

UNIVERZITA KARLOVA
Katolická teologická fakulta
Ústav dějin křesťanského umění

bc. Marcela Bubelová

Pomníky Velké války v okrese Kutná Hora.

Monuments of the Great War in the district Kutná Hora.

Diplomová práce

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Zdeněk Beneš, Csc.

Praha 2017

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 14. června 2017

Marcela Bubelová v.r.

Bibliografická citace

Pomníky Velké války v okrese Kutná Hora : diplomová práce / bc. Marcela Bubelová;
vedoucí práce: prof. PhDr. Zdeněk Beneš, CSc. Praha, 2017.-- 170 s.

Anotace

Diplomová práce se zabývá problematikou pomníků obětí první světové války v Kutnohorském okrese. V potaz bude brán osud památníků od jejich postavení až do současnosti, zkoumány budou možné, např. ikonografické, rozdíly mezi pomníky rakouských vojáků a legionářů. Jelikož v jednom z měst v okrese, v Čáslavi, bylo sídlo 12. zeměbrancekého a 21. pěšího pluku pluku c. a k. armády, práce má ambici zjistit, zda to danou pomníkovou produkci v okolí města nějak poznamenalo.

Klíčová slova

1. světová válka 1914-1918, pomník, památník, válečný hrob, válečné oběti, okres Kutná Hora, vojáci

Abstract

The master thesis covers the topic of memorials of the victims of the Great War in the district of Kutná Hora. History of the memorials since their unveiling to the present day will also be taken into account. The differences in the memorials (e.g. in iconography) men in k.u.k. army and in the legions, will be researched. As one of the district's cities, Čáslav, was also the resident city of the 12th landwehr and the 21st infantry regiment of the k. u. k. army, the thesis has the ambition to find out, whether there was any sign of it in the memorials around the city.

Keywords

the Great War, 1st World War, memorial, monument, war grave, war victims, district Kutná Hora, soldiers

Počet znaků: 181 462, bez anotací a příloh

Poděkování

Můj vřelý dík patří zejména zaměstnancům Státního okresního archivu v Kutné Hoře za hodiny a hodiny tiché společnosti a neutuchající ochotu. Dále děkuji svým drahým za shovívavost a poskytnutý azyl. A samozřejmě také panu Prof. PhDr. Zdeňku Benešovi, Csc, bez kterého bych to sem asi nedotáhla. Ze všeho nejvíc ale děkuji za to, že nejsme ve válce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Válečné hroby, jejich ochrana a evidence.....	2
2. Prvoválečný pomník.....	4
2.1 ...jako umělecké dílo.....	4
2.2 ...jako výraz úcty padlým.....	6
3. Pohřbívání vojáků v průběhu Velké války.....	9
4. Kutnohorský okres ve válce.....	11
4.1. Hospodářství.....	11
4.2. Finance.....	12
4.3 Vojská sféra.....	12
4.4 Prožitky kutnohorských.....	13
5. Přehled válečných hrobů v okrese.....	16
5.1 Samopše.....	16
5.2 obec Ledečko.....	17
5.3 Úžice.....	17
5.4 Rataje nad Sázavou-Malovidy.....	19
5.5 Podveky.....	19
5.6 Kácov.....	20
5.7 Vavřinec.....	22
5.8 Staňkovice.....	22
5.9 Zbizuby.....	23
5.10 Uhlířské Janovice.....	24
5.11 Petrovice II.....	24
5.12 Řendějov-Nový Samechov.....	25
5.13 Chabeřice.....	25
5.14 Zruč nad Sázavou.....	26
5.15 Sudějov.....	27
5.16 Čestín.....	28
5.17 Horka II.....	29
5.18 Rašovice.....	30
5.19 Slavošov-Hranice.....	31
5.20 Onomyšl-Miletín.....	31
5.21 Nepoměřice.....	32
5.22 Pertoltice.....	33
5.23 Zbraslavice.....	33
5.24 Suchdol.....	34
5.25 Chlístovice.....	37
5.26 Miskovice.....	39
5.27 Malešov.....	40
5.28 Černíny.....	40
5.29 Bohdaneč.....	42
5.30 Opatovice I.....	43
5.31 Kutná Hora.....	43
5.32 Křesetice.....	45
5.33 Úmonín-Korotice.....	46
5.34 Červené Janovice.....	46
5.35 Petrovice I.....	47
5.36 Třebětín.....	48

5.37 Paběnice.....	49
5.38 Souňov.....	49
5.39 Třebonín.....	50
5.40 Dobrovítov.....	50
5.41 Hlízov.....	50
5.42 Třebešice.....	52
5.43 Kluky.....	52
5.44 Vodranty.....	54
5.45 Hraběšín.....	54
5.46 Zbýšov.....	54
5.47 Nové Dvory.....	57
5.48 Církvice.....	58
5.49 Močovice.....	59
5.50 Krchleby.....	60
5.51 Záboří nad Labem.....	60
5.52 Kobylnice.....	60
5.53 Svatý Mikuláš.....	61
5.54 Rohozec.....	62
5.55 Čáslav.....	62
5.56 Žáky-Štrampouch.....	63
5.57 Schořov.....	63
5.58 Šebestěnice.....	64
5.59 Tupadly.....	64
5.60 Drobovice.....	65
5.61 Adamov.....	65
5.62 Vlkanec.....	65
5.63 Bernardov.....	66
5.64 Žehušice.....	66
5.65 Chotusice.....	67
5.66 Potěhy.....	68
5.67 Bratčice.....	68
5.68 Horka I.....	68
5.69 Vrdy.....	69
5.70 Okřesaneč.....	69
5.71 Starkoč.....	69
5.72 Žleby.....	70
5.73 Vinaře.....	70
5.74 Semtěš.....	70
6. Typologie pomníků Velké války.....	72
Závěr.....	74
Seznam zkratk.....	76
Seznam pramenů a literatury.....	77
Přílohy.....	83

Úvod

Památníky padlým ve světové válce jsou nedílnou součástí mnoha obcí, a to nejen v kutnohorském okrese. Od první světové války je to století a jména vojáků, která jsou památníky zvěčněna, už nám nic neříkají. A šťastná zpráva naší svobody v nové československé republice, jež pomníky často hlásají je pro nás nepochopitelná. Můžeme k nim mít úctu, ale už nejde o nějaký vroucnější, osobnější vztah.

Problematika pomníků Velké války mne zaujala hlavně kvůli tomu, že na pomnících jsou často vedle sebe jména legionářů a rakousko-uherských vojáků, i když stáli ve válce na opačných stranách. A i na pomnících, kde žádní legionáři připomenuti nejsou, se najdou československé znaky nebo doprovodné nápisy, které hlásají, že vojáci padli za svobodu národa (tj. národa českého či československého).

Mým hlavním cílem je pomníky v okrese zmapovat, pokud možno dohledat historii jejich vzniku a jejich další historii. Z těchto sebraných dat se poté pokouším nastínit vztah místních k nim. Dalším cílem práce je rozebrat, jak se památníky staví k problému padlých rakouských vojáků a legionářů, zda-li jsou mezi nimi rozdíly, zda-li jsou legionáři upřednostňováni nebo ne.

První řádky práce jsou věnovány válečným hrobům obecně, jejich ochraně a evidenci, zmíněny jsou zde i zákony a dohody, kterými je česká republika vázána. V tvorbě této kapitoly mi pomohla zejména stať Imricha Vetráka o válečných hrobech v knize *Pohřbívání a hřbitovy*. V druhé části je v krátkosti nastíněny dva rozměry prvoválečných pomníků – vizuální a duchovní – v části o roli památníku bych ráda poukázala na dílo Laury Wittman *The tomb of the unknown soldier, modern mourning, and the reinvention of the mystical body*.¹ Třetí část všeobecně pojednává o praxi pohřbívání vojáků za Velké války, čtvrtá se pak snaží přiblížit problémy, které během války prožívali i kutnohorští civilisté. Těžiště této práce jsou nicméně kapitoly pět a šest. Pátá obsahuje co nejdetailnější informace o jednotlivých památnících a snaží se o zmapování dalších událostí, které se u pomníku odehrávaly. Ta šestá se pak podrobněji zabývá typologií památníku ze strany jejich dedikace a symboliky na nich užitých. Co se

1 Hrob neznámého vojína, moderní smutek a znovuobjevení mystického těla.

týče zdrojů, ve výzkumné části práce byly použity hlavně obecní kroniky, školní knihy a protokoly schůzí obecních zastupitelstev, úvahy o problematice pomníkových nápisů potom vyplývají ze sebraných dat o památnících a celkového dojmu památníkového souboru okresu.

1. Válečné hroby, jejich ochrana a evidence

V době světové války byly válečné hroby sice evidovány vojenskou správou, ale historie důkladné evidence válečných hrobů v českém prostoru se začíná psát až v roce 1919, kdy byl při Ministerstvu národní obrany zřízen tzv. „Ústřední inspektorát válečných hrobů“ (později přejmenován na „Ústřední správu válečných hrobů“), jehož úkolem bylo mimo jiné také evidovat válečné hroby.² Kromě tohoto orgánu se ochranou válečných hrobů zabývalo od r. 1924 také Ministerstvo vnitra – četnické stanice převzaly odpovědnost za vedení evidence válečných hrobů na všech hřbitovech ve svém obvodu – původně se jednalo o jednorázovou součinnost s platností do konce téhož roku, ale tato povinnost byla v plném rozsahu nejprve prodloužena a poté také znovu uplatněna r. 1938.³

V r. 1924 byl také napsán návrh Zákona o válečných hrobech, ve kterém byl definován samotný pojem „válečný hrob“ a byla zde stanovena také povinnost zřizovat a udržovat tyto hroby obcím, na jejichž území jsou účastníci války pohřbeni, přičemž by stát poskytoval obcím na údržbu dotaci.⁴ Zákonem navrhovaná lhůta péče o válečné hroby byla do 31. prosince 1934 a po jejím uplynutí se mohly hroby rušit. Tento zákon nicméně nebyl přijat, což později způsobovalo jisté komplikace, jako např. to, že majitelé některých hřbitovů hroby rušili hned po uplynutí tlecí doby bez toho, aby předtím o této skutečnosti vyrozuměli zástupce vojenské správy (tj. četnickou stanici nebo posádkové velitelstvo), což přirozeně šlo proti samotnému smyslu evidence.⁵

Během trvání Protektorátu Čechy a Morava byl péčí o vojenské válečné a mírové hroby pověřen pod Ministerstvo vnitra spadající Vojenský spisový úřad, který v r. 1940 provedl jisté kroky k zjištění aktuálního počtu a stavu válečných hrobů. Četnické stanice dostaly úkol zjistit v jejich obvodu počty válečných hrobů, osobu zodpovědnou za udržování hrobu a porovnat tyto zjištěné počty s evidenčním stavem.⁶ Po konci 2. světové války se tato agenda vrátila do gesce Ministerstva národní obrany, ale r. 1951 ji opět převzalo Ministerstvo vnitra, kde zůstala až do r. 1999, kdy byla opět

2 VETRÁK 2011 – Imrich VETRÁK: Válečné hroby. In: David STEJSKAL/Jaroslav ŠEJVL a kol.: Pohřbívání a hřbitovy. Praha 2011, 339-353

3 VETRÁK 2011, 340

4 VETRÁK 2011, 340

5 VETRÁK 2011, 340

6 VETRÁK 2011, 341

předána Ministerstvu obrany, které je za válečné hroby a jejich evidenci odpovědné dodnes.⁷ Problematiku péče o válečné hroby v současné době řeší zejména Zákon č. 122/2004 Sb. O válečných hrobech a pietních místech, ve kterém je definován i samotný termín „válečný hrob“. Jak je uvedeno v §2:

„Válečným hrobem je pro účely tohoto zákona i pietní místo, kterým se rozumí pamětní deska, pomník, památník nebo obdobný symbol připomínající válečné události a oběti, které zahynuly v důsledku aktivní účasti ve vojenské operaci nebo v důsledku válečného zajetí, anebo oběti osob, které zahynuly v důsledku účasti v odboji nebo vojenské operaci v době války.“⁸

Tento zákon také opět udává povinnost válečné hroby evidovat.⁹ Na území České republiky bylo k prosinci 2015 evidováno 35.347 vojenských hrobů a pietních míst,¹⁰ v zahraničí jde pak přibližně o dalších dva a půl tisíce.¹¹

Na mezinárodním poli je Česká republika vázána také první ženevskou úmluvou o ochraně obětí války z roku 1949 (válečných hrobů se týká hlavně článek 17)¹² a jejími dodatky z roku 1977 (článek 34).¹³ Ze všech těchto úmluv vyplývá, že český stát bude pečovat o všechny válečné hroby stejně – tj. bez ohledu na to, zda jsou na místě pohřbeni „nepřátelé“ nebo spojenci. Některé další závazky jsou obsaženy i v dvoustranných smlouvách rámcového nebo speciálního charakteru, které Česká republika uzavřela s Itálií, Německem, Rakouskem, Ruskem, Ukrajinou a Velkou Británií.¹⁴

Za péči o válečný hrob (tedy i pietní místo) je odpovědný zejména vlastník válečného hrobu; pokud není znám, tak vlastník nemovitosti, na které je vojenský hrob umístěn. K přemístění nebo zrušení válečného hrobu může dojít jen na základě písemné žádosti,

7 VETRÁK 2011, 341

8 Zákon č. 122/2004 Sb. §2, odst. 2

9 tamtéž §4; evidenci lze nalézt zde: <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/Default.aspx> vyhledáno 31.3.2017

10 <http://www.valecnehroby.army.cz/valecne-hroby-v-cr> vyhledáno 1.6.2017

11 BENDA/LEŠENAR/BLAŽEK 2007 – Jan BENDA/ Bořivoj LEŠENAR/ Alois BLAŽEK: Památníky obětem první a druhé světové války 1914-1918, 1939-1945 na Šumpersku, Zábřežsku a Mohelnicku. Šumperk 2007, 7

12 https://cs.wikisource.org/wiki/První_Ženevská_úmluva_o_ochraně_obětí_války vyhledáno 31.3.2017

13 <https://ihl-databases.icrc.org/applic/ihl/ihl.nsf/7c4d08d9b287a42141256739003e636b/f6c8b9fee14a77fdc125641e0052b079> vyhledáno 31.3.2017

14 BENDA/LEŠENAR/BLAŽEK 2007, 7

která byla odsouhlasena Ministerstvem obrany. Přestože jsou vojenské hroby už v jistém smyslu slova chráněny, mohou být také prohlášeny kulturní památkou – v tom případě je nutné v péči o něj postupovat také v souladu se zákonem o státní památkové péči.¹⁵

15 VETRÁK 2011, 344

2. Prvoválečný pomník...

2.1 ...jako umělecké dílo

I když se podle některých „skutečný“ pomník od jiných plastik i architektur odlišuje především tím, že je jako pomník veřejnosti chápán (či uctíván) z důvodů převážně mimoestetických,¹⁶ myslím, že je záhodno alespoň malou část prostoru věnovat této estetické stránce věci.

Devatenácté století bylo vznikem pomníků prosyceno. Z vojenských památníků asi nejvíce vyniají ty z bitev u Kolína, Slavkova a nesmíme zapomenout ani na soubor pomníků vzniknuvších po válce prusko-rakouské r. 1866.

Asi jedním z nejvýznamnějších tvůrců vojenských pomníků v českém prostoru byl Václav Weinzettl. Jen výběr z několika jeho největších děl: vyprojektoval pomník jedné z bitev z prusko-rakouské války – *Baterii mrtvých* - jednu z největších prací na královéhradeckém bojišti, která je zde na upomínku bitvy u Chlumu,¹⁷ památník bitvy u Kolína v Křechoři,¹⁸ a tématicky, i pomník padlým 1. světové války *Žal* v Kolíně.¹⁹

Z dalších vojenských památníků, které nejsou ani dílem Weinzettlovým ani se nenachází v královéhradeckém regionu uvádím jen pro představu dva následující:

V Krásné Lípě se nachází monumentální pomník padlým v prusko-rakouské válce, který zobrazuje v bronz vyvedeného dvouocasého lva, který trhá štít s pruskou orlicí. Na soklu byly umístěny bronzové desky se jmény padlých.²⁰

Dále můžeme uvést např. pomník v Písku. Tam stojí na připomínku padlých pěšího pluku č. 11 u Melengana a Solferina za války za sjednocení Itálie 1858-1859.²¹ Tento pomník z dílny Emanuela Maxe, který byl odhalen r. 1861, se skládá z hranolového soklu na kterém je socha lva (jednoocasého) bránící plukovní prapor před dvěma hady.²²

16 HOJDA/POKORNÝ 1996 – Zdeněk HOJDA/ Jiří POKORNÝ: Pomníky a zapomínky. Praha-Litomyšl 1996, 14

17 GLÁSER 2003 – GLÁSER, Petr: Vojenské pomníky a památníky architekta Václava Weinzettla. Přehled díla. In: Historie a vojenství Roč. 52 (2003), č. 1, 184-205, 187

18 GLÁSER 2003, 189

19 GLÁSER 2003, 202

20 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE4212-41094> vyhledáno 13.6.2017

21 KLÁTIL 2008 – Karel KLÁTIL: Historie jednoho lva. Písek 2008, 8

22 KLÁTIL 2008, 18

Oproti památníkům vojenským, pomníků věnované velikánům české kultury bylo mnoho. Jen v Praze byly odhaleny čtyři monumentální památníky – sv. Václavu, Janu Husovi, Janu Žižkovi a Františku Palackému, z nichž dva byly odhaleny už před 1. světovou válkou a třetí se dokončoval.²³ Když se vztáhneme na oblast dnešního kutnohorského okresu v době před Velkou válkou, v Kutné Hoře samotné je socha Karla Havlíčka Borovského a náměstí v Čáslavi vévodí socha Jana Žižky.

A teď již k pomníku prvoválečnému.

Během Velké války byl ustanoven Spolkem výtvarných umělců Mánes *Český umělecký poradní sbor pro pomníky a památky*.²⁴ C. a k. ministerstvo války zřídilo při svém oddělení IX. K. Gr. „*poradní sbor znalců z odborníků stavitelství, sochařství, chrámového umění, uměleckého průmyslu, zahradnictví a ochrany domoviny*.“²⁵ Samosprávy se měly na tyto sbory v pomníkových otázkách obracet. Jejich hlavním účelem bylo, aby nově vzniknuvší památníky měly určitou výtvarnou a řemeslnou úroveň. Tedy, lidověji řečeno, aby se za ně nikdo nemusel stydět. Po vyhlášení republiky ovšem tyto sbory vzaly za své. Jak píše Antonín Matějček: „*Bylo možno čekat, že vyrostou organizace zabírající všechny kruhy kulturně interesované, jejíž péčí budou budovány široko daleko pomníky mrtvým ve shodě s poměří místními, hmotnými i duchovními. Nestalo-li se tak, je to nepochybně vinou neblaze proslulých organizací rakouských podobného rázu, jež po převratu vzaly sice za své, na něž však vzpomínka posud nevymizela*.“²⁶ Iniciativy se chopilo až ministerstvo školství a národní osvěty, které vypsalu architektonickou soutěž na návrhy vzorných pomníků, jak volných, tak nástěnných.²⁷ Výsledky této soutěže byly zveřejněny taktéž ve svazku *Památníky obětí války a našeho osvobození*, který vydala společnost architektů v Praze s posvěcením právě ministerstva školství a národní osvěty.

Kromě této soutěže byla např. na Šumpersku zaznamenána snaha Zemského úřadu pro podporu řemesel z r. 1922, kterému tamnější obce plánující stavbu památníku měly hlásit. Úřad měl zajistit sochaře a kameníky, kteří pozvednou úroveň těchto staveb.²⁸

23 GALANDAUER 2014 – Jan GALANDAUER: Chrám bez Boha nad Prahou. Památník na Vítkově. Praha 2014, 23

24 AMKH – MÚ KUTNÁ HORA – AMKH MÚ Kutná Hora: VII-69/1914, č. kart 242

25 AMKH – MÚ KUTNÁ HORA

26 Matějček 1920 – Antonín Matějček: K soutěži návrhů na památníky na paměť obětí války a našeho osvobození. In: Památníky obětí války a našeho osvobození / redigoval Vilém Dvořák. Praha 1920, 5

27 MATĚJČEK 1920, 5

28 BENDA/LEŠENAR/BLAŽEK 2007, 16

V prostředí kutnohorského okresu jsem ale se s žádnou podobnou iniciativou nesešla.

Tvárnost pomníků Velké války je podle architekta Otakara Novotného daná tímto: *„povaha naší účasti ve válce světové nese sebou, že výtvarná vzpomínka na ni nemůže býti zpevněna vědomím soběstačného vítězství jako pomníky Bismarckovy, nemůže býti výrazem odvety jako belfortský lev a nemůže býti ani výrazem bujné radosti jako římský oblouk vítězný. Čím však nám může býti válečný památník neomezeně – pietou.“*²⁹

Dobrým památníkem, v tomto směru může být jen takový, který je velmi „skromný a tichý“, tedy - podle Novotného - takový, který se dobrovolně zřekne patosu a pompy: *„všimne si českého osvobození, ale nepřezene naše vlastní zásluhy o ně, který zaznamená ztráty naší krve a přinutí modliti se za ni.“*³⁰

Většina památníků, kterým se tato práce věnuje, nejsou z kunsthistorického hlediska veledíla. Často jde o díla lokálních umělců i amatérů, a jak už bylo napsáno na začátku této kapitoly – jde tu spíše o ty mimoestetické důvody.

2.2 ...jako výraz úcty padlým

To, že se památníky staví proto, aby byly něco připomínaly vyplývá už z jejich názvu. Těsně po první světové válce se ale ve větším měřítku objevuje idea pomníku nového typu, než jen kusu kamene a tou je idea hrobu Neznámého vojína.

Masivní rozšíření tohoto typu pomníku nastalo po konci Velké války a za původce myšlenky hrobu neznámého vojína jako pietního místa se označovali Italové, Francouzi i Britové,³¹ i když první neznámý vojín, jehož tělo bylo „užíváno“ jako symbol většího celku, má svůj hrob v Dánsku a to od poloviny 19. století.³² Dobrým důvodem pro vytvoření jistého „kultu“ neznámého vojína byla teorie, že občané se více sjednotí v národ, budou-li uctívat jedno, poněkud abstraktní, tělo.³³ Tělesné ostatky vojína neznámého původu totiž mohly daleko lépe zastoupit ideu národa než mohly ty známé, protože díky své anonymitě si pod nimi můžete představit kohokoliv.

29 NOVOTNÝ 1920 – Otakar NOVOTNÝ: Památník jako typ. In: Památníky oběti války a našeho osvobození / redigoval Vilém Dvořák. Praha 1920, 3

30 NOVOTNÝ 1920, 3

31 WITTMAN 2011 – Laura WITTMAN: The tomb of the unknown soldier, modern mourning, and the reinvention of the mystical body. Toronto 2011, 34

32 <http://echo24.cz/a/wBZgB/prevoz-neznameho-vojina-narazil-u-uradu-chtely-znat-jmeno> vyhledáno 1.6.2017

33 WITTMAN 2011, 35

Neznámý voják také symbolicky zastupuje celou masu ostatních vojáků a jeho uctěním tak uctíte všechny padlé.

Pravděpodobně první zmínku o symbolickém pohřbu neznámého vojína během 1. světové války učinil veterán prusko-francouzské války Francis Simon ve svém projevu v listopadu r. 1916 – navrhl pohřeb „malého, skvělého a anonymního vojáka“ jako symbol francouzského národa – nicméně první opravdový (tj. politický) návrh padl až v listopadu 1918 a byl prezentován jako obecné přání francouzských vojinů.³⁴ V případě Velké Británie je nápad s uctěním neznámého vojína připisován Davidu Railtonovi, knězi, který působil na francouzské frontě. Dle jeho výpovědi z r. 1920 byl inspirován hrobem bezejmeného britského vojína, který viděl u Armentières.³⁵ V obou zemích proběhl výběr toho „pravého“ neznámého vojína podobně. Ve Francii bylo 10. listopadu 1920 do Verdunu svezeno osm rakví s ostatky prokazatelně francouzských, ale jinak neidentifikovatelných vojáků, kteří padli v těch nejlítějších bitvách Velké války. Z těchto osmi těl bylo prostým vojínem, který ztratil v této válce svého otce, jedno vybráno položením kytice na rakev. V britském případě šlo o šest těl z nejhorších bitev ve Francii a místo vojína to byl vysoký anglický důstojník, který se zavázanýma očima prováděl poslední výběr Neznámého válečníka.³⁶ Obě těla byla slavnostně pohřbena na místě s historickým významem – francouzské spočívá pod Vítězným obloukem, britské ve Westminsterském opatství, kam bylo přivezeno na dělové lafetě.³⁷

V Československu instituce Neznámého vojína vznikla, zdá se, tak trochu mimochodem. Roku 1922 se uvažovalo, jak vhodně oslavit pětileté výročí zborovské bitvy a rýsoval se návrh velkolepé národní pouti na toto bojiště. Plán, který počítal s účastí asi půl druhého tisíce lidí, nakonec ztroskotal na stavu Zborova a jeho okolí. Jak psal do Prahy československý konzul: „celý kraj dělá dojem, jako by od konce světové války přešlo teprve půl roku. ... do zničeného okresního města Zborova jsou 4 km po cestě, která i za malého deště je velmi blátivá [...] Není místnosti k přenocování.“³⁸ Díky této zprávě se oslavy bitvy u Zborova omezily na československý prostor a záměr

34 WITTMAN 2011, 35

35 WITTMAN 2011, 36

36 Britové užívali názvu „Unknown warrior“ - tedy neznámý válečník nebo bojovník.

37 GALANDAUER 1999 – Jan GALANDAUER: Hrob neznámého vojína v proměnách času. In: Historie a vojenství 1999/2, s.251-273, 253

38 GALANDAUER 2014, 76

zahraniční pouti se přetvořil v úmysl přivést ze zborovského bitevního pole ostatky Neznámého vojína.³⁹ Rozhodnutí, že československý Neznámý voják bude právě od Zborova může být v kontrastu s praxí ostatních zemí (Francie, Británie, Itálie), kde šlo o zaručení naprosté anonymity ostatků poněkud zvláštní. Je ale zcela smysluplné, pokud vezmeme v potaz fakt, že idea československé republiky stavěla na zásadním odmítnutí všeho rakouského. Tudíž, pro posílení národního vědomí a hrdosti mladé republiky, dávalo smysl „zpolitizovat“ vybírání ostatků a zajistit tak, aby se tím Neznámým vojínem stal někdo republice vyhovující – legionář, který bojoval proti Rakousko-Uhersku. Rozhodnutím, zda-li vybrat z legionářů, vojáků c. a k. armády a nebo z obou možností se vyřešila pouze polovina problému. Nicméně ani výběr anonymního legionářského těla neproběhl a byly exhumovány ostatky jednoho z asi sto šedesáti padlých příslušníků československé brigády, účastníků asi nejznámější legionářské akce.⁴⁰ Náš neznámý padlý ruský legionář od Zborova tak vlastně ani pravým Neznámým vojínem není. V československém případě nešlo ani tak o poctu anonymnímu příslušníku masové armády, ale o poctu člověku, který se svým životem zasadil o vznik samostatné republiky, člověku který z hlediska československé republiky stál na té správné straně.

Další zvláštností při pořádání „pohřbu“ našeho Neznámého padlého legionáře od Zborova byla naprostá absence všech církevních hodnostářů při tomto aktu.⁴¹ Účast náboženských hodnostářů byla navrhována i přednostou duchovního oddělení Ministerstva národní obrany, plukovníkem mons. Bomberou, který při aktu mimo jiné navrhl i pronesení vlastenecké modlitby, která děkovala Bohu za to, že „*ponížený a deptaný český národ vyšel po třistaleté porobě z tohoto velkého zápasu světového jako vítěz, obnoven, posílen, svoboden.*“⁴² Nepřítomnost duchovních při takovýchto událostech byla znát i v kutnohorském okrese, pomníky padlým byly svěceny jen vzácně, a např. v Suchdole-Malenovicích se to stalo až deset let po jeho odhalení.⁴³

39 GALANDAUER 2014, 76

40 GALANDAUER 2014, 77; pro srovnání: padlých legionářů bylo asi pět tisíc

41 GALANDAUER 1999, 259

42 GALANDAUER 1999, 260

43 MNV MALENOVICE – MNV MALENOVICE, kronika obce (1926)1945-1979, kn. č. 2, 60

3. Pohřbívání vojáků v průběhu Velké války

Válka je poslední zbraní v politickém arzenálu, zbraň, která se používá jen v případě, že všechno ostatní selže. Válka je příběh o politice, strategiích, technologiích, ale ze všeho nejvíc je to příběh o smrti. Smrt je nedílnou součástí války, ale je také právě tím důvodem, proč pokládáme válku za hroznou, děsivou, ba přímo i zločinnou událost. Strachem ze smrti či vlastním přežitím někoho blízkého se zážitek války zvnitřňuje a zosobňuje. V této kapitole je tedy pojednáno o poslední a věčné části příběhu jedné části vojska, ale i o práci těch přeživších.

Smrt byla více než kdy dřív aktem náhody a už neplatilo, že silnější či zdatnější jedinec zvítězí. Díky velkým technologickým pokrokům ve zbraňové technice jako byla např. děla s desetikilometrovým dostřelem, mohla smrt nečekaně vzít každého. Kolem poloviny padlých těl na Západní frontě bylo znetvořeno k nepoznání.⁴⁴ Lze předpokládat, že na ostatních frontách bylo toto číslo dosti podobné. Jelikož boje byly často tuhé a úmrtnost v těch nejtěžších bitvách šplhala ke 30 %, ⁴⁵ vojáci byli nejednou obklopeni tělesnými pozůstatky. Těla s nimi dlela v zákopech, stávalo se, že přes ně museli živí přecházet, během nočních pochodů byli mrtví zanecháváni po stranách cest, a těžce zranění byli udupáváni.⁴⁶ Během velkých bojů ležela těla nepohřbena i měsíce. Občas se při kopání nových zákopů narazilo na těla již dříve pohřbená.⁴⁷

Přesto, ať byly boje tuhé jak chtěly, pohřbívát se muselo vždy, když se pro to naskytla příležitost. Pohřbívání bylo silně doporučováno nejen z hlediska taktického – tj. kvůli mrchožroutům, chorobám a jiným hygienickým problémům – tak i z hlediska humanitárního a psychologického, neboť akt pohřbu mimo jiné přináší klíčovou příležitost k reflexi pro pozůstalé.⁴⁸ Právě kvůli příležitosti si vzpomenout na zemřelé po válce staví tolik válečných pomníků.

Nicméně, začněme pro důstojné pohřby snazší možností, a to úmrtími v nemocnicích. Jestli voják zemřel v polní nemocnici, s velkou pravděpodobností se mu dostalo také

44 BERGEN 2009 – Leo van BERGEN: Before my helpless sight. Suffering, dying and military medicine on the Western Front, 1914-1918. Farnham: Ashgate 2009, 409

45 BERGEN 2009, 408

46 BERGEN 2009, 458

47 BERGEN 2009, 459

48 BERGEN 2009, 479

nějakého, jakkoliv prostého, obřadu.⁴⁹ Pohřebiště se většinou sestávala z jednoho zákopu, který se podle potřeby rozšiřoval, nicméně šlo spíše o hrob sériový než masový, protože těla byla často pohřívána v rakvích, které byly ještě odděleny vrstvou zeminy.⁵⁰ I u těl, která byla pohřbena u polních nemocnic se často nevědělo o koho jde a hroby bývaly neoznačovány.⁵¹

Když šlo o smrt v poli, situace byla o dost komplikovanější. Jelikož situace na frontě nedovolovala důstojné pohřby, šlo o akce ryze utilitární a pragmatické. Byly utvořeny skupiny, které měly za úkol shromáždit tělesné ostatky, nejlépe ještě přesunout z cesty, a pohřbít je. Pokud byla situace už neúnosná, pohřbívalo se v noci, někdy i během samotné bitvy.⁵² Nicméně i přes všechnu snahu byly hroby často příliš mělké, a tak se stávalo, že byla svrchní část půdy během deště odplavena nebo se pohřebiště stalo cílem dělostřelecké palby a mohlo se pohřbívat znovu.⁵³

V případech, kdy pohřeb opravdu nebyl možný, byla doporučována různá hygienická opatření. V anglické armádě se řídili např. příručkou: *Treatment of Bodies Exposed in the Open which cannot be Buried or Cremated*,⁵⁴ kde se doporučovalo stříkat těla desinfekčními látkami jako byl chlornan vápenatý nebo nehašené vápno, nicméně se ozývaly i opoziční hlasy, které tvrdily, že jelikož desinfekce stejně nebude dostatek, měl by se dát průchod co nejrychlejšímu přirozenému rozkladu.⁵⁵ Tělesné ostatky byly, pokud možno, shromážděny a alespoň přenášeny do kráterů, které vznikly dělostřeleckou palbou, kremace přicházela v úvahu většinou jen v otázce padlých nepřátel.⁵⁶

Po válce byla snaha těla řádně pohřbít, probíhaly diskuse na téma, zda-li mrtvé exhumovat a v případě identifikace navrátit pozůstalým nebo jestli je vhodnější je pohřbít na místě jejich skonání. Ve Francii byl učiněn kompromis – na vyžádání mohly být ostatky exhumovány a předány pozůstalým, jinak byla snaha o pohřbívání v blízkosti místa smrti.⁵⁷

49 BERGEN 2009, 479

50 BERGEN 2009, 480

51 BERGEN 2009, 481

52 BERGEN 2009, 481

53 BERGEN 2009, 486

54 nakládání s těly na volném prostranství, která nemohou být pohřbena nebo kremována.

55 BERGEN 2009, 478

56 BERGEN 2009, 490

57 BERGEN 2009, 491

4. Kutnohorský okres ve válce

V obecních kronikách se v době první světové války nejvíce píše o mužích, kteří narukovali, o materiálním úpadku a chudobě, která nastala, a to nejen kvůli rekvizici potravin, ale také kvůli špatné úrodě (alespoň v prvních dvou letech války). V neposlední řadě se v kronikách referovalo také o válečných půjčkách, které obyvatelstvo, podle zpráv místních kronikářů, jen těžce trpělo. V následující kapitole bude poukázáno na všechny tyto tři aspekty a na to, jak se vztahovaly ke kutnohorskému okresu.

4.1. Hospodářství

Přese všechny problémy, které vypuknutím války nastaly, bylo Rakousko-Uhersko sto válku unést (alespoň z hlediska ekonomického) do konce roku 1917.⁵⁸ V průběhu Velké války se celkový počet populace snížil o necelá 2 %, což bylo zapříčiněno nejen úmrtností (vojáků i civilistů), ale také sníženou porodností.⁵⁹ Těžké ekonomické problémy měla Rakousko-Uherská monarchie s textilním průmyslem a s potravinami – což byl problém, který se dotýkal obyvatel daleko více.⁶⁰ Již na podzim roku 1914 začal být pocíťován nedostatek jídla a to zejména ve větších sídlech Předlitavska. Hlavními důvody byly boje na Haliči, kde byla pěstována asi jedna třetina obilné produkce celé monarchie a také se zde nacházela velká část orné půdy, a také boje na území Bukoviny, další velké zemědělské oblasti, situaci moc nepřidávaly.⁶¹ Dalším důvodem byl později v průběhu války nedostatek kvalitního osiva a umělých hnojiv.⁶² V průběhu války se zemědělská produkce pohybovala mezi 40-80 % předválečné úrovně pro Předlitavsko a 50-70 % pro Zalitavsko a i přes dodávky potravin (zejména obilí) v letech 1916-17 z částí Rumunska a Ukrajiny nebylo dosaženo předválečné úrovně.⁶³ I vzhledem k nedodrženým vnitřním dohodám mezi oběma částmi monarchie byla potravinová situace poměrně horší v rakouské části, která byla industrializovanější a měla tedy menší zemědělskou produkci – např. v r. 1917 byla rakouská civilní spotřeba obilí o 30 % nižší než ta uherská a dokonce o 40 % nižší než

58 SCHULZE 2005 – Max-Stephan SCHULZE: Austria-Hungary's economy in World War I. In: Stephen BROADBERRY/Mark HARRISON: Economics of World War I. Cambridge 2005, 77-111

59 SCHULZE 2005, 79

60 SCHULZE 2005, 91

61 SCHULZE 2005, 92

62 ŠEDIVÝ 2001 – Ivan ŠEDIVÝ: Češi, české země a Velká válka 1914-1918. Praha 2001, 233

63 SCHULZE 2005, 94

v r. 1913.⁶⁴ V r. 1918 už úřady nebyly schopny zásobovat předlitavská města ani tím nejmenším množstvím mouky (165 gramů/osobu/den).⁶⁵ V druhé polovině roku 1918 oblasti Čech, Moravy, Slezska a Haliče nedovolily vývoz potravin ani do jiných částí monarchie, aby mohly alespoň nějak uživit své vlastní obyvatele.⁶⁶

4.2. Finance

Ani z finančního hlediska nebyla válka zrovna růžová, civilního obyvatelstva se kromě inflace, zvyšování daní a všeobecné a stále narůstající drahoty týkaly také válečné půjčky. Během války vydávala Rakousko-Uherská monarchie válečné půjčky – jelikož smlouvy mezi Rakouskem a Uherskem nedovolovaly půjčky společné, vydávaly se odděleně předlitavské a zalitavské, které byly nabízeny s úrokem mezi 5,5 a 6 %.⁶⁷ V Předlitavsku jich bylo celkem osm.⁶⁸ Tímto způsobem si monarchie napůjčovala kolem 51 miliard korun.⁶⁹

A jak se výše uvedené vztahovalo na kutnohorské a čáslavské obyvatele? Zaprvé, to co lidé uvědomovali nejakutněji po odvodu svých blízkých na frontu, byly rekvizice potravin. Při zjištění podvodu hrozila pokuta až dvacet tisíc korun,⁷⁰ to přesto nezabránilo lidem v zatajování a ukrývání potravin, které je v kronikách obhajováno tím, že sami zemědělci a vesničané měli málo, natož aby odváděli potraviny. Samozřejmě zde také bujel černý trh, který je přirozeným doplňkem nedostatku a rekvírování všech možných životních potřeb.

Z finančního hlediska měli kutnohorští nejvíce problém s válečnými půjčkami. V mnoha místních kronikách jsou pasáže o tom, jak jen s velkým zdráháním a nebo dokonce z donucení museli půjčky pořizovat.

4.3 Vojenská sféra

Na území dnešního okresu Kutná Hora mělo sídlo několik vojenských posádek, v Čáslavi sídlil první, druhý a třetí prapor 12. zeměbraneckého pluku založeného

64 SCHULZE 2005, 96

65 SCHULZE 2005, 97

66 SCHULZE 2005, 97

67 SCHULZE 2005, 99

68 ŠEDIVÝ 2001, 240

69 SCHULZE 2005, 99

70 MICHLOVÁ 2013 – Marie MICHLOVÁ: Byli jsme a budem aneb česká každodennost 1914-1918, Řitka 2013, 61

r. 1889.⁷¹ 12. zeměbranecký pluk byl součástí 51. zeměbranecké pěší brigády se sídlem ve Vysokém Mýtu, která spadala pod 26. zeměbraneckou vojenskou divisi se sídlem v Josefově.⁷² Pluk řadové pěchoty (Infanterie-regiment, IR) č. 21, založeného r. 1733 měl sídlo posádky v Kutné Hoře, doplňovací obvod Čáslav. IR 21 patřil pod 20. pěší brigádu v Hradci Králové a tedy pod 10. pěší vojenskou divisi Josefov.⁷³ Sborové velitelství obou pluků bylo č. IX v Litoměřicích.⁷⁴ Oba pluky byly v srpnu 1914 součástí 4. armády generála Mauritze rytíře von Auffenberg.

Ještě roku 1914 byla provedena výměna sídelních měst pluků - Čáslavi a Egru; střelecký pluk 21 měl nové sídlo ve Velké Kaniži.⁷⁵

IX. armádní sbor nastoupil proti Srbsku v srpnu 1914,⁷⁶ Dále se účastnil např. bitvy u Komarówa na ruské frontě v srpnu 1914,⁷⁷ Na podzim téhož roku byl IX. sbor zařazen do sestavy 3. armády, kde se účastnil bojů na řece San.⁷⁸ V průběhu zimního tažení r. 1914 u Gorlic utrpěl 21. IR takové ztráty, že bojový stav údajně činil jen 36 mužů.⁷⁹ U Gorlic zůstal 21. pluk i v květnu 1915,⁸⁰ V roce 1916 byl IR 21 přítomen na Italské frontě kde se účastnil 5. bitvy na Soče.⁸¹ V roce 1917 se účastnil i 10. bitvy na Soče, ve které zaujal pozice u Hudilogu.⁸² Po obzvláště tuhých bojích, kde se pluku podařilo italské útoky odrazit padlo 150 mužů, 400 jich bylo raněno a 400 zajato.⁸³ Čáslavští se účastnili také poslední rakousko-uherské ofenzivy u Planiny Sedmi obcí v létě 1918.⁸⁴

4.4 Prožitek kutnohorských

V obecních kronikách kutnohorského regionu, zvláště v těch, ve kterých je o Velké válce pojednáno zpětně, se většinou podrobněji rozebírá začátek války, válečný

71 PERNES 2003 — Jiří PERNES a kol.: Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526-1918, Praha 2003, 331

72 CHYTL 1904 — Alois CHYTL: Rakousko-Uherská armáda. C. a k. vojsko a námořnictvo, c. k. zeměbrana a král. uherská zeměbrana, se zřetelem na zastoupení národů. 1904

73 JUNG 2007 — Peter JUNG: Rakousko-uherská armáda za první světové války. Brno 2007, 39

74 PERNES 2003, 335

75 AO ŽEHUŠICE — AO ŽEHUŠICE, kronika obce III. díl, 1910-1945(1975), inv. č. 6, kn. č. 4, 23

76 PERNES 2003, 348

77 PERNES 2003, 339

78 ŠEDIVÝ 2001, 79

79 ŠEDIVÝ 2001, 83

80 PERNES 2003, 342

81 ŠEDIVÝ 2001, 129

82 ŠEDIVÝ 2001, 134

83 ŠEDIVÝ 2001, 134

84 ŠEDIVÝ 2001, 142

nedostatek – často jsou porovnávány ceny potravin před válkou s cenami válečnými, své místo mají také rekvizice, kdy je zpravidla něco nelichotivého řečeno o maďarských vojínech, kteří je prováděli; zcela neostýchavě je psáváno, jak všichni před rekvizitory schovávali potraviny – a nakonec také se zvláštní hrdostí to, jak se vojíni na dovolené schovávali, aby se nemuseli vrátit do boje. Vrcholem kronikářských záznamů o válce pak zpravidla bývá 28. říjen a konečné osvobození československého lidu z rakouské poroby. Svě místo v reminiscencích mívají také vynucované válečné půjčky. Například v Třeboníně se na válečnou dobu vzpomínalo takto:

„Národní písně jsme si ani nesměli zazpívat, když tak tam byla řeč o vojně. Ani tu ‚chovejte mě, má matičko...‘ Jiráskovy a jiné knihy byly na indexu. Važme si těch knih nyní, když máme svobodu.“⁸⁵

V Petrovicích I. vzpomínky nebyly o moc vřelejší:

„Co zkusily ženy doma, které samy sely, kosily úrodu sporou, která jim po vymlácení přímo týdenními rekvizicemi byla odebírána, kdy děcka měla hlad a chodila polonahá v papírových, nebo v látkách zhotovených z kopřiv. Však ne jen obilí bylo rekvírováno, ale i hmoždíře, kliky ode dveří, ano i kostelní zvony [...] - to vše vzato na vraždící nástroj děla.“⁸⁶

A jaký vztah k bojům měli po válce Kácovští, myslím dostatečně ilustruje následující odstavec:

„Snahou našich lidí od počátku války bylo vyhnouti se vojenské službě v rakouské armádě nebo se „ulíti“. Každý prostředek byl dobrý, jen když se došlo cíle. Někteří přebíhali k Rusům či Italům, [...] jiní simulovali všechny možné nemoci, zraňovali se, zdraví si poškozovali, každou finanční obět byli schopni přinést, jen aby ze služby Rakousku se vysvobodili. [...] I na válečné půjčky skládali naši lidé slušné peníze, pomohli-li si tím aspoň na čas vojenské služby.“⁸⁷

V kronikách, kde se o válečném dění referovalo tak říkajíc „v reálném čase“ se o těch samých věcech referuje ve větším detailu. Tak se o životě v obci můžeme dozvědět, že většina z učitelů nevykonávajících vojenskou službu měla na starosti soupisy zásob,

85 AO TŘEBONÍN – AO TŘEBONÍN, pamětní kniha obce (1898)1925-1939, inv. č. 4, kn. č. 4, 5

86 AO PETROVICE I – AO PETROVICE I, kronika obce 1925-1945(1966), inv. č. 2, kn. č. 2, 5

87 AO KÁCOV – AO KÁCOV, kronika obce (1914)1933-1945, inv. č. 10, kn. č. 9 21

asistenci při rekvizicích a shánění válečných půjček.⁸⁸ V r. 1915 bylo vládou nařízeno povinné očkování všech obyvatel do 50 let věku a po nedělních mších se musela zpívat rakouská národní hymna.⁸⁹

Kroniky se postupně plní rozkazy a zákazy, zejména ohledně potravin, ale i z jiných oblastí života. Tak např. z žehušické kroniky: „8. listopadu [1914] bylo zakázáno nosit smuteční odznaky k odvodům.“⁹⁰ nebo „29. listopadu [1914] byla upisována první válečná půjčka.“⁹¹ Tento typ záznamů se prolíná se zprávami o povodni, úmrtími civilního obyvatelstva, postupem času se najdou i záznamy o smrti či zajetí vojáků - „dne 18. března [1915] oznamuje odbor Červeného kříže v Praze, že Jan Kratochvíl, voják 21. pěšího pluku je zajat v Rusku a že je zdrav.“⁹²

Zvláštnostmi, které ve zpětných záznamech zpravidla nenajdeme, jsou zejména detaily o zajatcích, kteří pomáhali na statcích nebo o uprchlících ponejvíce z Haliče.⁹³ V žehušické kronice je dokonce zpráva o prvním raněném, který do jejich obce přišel v září 1914 – šlo o do ruky raněného Václava Čichnu z 12. střeleckého pluku, který byl o pár dní později následován Josefem Davidem z 12. domobraneckého a Václavem Stoklasou z 21. pěšího pluku.⁹⁴ V letech 1916 a 1917 se války netýkající záznamy postupně vytrácí - v podstatě jediné, které zbydou jsou o úmrtích místních občanů. Jejich místo zabírají další rekvizice, sbírky a válečné půjčky a zprávy o drahotě. Tak r. 1916 byly zavedeny „různé -enky“ tj. chleбенky, cukřenky, tučenky, tabačenky a další.⁹⁵ 2. září stejného roku, jak s rozhořčením kronika Kácova poukazuje, byl omezen prodej piva.⁹⁶ A ani r. 1918 se záznamy nijak vážně nemění, zdůrazněny zde jsou jen žádosti o příměří ze strany Rakousko-Uherska i Německa, a protesty proti vyvážení potravin z Čech, které jsou datovány ke 14. a 15. říjnu 1918; nicméně i zde je cítit euforie z vyhlášení republiky: „V radostném opojení několik mladíků vrhlo se na poštovní úřad, z něhož za zpěvu písně ‚Kde domov můj‘ sundali velkého dvouhlavého

88 AO KÁCOV, 15

89 AO KÁCOV, 17

90 AO ŽEHUŠICE, 24

91 AO ŽEHUŠICE, 25

92 AO ŽEHUŠICE, 28

93 AO ŽEHUŠICE 24

94 AO ŽEHUŠICE, 23

95 AO KÁCOV, 17

96 AO KÁCOV, 18

*orla, co odznak zaniklé říše. Kde kdo směl, spěchal a okrašloval na znamení radosti svůj dům praporem v barvách národních.*⁹⁷

Euforie je zaznamenána až po převratu, známky nějakého většího neklidu v žehušické kronice nejsou. Když to porovnáme s retrospektivním záznamem z kroniky obce Kácov, která hlásí, že byl nedostatek lidí, zvířat, nebyl ani dostatek osiva a „*i pro kojence stěží sehnalo se mléko.*“⁹⁸ Anarchie prý vládla i v armádě a obyvatelstvo zjevně revoltovalo, volalo po skončení války, po rozbití Rakouska a osamostatnění zemí českých.⁹⁹

Z kronik lze, aspoň na samém začátku války, také vyčíst, kde sídlilo vojsko. Čáslavské pluky - 12. zeměbranecký a 12. domobranecký - byly rozmístěny po praporech v okolních obcích; zeměbrana měla prapory v Močovicích, Krchlebích a 3. prapor v Chotusicích.¹⁰⁰ Důstojníci byli ubytováni po domech, vojáci převážně po stodolách a neblahý osud postihl chotusickou školu, která byla přeměněna ve vězení.¹⁰¹ Domobrana byla ubytována v Čáslavi, Žlebích, Tupadlích a Potěhách.¹⁰² Čáslavské kasárny a školy byly během války přeměněny v lazarety.¹⁰³ V Kutné Hoře byly všechny sály i prázdné místnosti zabrány pro vojenské účely a to až do léta 1916, kdy vojáci v Kutné Hoře nahradili italsí vystěhovalci, kteří se živili buď prací v tabákové továrně v Sedlci anebo v kutnohorských dílnách na výrobu střeliva.¹⁰⁴

97 AO ŽEHUŠICE, 70

98 AO KÁCOV, 21

99 AO KÁCOV, 22

100 AO CHOTUSICE— AO CHOTUSICE, PAMĚTNÍ KNIHA MĚSTYSE CHOTUSIC, 1906-1939, INV. Č. 3, KN. Č. 3, 36

101 AO CHOTUSICE, 36

102 AO CHOTUSICE, 37

103 AO CHOTUSICE, 37

104 AM KAŇK — AM KAŇK, kronika obce 1923-1938, inv. č. 156, kn. č. 155, 9

5. Přehled válečných hrobů v okrese

V celém Kutnohorském okrese se pomníky odkazující na 1. světovou válku nachází celkem ve stořicetipěti sídlech. Někde jde jen o prostou památní desku, jinde o monumentálnější dílo.

Podkapitoly zde nejsou řazeny podle abecedního pořádku obcí, ale podle jejich polohy – směrem od Západu na Východ z důvodu lepší orientace v možné proměně ikonografie apod. V případě osad spadajících pod obec jsou buď zahrnuty v textu o obci nebo mají v případě nutnosti větší, samostatný, oddíl.

5.1 Samopše

Pod obec Samopše dále spadají osady Budín, Mrchojedy, Přívlaka a Talmberk, přičemž pomníky upomínající na 1. světovou válku najdeme v Samopších a Mrchojedech.

Do války bylo odvedeno ze Samopeš dvacet šest mužů, z Mrchojed čtrnáct a z Přívlaky sedmnáct. Padlých či nezvěstných bylo celkem čtrnáct.¹⁰⁵ Josef Kos, autor první části kroniky a prvního svědectví o pomnících na Samopešsku, byl legionářem a neváhá uvádět i čtyři další navrátní se legionáře a jedním dechem také píše, že v roce 1923 byl odhalen pomník jak v Samopších, tak v Mrchojedech.¹⁰⁶

Mrchojedský pomník byl postaven z iniciativy tamní mládeže, samopešský z nákladu hasičského sboru.¹⁰⁷ Ten uspořádal (pravděpodobně ve stejném roce, kdy byl pomník odhalen, tj. r. 1923) dvě taneční zábavy a posléze také „sbírku *dům od domu*“.¹⁰⁸ Celkem bylo z těchto akcí vybráno 560 Kč a pomník v ceně 1260 Kč byl objednán od sochaře Květoslava Semlera z Uhlířských Janovic.¹⁰⁹ Postavení památníku předcházely terénní úpravy místa, pozemek byl navýšen na úroveň silnice. Oplocení kolem pomníku bylo, podle informací z kroniky, darováno velkostatkem Sázava.¹¹⁰

Zajímavý je fakt, že Kosovy počty padlých nekorespondují s těmi na mrchojedském pomníku, kde je jedno jméno navíc. Tato skutečnost může být vysvětlena tím, že dva z padlých – Josef Zaspal a Jan Beran – podle zprávy pozdějšího

105 MNV SAMOPŠE – MNV SAMOPŠE, kronika obce 1923-1987, kn. č. 35, 4

106 MNV SAMOPŠE, 4

107 MNV SAMOPŠE, 4

108 MNV SAMOPŠE, 87

109 MNV SAMOPŠE, 87

110 MNV SAMOPŠE, 88

kronikáře zemřeli doma. Ten první na revmatismus, ten druhý na souchotiny.¹¹¹ Kronikář Kos jednoho z nich do počtu padlých nemusel počítat.

Oba památníky jsou žulové a jsou bez znaků nové československé republiky. Písmo je zlacené. V mrchojedském případě [1] byly na pomníku porcelánové terčíky s fotografiemi.¹¹² I když je pomník udržován, tyto podobenky na něm chybí. Vzhledem k nepravděpodobnému rozmístění jmen by se dalo spekulovat, že dvě jména (J. Zaspala a J. Berana) byla na pomník přidána dodatečně, nicméně pádný důkaz pro to není. Pomník v Samopších [2] má tvar podobný pavéze a je dedikován obětem světové války.¹¹³

5.2 obec Leděčko

V nejstarší dochované ledečské kronice se nejprve dozvídáme o odhalení pomníku Břetislavu Kohorovi, který zemřel v koncentračním táboře v Buchenwaldu v r. 1943.¹¹⁴ Ten stojí těsně přidružen ke staršímu památníku padlým 1. světové války. V kronice jsou k nalezení jen velmi kusé zprávy, vlastně jen o oslavách, které se zde odehrávaly. Zde se do r. 1948 slavil 28. říjen,¹¹⁵ a odbývaly se tu také květnové oslavy konce 2. světové války.¹¹⁶ Oba pomníky mají shodné provedení – jde o dvě žulové desky ve tvaru pavéz, na nichž jsou porcelánové terčíky s fotografiemi padlých. Postaveny jsou na dvoustupňovém soklu, který nese data 1914-18 a 1940-45. Autorem je Uhlířskojanovický sochař a kameník Květoslav Semler. Pomník [3] nese nápis s přídechem republikánské euforie: „*I vaše krev svlažila klíčící símě naší svobody.*“¹¹⁷ Stejný typ pomníku se nachází v Samopších.

5.3 Úžice

Z obce Úžice a osad jí přináležících se dodnes dochovaly pomníky v Čekanově, Chrastné, Nechybě, Radvanicích a v Úžici samotné.

111 MNV SAMOPŠE, 61

112 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2656> vyhledáno dne 27.3.2017

113 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2722> vyhledáno dne 27.3.2017

114 MNV LEDEČKO – MNV LEDEČKO, Kronika obce Leděčko (1945)1996-92, inv. č. 48, kn. č. 48, 212

115 MNV LEDEČKO, 14

116 MNV LEDEČKO, 14, 19, 122

117 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2661> dne 27.3.2017

5.3.1 obec Úžice

Podle pamětní knihy obce se z války nevrátilo dvanáct mužů.¹¹⁸ Na pomníku nicméně najdeme jen jedenáct jmen, jméno Antonína Poláka, které je v kronice uvedeno, chybí.

Pomník [4] stojící při hřbitovní zdi kostela Panny Marie byl odhalen 29. května 1921.¹¹⁹ V jeho základech jeho stavitelé – kronikář uvádí jménem devět legionářů¹²⁰, ale záhy připojuje poznámku, že se na práci podíleli i nelegionáři – uložili lahvičku se zápisem o ceně pomníku, dále dokumentující také spolupráci všech občanů a papírovou korunu.¹²¹ Náklady na pomník byly 4500 Kčs, peníze byly slovy kronikáře získány „*pořádáním zábav a divadel místními legionáři.*“¹²²

Další historie pomníku je vcelku neznámá, nicméně lze s jistotou říci, že do druhé světové války zde byly slaveny svátky 28. října, a nejméně jedno výročí bitvy u Zborova, a to to dvacetileté.¹²³ Z dalších akcí lze vzpomenout výročí Masarykovská – ve spojitosti s pomníkem jsou v pamětní knize uváděny jak oslavy narození, tak připomínky jeho smrti.¹²⁴ Z oslav narození vyniká nad všechny ostatní ta z r. 1948, už jen tím, že i po Vítězném únoru byl Masarykův odkaz v Úžici – na rozdíl od okolních osad a vesnic – připomínán. U pomníku bylo centrum oslavy, byl zde vystaven obraz prezidenta Osvoboditele a plála zde slavnostní hranice.¹²⁵

Největší prostor z popisu těchto oslav je ale věnován, celkem pochopitelně, první smuteční tryzně ze dne 20. září 1937, kde byl pomník padlých – vyzdoben obrazem Masarykovým, osvětlen elektrickým světlem a řeckým ohněm – jednou z pietních zastávek. Pomník, resp. Masarykův obraz, měl tento den čestnou stráž složenou z legionářů.¹²⁶

Zmínku si jistě ale zaslouží i oslava konce 2. světové války, která se v Úžici odehrála dne 5. května 1945. V rámci této akce bylo u pomníku jedno zastavení, při kterém byly školáky recitovány básně.¹²⁷

118 AO ÚŽICE – AO ÚŽICE, pamětní kniha obce Úžice 1925/45–1951, I. díl, inv. č. 87, 15, v evidenci

119 AO ÚŽICE, 15

120 byli to: Antonín Beneš, Karel Čepelák, Jan Hanuš, Jaroslav Hejný, Bohumil Hrabánek, Josef Nejzlík, Jaroslav Pichl a Antonín a Karel Vokřálovi.

121 AO ÚŽICE, 16

122 AO ÚŽICE, 15

123 AO ÚŽICE, 195

124 AO ÚŽICE, 190

125 AO ÚŽICE, 303

126 AO ÚŽICE, 190

127 AO ÚŽICE, 272

Ve vrchní části pomníku jsou nad dedikací „*památce našim padlým*“ československé znaky ve stejném rozmístění jako na znaku legionářském ve spojení s trnovou korunou a skříženými řemdihy.¹²⁸

5.3.2 Čekanov, Chrastná, Nechyba a Radvanice

K žádnému z pomníků v těchto čtyřech osadách se nedochovaly žádné relevantní informace, tak tedy alespoň ve zkratce.

V pomníku v Čekanově [5] jsou vloženy dvě desky – první, černá, nese text „*Našim padlým v Čekánově.*“ Na druhé, světlé desce jsou jména a podobenky osmi padlých vojáků. V pomníku samotném je pak vyryt letopočet 1914-1918.¹²⁹

Chrastná se může pyšnit žulovým obeliskem [6], na jehož těle jsou jména padlých a jejich porcelánové podobenky. Nad fotografiemi dříve býval nějaký znak, podle tvaru otisku pravděpodobně šlo o znak legionářský. V soklu je vyryta dedikace „*obětem světové války 1914- 1918*“.¹³⁰

Z pomníku v Nechybě se do dnešních časů zachovaly jen jeho kamenné části [7]. V prostřední části zakončené kalichem pravděpodobně byl nějaký znak, v soklu pak dedikace. Po stranách hlavního těla jsou dva jehlance, ve kterých byly vsazeny porcelánové podobenky a asi vyryta i jména. Veškeré písmo je zcela nečitelné.¹³¹

Radvanický pomník je v o něco lepším stavu [8]. Tělo pomníku je stejné jako v Čekanově, v horní černé desce je text: „*Věnuje našim padlým ve světové válce 1914- 18 sbor dobrovolných hasičů a občané místní obce Radvanice.*“ Pod touto deskou je pět jmen a jim příslušející podobenky. V pomníku samotném je vyryt letopočet 1922, pravděpodobně jde o rok postavení.¹³²

128 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2734> vyhledáno dne 15.3.2017

129 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2708> vyhledáno 13.6.2017

130 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2715> vyhledáno 13.6.2017

131 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-27975> vyhledáno 13.6.2017

132 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2732> vyhledáno 13.6.2017

5.4 Rataje nad Sázavou – Malovidy

Památník ve tvaru obelisku [9] dedikovaný „padlým vojínům“ najdeme v Malovidech.¹³³ Nad dedikací je legionářský znak, ve spodní části pomníku pak jména sedmi padlých s jejich životními daty. Pomník padlým věnovalo „sdružení mládeže“.¹³⁴

5.5 Podveky

Pod obec Podveky přísluší ještě tři osady: Ježovice, Útěchvosty a Zalíbená, nicméně památník stojí jen v Podvekách. V pamětní knize obce je zaznamenáno odhalení tohoto pomníku ke dni 27. května 1923 před budovou školy ve vlastní oplocené zahradce.¹³⁵ Tehdejší kronikář Bedřich Hořejš mimo popis slavnosti, který zahrnoval deklamaci vlasteneckých básní a samozřejmě zahrání hymen, uvádí najevo také svůj nesouhlas se zvoleným místem pro památník a to následujícími slovy: „Navrhoval jsem, aby byl [pomník] postaven z důvodů estetických uprostřed zahrádky bez zvláštního oplocení s přiměřenou rostlinnou úpravou. Zvítězil však nápad pořadatelů ,zahrádka v zahradce', který svědčí o nevkusu.“¹³⁶

Další zprávy o památníku již v kronice nejsou, nicméně je zde krátká zpráva z roku 1940 k tématu relevantní: „přišel četník ... a vyšetřoval kde a proč byly sázeny pamětní lípy po válce 1914-1918.“¹³⁷ Co se s těmito lipami stalo není známo, nicméně další dvě byly vysazeny u kostela na památku 2. světové války a byl za nimi pohřben německý důstojník zastřelený Rudou armádou.¹³⁸

Samotný památník [10] stojící na kamenném soklu je žulový s nápisem „Pro vlast a svobodu“ a jsou na něm znaky zemí československa. Pod tím jsou vyryta slova: „Na paměť druhé války světové 1939-1945“. Na spodní části jsou pak zaznačena jména osmnácti padlých, nicméně bez fotografií i dat narození či úmrtí.¹³⁹ František Šourek, který podle informací z kroniky zemřel v ruském zajetí na pomníku zaznamenan není,¹⁴⁰ nicméně, pokud nebyli dva - jeho jméno je na pomníku ve Zderadinách, což je asi 5 km daleko.

133 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2716> dne 1.4.2017

134 <http://www.malovidy.cz/pomnik> vyhledáno 13.6.2017

135 AO PODVEKY — AO PODVEKY, pamětní kniha 1923-1945(1959), inv. č. 4, kn. č. 4, 14

136 AO PODVEKY, 14

137 AO PODVEKY, 21

138 AO PODVEKY, 25

139 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2742> dne 1.4.2017

140 AO PODVEKY, 10

5.6 Kácov

K obci Kácov jsou přidruženy i osady Račíněves, Zderadiny, Zderadinky a Zliv. Památníky se dnes nachází v Kácově, Račíněvsi a Zderadinách.

5.6.1 Kácov

Kácov se může chlubit nejen velkým pomníkem obětí Velké války, ale i dvěma legionářskými hroby – Františka Klímy, který padl 28. října 1918 na francouzském bojišti a jehož ostatky byly do Kácova převezeny 5. dubna 1923 a Norberta Jedličky, který sice nebyl legionářem v pravém slova smyslu, ale pracoval ve Spojených státech amerických, kde se přihlásil jako dobrovolník a padl na francouzské frontě 1. ledna 1917. Jeho ostatky byly převezeny na kácovský hřbitov 2. července 1922.¹⁴¹

Kácovský pohřeb Františka Klímy, nadporučíka francouzských legií, který byl vyznamenán za statečnost francouzským válečným křížem, byl velkou událostí. V předvečer pohřbu byla rakev s ostatky z iniciativy kácovského Sokola vystavena na náměstí s čestnou stráží složenou z legionářů, hasičů a Sokolů. V den pohřbu se sešly všechny místní spolky a byla přítomna i čestná rota 21. pěšího pluku z Čáslavi.¹⁴² Na tyto dva hroby se do r. 1939 na 28. října kladly památeční věnce, opět z iniciativy sokolské a také k nim byly do postavení pomníku konány slavnostní průvody.¹⁴³

A teď k samotnému pomníku. Odhalen byl až v r. 1930, i když se o pomníku padlým uvažovalo už od konce světové války a dokonce byla uspořádána sbírka, která vynesla 4500 Kč.¹⁴⁴ Tento obnos nicméně obci nepřišel natolik vysoký, aby se z něj dal pořídit reprezentativní památník. Postupem času různými dary a další veřejnou sbírkou napříč celou politickou obcí bylo shromážděno 15000 Kč a tento obnos byl shledán dostatečným. Práci zadali akademickému sochaři Rudolfu Kabešovi, postavec a úprava zdi byla svěřena Karlu Tichému.¹⁴⁵ Pomník zobrazuje truchlící sochu matky Vlasti vedle které je reliéfně vyvedena trojice francouzských legionářů – jeden podpírá svého zraněného nebo zemřelého druha a vedle nich stojí vlajkonoš s lipovou ratolestí v ruce. [11] Pod reliéfem jsou letopočty 1914-1918 a 1930 a mezi nimi devíza „zemřeli

141 AO KÁCOV – AO KÁCOV, kronika obce (1914)1933-1945, inv. č. 10, kn. č. 10, 33

142 AO KÁCOV, 85

143 AO KÁCOV, 135

144 AO KÁCOV, 179

145 AO KÁCOV, 179

jste, aby národ žil“. Pod alegorií Vlasti je na soklu připevněná kovová deska se seznamem padlých nejen z Kácova, ale i z Račíněvse a Zlivi.

Slavnostní předání pomníku obci se konalo 15. srpna 1930 za účasti místních spolků, kácovští si dokonce vyjednali přítomnost jakéhosi štábního kapitána z Památníku odboje v Praze, který měl hodinový proslov, na jehož konci bylo dílo odhaleno. Zde se do r. 1938 slavil den Svobody, k letům 1932 a 1935 je zaznamenána i pietní akt dvou minut ticha na Bílou Sobotu. Co se dělo s pomníkem během 2. světové války není známo, v poválečném období z pomníku zmizel nápis a zbyly jen letopočty 1914-1918 a 1930, zato přibyla malá pamětní deska věnovaná „*obětem druhé světové války 1939-1945*“, která je pod nimi umístěna.¹⁴⁶

5.6.2 Račíněves

Památník v Račíněvsi byl odhalen v rámci oslav deset let trvání československé republiky, 29. července 1928.¹⁴⁷ Podle popisů jde o prostý pomník z převážně neopracovaného kamene, na kterém byla napsána jména čtrnácti padlých z této osady. Ferdinand Svoboda, jeden z padlých, byl ruským legionářem.¹⁴⁸

5.6.3 Zderadiny

Pomník ve Zderadinách [12] byl postaven v létě 1921 z iniciativy místních divadelních ochotníků s přispěním ostatních občanů. Vliv divadelníků se projevil i při slavnosti odhalení – před odkrytím památníku sehráli „Její pastorkyňu“ od Gabriely Preissové.¹⁴⁹ Pomník vytvořil sochař Semler z Uhlířských Janovic za 2500 Kč, porcelánové podobenky padlých si museli pozůstalí zaplatit ze svého.¹⁵⁰

Jde o dílo z teraca, ve vrchní části je segmentově ukončeno. V těle pomníku je nápisová deska, která kromě jmen a životních dat nese ještě nápis: „*Občanům, kteří vehnáni byvše do války položili své životy za cizí hříchy a zločiny.*“ V době odhalení byl ve vrchní části vyryt nápis „*Padlým vojínům [...] Zderadinách*“,¹⁵¹ který doplňují erby Čech, Moravy, Slezska a Slovenska s nekorunovanými heraldickými figurami. Tato ozdoba pomníku pravděpodobně musela být odstraněna během 2. světové války, dnes

146 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2721> vyhledáno 30.5.2017

147 AO KÁCOV, 146

148 AO KÁCOV, 146

149 ZŠ ZDERADINY a – ZŠ ZDERAINY, školní kronika 1892-1922, inv. č. 4, kn. č. 4, 310

150 ZŠ ZDERADINY a, 310

151 Část nápisu není z fotografie čitelná a informace mi nepodařila dohledat.

je totiž vrchní část pomníku zcela bez nápisu a erby byly vyměněny v prospěch malého československého znaku vyvedeného v kovu.¹⁵²

Památník byl pravděpodobně místem oslav 28. října, kronika se zmiňuje o jeho ozdobení malými praporky v l. 1924-26, dále se zde pak kladly věnce. Probíhala zde také tryzna za prezidenta Masaryka, a to v den jeho pohřbu, tj. 21. září 1937. Při této příležitosti byl pomník smutečně ozdoben a nasvícen.¹⁵³

5.7 Vavřinec

O odhalení vavřineckého pomníku jsou opravdu jen kusé informace. V pamětní knize farního úřadu totiž stojí jen toto: „29/5 1921 odhalen pomník padlých ve válce ve Vavřinci.“¹⁵⁴ I tato informace je ale v rozporu s nápisem na pomníku, který tvrdí, že k odhalení došlo o pár dní dříve a to již 20. května. K duhu vavřineckým jde každopádně to, že památník byl postaven celkem záhy po válce; vznikl z iniciativy hasičského sboru s přispěním obce. Pomník je dedikován: „příslušníkům, kteří vyhnáni byvše do války položili mladé životy za cizí zločiny a hříchy,“ což je jen mírná variace nápisu na pomníku zderadinském.¹⁵⁵ Památník [13] je tvořen třemi pilíři, z nichž nejvyšší – prostřední – nese hlavní nápisovou desku. Na hlavním pilíři je umístěna socha lva, což je v kutnohorském okrese vskutku unikátní zjev. Na postraních pilířích zakončených oblouny jsou pak porcelánové terčíky s fotografiemi vojínů.

Žulový pomník padlým [14] se nachází i ve spádové obci Chmeliště a je dedikován i vojínům ze sousední osady Žišov. Postaven byl r. 1921, jeho tvarosloví se v postatě drží náhrobního kamene.¹⁵⁶ Sami Žišovští si pomník postavili až r. 1985, v urně, která je umístěna v patě pomníku je zemina od Zborova a od Dukly.¹⁵⁷ Pomník je věnován „Obětem světových válek.“

152 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2675> vyhledáno 30.5.2017

153 ZŠ ZDERADINY b – ZŠ ZDERADINY, školní kronika 1921-1939, kn. č. 5, 92

154 FÚ VAVŘINEC – FÚ VAVŘINEC, Pamětní kniha 1836-1952, kn. č. 1, inv. č. 21, 139

155 Vzdálenost obou obcí je asi 15 km,

156 pomník je evidenci ministerstva obrany pod č. <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2679>

157 <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2440-zisov/> vyhledáno 10.6.2017

5.8 Staňkovice

Pod obec Staňkovice přísluší ještě čtyři osady a to sice: Smilovice, Chlum, Ostašov a Nová Ves. Vojenské památníky můžeme najít jak ve Staňkovicích samotných, tak i ve Smilovicích a Chlumu.

Zatímco Staňkovice si vystačí s malým pamětním kamenem [15], kde ani nejsou napsána jména padlých, tak Smilovice se pyšní památníkem o mnoho zdobnějším [16], který je tvořen pískovcovým kvádrem s reliéfem podobným legionářskému znaku, jenž je obklopen lipovými ratolestmi. Vprostřed kvádrů je umístěna vlastní pamětní deska, která je dedikována „*Památce padlým hrdinům ve světové válce 1914-1918*“. Pomník věnoval místní sbor hasičů za spolupráce starosty a občanů ze Smilovic a byl odhalen roku 1920. V době první republiky se pro oslavy státního svátku 28. října používala zejména školní budova, pouze v r. 1937 je v pramenech zmíněna oslava u památníku. O dalším osudu pomníku se mi bohužel nepodařilo nic zjistit, je pravděpodobné, že byl v létě r. 1940 odstraněn, protože jsou na něm symboly vzbuzující vzpomínky na Československou republiku a co více, legionáře. Co víme ze samotné pamětní desky je to, že byla obnovena r. 1998 Koventou Dobřeň.¹⁵⁸

Chlumský památník je v okolí zdaleka nejvýraznější [17]. Jde o sousoší selky s dítětem v náručí, která hledí v dál. Figura je umístěna na soklu z hrubého kamene, kde jsou mimo porcelánové terčíky s fotografiemi padlých a jména osmi padlých také dva nápisy, a to sice: „*Hrobům v dáli!*“ a „*I Vaše krev svlažila klíčící símě naši svobody!*“ Dojem celého díla ještě umocňuje dvojice vzrostlých tují v těsném sousedství památníku.¹⁵⁹

Zprávy o chlumském pomníku jsou dosti sporadické, v Protokolech o schůzi zastupitelstva se píše jen, že o stavbě pomníku „*našim padlým sousedům a synům našich sousedů*“ bylo jednáno 29. června 1922. Stavba byla odsouhlasena, obec přislíbila do základu 500 Kč, které dostane od okresu, přispěli také další korporace – honební společenstvo, sbor ochotníků a hasičský sbor.¹⁶⁰ O dalších osudech pomníku se mi bohužel nepodařilo nic zjistit.

158 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2678> dne 23.5.2017

159 V podstatě totožný pomník lze nalézt v Církvicích v okrese Kolín, což je asi 6 km daleko.

160 AO SMILOVICECHLUM – AO SMILOVICECHLUM. Protokoly o schůzi zastupitelstva 1914-38, inv. č. 2, kn. č. 2

5.9 Zbizuby

O pomníku ve Zbizubech se žádné informace nedochovaly. Jde o hrubý monolit, který nese oválný kovový štít se jmény padlých a letopočet 1914-1918. Nad štítem je rovněž v kovu vyvedená stuha nesoucí devízu: „*Na rovech vašich nám nový život vzrost.*“¹⁶¹

V osadě Zbizub Vranici se nachází jedna malá pamětní deska,¹⁶² která je sice dedikována i padlým z 1. světové války, ale hlavním důvodem její existence je uctění památky jistého Antonína Králíka, který zemřel jako vojenský letec v boji o Francii roku 1940.¹⁶³ V Makoluskách je také umístěna pamětní deska, která jednak slouží jako upomínka na oběti světové války, jednak jako připomínka pětisetletého trvání obce.¹⁶⁴

5.10 Uhlířské Janovice

Pomník v Uhlířských Janovicích byl postaven z prostředků místní sokolské obce již v srpnu 1921, stojí v areálu Sokolovny.¹⁶⁵ Roku 1926 zde celá obec slaví 28. říjen a poté, co si uhlířskojanovičtí pořídili pomník Masarykův se všechny oslavy první republiky odehrávají tam. Po 2. světové válce už se o pomníku nikdo nezmiňuje.

Památník [18] je z neopracovaného kamene, v kovovém medailonu je v trnové koruně vepsáno: „*Našim padlým hrdinům ve světové válce 1914-1919 města Uhlířských Janovic.*“ Do spodní části po druhé světové válce přibyla malá deska „*Obětem II. světové války.*“¹⁶⁶

Kromě pomníku mají v kostele sv. Aloise zarámovaný seznam padlých vojinů z 1. světové války, který je doplněn slovy: „*Odpočinutí věčné dejž jim, ó Pane, a světlo věčné ať jim svítí! Odpočívajte v pokoji, po boji!*“¹⁶⁷

V Uhlířských Janovicích se nachází nejen pomník, ale i pamětní deska [19] ruského legionáře Josefa Beneše, který padl u Zborova. Deska vyvedená v kovu je na bývalé

161 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2687> vyhledáno 1.4.2017

162 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2673> vyhledáno 1.4.2017

163 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2673> vyhledáno 1.4.2017

164 <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2523-makolusky/> vyhledáno 10.6.2017

165 AO UHLÍŘSKÉ JANOVICE — AO UHLÍŘSKÉ JANOVICE, kronika 1917-1945 (1967), inv. č. 93, kn. č. 85, 16

166 <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2565-uhlirske-janovice/?vp-page=2&do=vp-showPage> vyhledáno 13.6.2017

167 <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2565-uhlirske-janovice/?vp-page=2&do=vp-showPage> vyhledáno 13.6.2017

budově spořitelny čp. 152. V levé horní části je znak české obce legionářské, součástí znaku je i nápis: „Památce legionáře“.¹⁶⁸

Památník Velké Války se kromě samotných Uhlířských Janovic nachází i v Malejovicích. Na neopracovaném kameni je připevněna opaxidová deska se jmény padlých z Malejovic, Mitrova, Vlkové, Kochánova a Opatovic II. Nad jmény stojí: „Nehynoucí památce našim vojínům, padlým ve světové válce 1914 - 1918, na bojištích ruských, italských, srbských, rumunských, na Sibíři a jejich druhům, skonavším po válečných zraněních a útrapách. Věnováno ve výroční den 10. letého trvání naší republiky, 28. 10. 1928.“¹⁶⁹

5.11 Petrovice II

Pod obec Petrovice II náležejí ještě Boštice, Losiny, Stará Huť, Staré a Nové Nespeřice a Tlučeň, pomníky se ale nachází jen v Petrovicích II a ve Starých Nespeřicích.

Na Petrovickém pomníku [20], který je tvořen neopracovaným monolitem v němž jsou vloženy porcelánové terčíky fotografií a jednotlivé opaxidové destičky nesoucí jména padlých jsou uctěni i padlí z Losin, Kasanic a Tlučně. Jedinou ozdobou, kterou pomník nese je malý legionářský znak vyvedený v kovu v horní části kamene. Památník je bez dedikace, vyryt je zde jen letopočet 1914-1918.¹⁷⁰

Ve Starých Nespeřicích byl pomník padlým [21] odhalen 16. června 1935, akce se účastnili nejen místní, ale i občané z okolních vesnic.¹⁷¹ Při slavnosti odhalení bylo kromě proslovů slyšet vlasteneckých básní v podání školních dětí, ale i písně „Hoši od Zborova“ a státní hymny v podání místní kapely.¹⁷² U pomníku se 20. září 1937 konala tryzna za prezidenta Masaryka a v r. 1948 zde byl oslaven 4. květen.¹⁷³ Po tomto roce už zde žádné další oslavy zaznamenány nejsou.

168 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2693> vyhledáno 10.6.2017

169 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2730> vyhledáno 13.6.2017

170 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2653> vyhledáno 21.4.2017

171 MNV STARÉ NESPEŘICE – MNV STARÉ NESPEŘICE, Pamětní kniha obce (1914) 1937-1958, kn. č. 1a, 115

172 MNV STARÉ NESPEŘICE, 7

173 MNV STARÉ NESPEŘICE, 37, 48

V kronice je nespeřický pomník popsán jako „*mohutný pískovcový kámen s výší cca 3 m a 1 m šíř.*“¹⁷⁴ V něm je umístěna deska s nápisem „*Obětem světové války 1914-1918*“ a jsou na ní vypsáni padlí jak ze Starých, tak z Nových Nespěřic.¹⁷⁵ Stavba pomníku se konala z popudu místní mládeže, která spolu s dalšími občany pracovala bez nároku na odměnu - a jak kronikář konstatuje - „*pracovali všichni zdarma nezištně a obětavě, ježto peněz nebylo.*“¹⁷⁶ Pro postavení památníku bylo potřeba i upravit okolí, protože vybraným místem procházelo i neupravené koryto potoka.¹⁷⁷

5.12 Řendějov-Nový Samechov

K pomník v Novém Samechově se opět nepodařilo dohledat další informace. Památník [22] je tvořen pískovcovým kvádrem, ve vrchu skoseným. V těle pomníku jsou porcelánové podobenky padlých s vepsanými jmény a letopočtem úmrtí. Pod nimi černá epoxidová deska s nápisem: „*My dali krev, vy dejte lásku. Obětem světové války věnuje rodná obec*“.¹⁷⁸

5.13 Chabeřice

Otázka památníku padlých byla v Chabeřicích otevřena na jednání zastupitelstva v prosinci 1929, kdy bylo usneseno, že se tedy pomník postaví.¹⁷⁹ V dubnu 1930 byl zakoupen prostředky obce s příspěvky od dobrovolného hasičského sboru a ochotníků a nedlouho poté byl i odhalen.¹⁸⁰ V pomníku tvaru obelisku jsou čtyři opoxidové desky [23]. První odshora je s legionářským znakem, druhá nese nápis „*památce padlých*“. Pod druhou deskou je umístěno jedenáct porcelánových podobenek se jmény a životními daty, a pod fotografiemi jsou druhé dvě desky, se jmény tří dalších vojáků, kteří padli ve válce a se jmény těch, kteří „*následky válečných útrap utrpěli*“.¹⁸¹

174 MNV STARÉ NESPEŘICE, 6

175 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2728> vyhledáno 21.4.2017

176 MNV STARÉ NESPEŘICE, 7

177 MNV STARÉ NESPEŘICE, 7

178 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2692> vyhledáno 10.6.2017

179 AO CHABEŘICE — AO CHABEŘICE, protokoly o schůzích zastupitelstva 1923-1941, inv. č. 1, kn. č. 1, 79

180 AO CHABEŘICE, 84

181 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2718> vyhledáno 13.6.2017

Další pomník se nachází ještě ve spádové obci Holšice. První (a jediná) zmínka o něm je z r. 1937, kdy se zde dne 20. září konala tryzna za prezidenta Masaryka.¹⁸² Nachází se v těsné blízkosti místní kaple a je bez jakýchkoliv ozdob.¹⁸³

5.14 Zruč nad Sázavou

O tom, že se ve Zruč nad Sázavou plánuje vystavět pomník padlým se dozvěděla i uhlířskojanovická firma Květoslava Semlera, která místnímu výboru poslala v říjnu 1921 dopis, kde bezzáväzně nabízí připravit a představit několik pomníkových návrhů a s jedním z nich uspěl.¹⁸⁴ Finance na tento projekt pocházely z výnosů z různých zábav, sbírek a osobních darů.¹⁸⁵ Památník padlým [24] byl nicméně odhalen až o necelých sedm let později, 26. srpna 1928.¹⁸⁶ Po roce měl kolem pomníku přibýt železný plot s betonovou podezdívkou, ale místní okrašlovací spolek se zprvu s obecním zastupitelstvem se na věci nedohodly, a tak se bitva o oplocení protáhla až do října 1932, kdy byl plot za 3000 Kč konečně postaven.¹⁸⁷

Po druhé světové válce došlo na pomníku k větším úpravám, po stanách původního pomníku byly přistavěny další dvě sochy na vlastních krychlových soklech [25]. Z legionářského znaku, který byl součástí pískovcové sochy zůstal jen český znak (tato změna pravděpodobně proběhla už během války). Byly také vyměněny obě dvě nápisové desky – deska v těle pomníku obsahovala jen jména a názvy obcí, ze kterých padlí pocházeli, na nové desce je pak nápis: „*Oběti 1. světové války*“. Jména padlých jsou uvedena bez příslušnosti k obcím. Ze třiceti čtyř vojáků z politické obce Zruč nad Sázavou, kteří buď padli a nebo na následky světové války zemřeli bylo třicet mužů ze Zruče samotné, z Damhoř byli František Egart a Antonín Vilím, z Dubin Josef Bobek a Josef.¹⁸⁸ V patě pomníku byla druhá deska, znění nápisu je bohužel neznámé. Dnes je tam jedna ze tří desek věnovaných obětem 2. světové války. Památník byl naposledy zrekonstruován r. 2014.¹⁸⁹

182 ZŠ HOLŠICE – ZŠ HOLŠICE, kronika školy 1908-1977, inv. č. 6, kn. č. 6

183 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2670> vyhledáno 13.6.2017

184 AO ZRUČ NAD SÁZAVOU – AO ZRUČ NAD SÁZAVOU, pomník padlým 1926-1932, inv. č. 129, kart. 24

185 AO ZRUČ NAD SÁZAVOU

186 AO ZRUČ NAD SÁZAVOU

187 AO ZRUČ NAD SÁZAVOU

188 AO ZRUČ NAD SÁZAVOU

189 <http://www.mesto-zruc.cz/mesto/projekty/zrealizovane-projekty/2014/oprava-pamatniku-na-malostranskem-namesti> vyhledáno 13.6.2017

5.15 Sudějov

Sudějovský pomník byl odhalen v září roku 1928, postaven byl nákladem místních hasičů s přispěním některých občanů na tamější školní zahradě.¹⁹⁰ Této slavnosti se slovy kronikáře účastnili legionáři z okolních obcí, hasiči a místní žáci s učiteli.¹⁹¹ O pomník se podle dohod hasičů se školní radou bude starat škola, ovšem pouze jen v případě, když na to hasiči finančně přispějí.¹⁹² I když byl pomník odhalen během roku, kdy se slavilo desáté výročí republiky, podle kronikářských zpráv jako by se nic nedělo, oslavy 28. října se konají ve školní budově. Až roku následujícího, byl na říjnový svátek uspořádán k pomníku průvod. Při té příležitosti zazněl proslov ředitele školy, ve kterém „*bylo poukázáno na veliké oběti osvoboditelů a cenu našeho osvobození, zdůrazněna potřeba bratrského soužití, důležitost práce a vzdělání pro rozkvět republiky.*“¹⁹³ Při této příležitosti je, myslím, potřeba zmínit to, že pomník je dedikován zcela všeobecně „*Obětím světové války*“ a žádný z osmi na památníku jmenovaných nebyl legionářem.¹⁹⁴ Přesto se u jejich „hrobu“ hovoří o osvoboditelích.

V letech 1935 a 1936 se na 28. října dokonce konal průvod mezi dvěma obcemi – Sudějovem a Žandovem.¹⁹⁵ Prve se šlo ze Sudějova do Žandova a v obou obcích byl u pomníku učiněn pietní akt.¹⁹⁶ Druhý rok se trasa obrátila, nejdříve byla uskutečněna pietní akce v Žandově a potom průvod směřoval do Sudějova, nicméně nikoliv k památníku padlým, ale k bustě prezidenta Masaryka, která byla stejného roku odhalena ve školní zahradě.¹⁹⁷ Neobyčejné výročí se ale u pomníku prokazatelně slavilo v letech 1934, 1937 a dokonce i 1950. Šlo o výročí tzv. Velikonočního míru vyhlášené na Bílou sobotu, iniciátorem akce byl čsl. Červený kříž.¹⁹⁸

Období válečné spíše poznamenalo pomník Masarykův, který musel být roku 1940 odstraněn – podstavec schovali místní ve škole, bustu na půdě kostela – obnoven byl hned r. 1945. Ještě v témže roce byla oslavena památka Mistra Jana Husa. Průvod z Žandova prošel kolem sudějovského památníku za zvuků písně „*Hoši od Zborova*“,

190 ZŠ SUDĚJOVA – ZŠ SUDĚJOV, Kronika školy 1924-1963, kn. č. 6, 29

191 ZŠ SUDĚJOVA, 29

192 ZŠ SUDĚJOVA, 29

193 ZŠ SUDĚJOVA, 37

194 LOPAUŘ 2001 – M. LOPAUŘ: Legionáři okresu Kutná Hora (1914-1920). Kutná Hora 2001, 43

195 tehdy šlo o osadu přiškolenou k Sudějovu, dnes spadá pod Chlístovice

196 ZŠ SUDĚJOVA, 79

197 ZŠ SUDĚJOVA, 86

198 ZŠ SUDĚJOVA, 92

u pomníku T. G. Masaryka hráli „*Teče voda, teče*“ a nakonec průvod zamířil k okraji obce, kde byla zapálena slavnostní vatra.¹⁹⁹ Do února 1948 se u pomníku stále slavil svátek 28. října, v době popřevratové se kronika zmiňuje o jediné oslavě, a to dne 9. května téhož roku, které byly účastny všechny místní spolky a da alegorické vozy zobrazující „Robotu“ a „Boží bojovníky“.²⁰⁰ Po pompě tohoto roku se buď už neslavilo nebo o tom nebyl sto někdo podat zprávu.

Pomník [26] se skládá z neopracovaného monolitu s připevněnou pamětní deskou se jmény osmi padlých mužů, z nichž nikdo nebyl v legiích, dedikován je - jak už bylo řečeno - „*Obětem světové války*“. Pod jmény padlých se nachází doprovodný text: „*V upomínku na 10 leté trvání svobody národa 1918 – 1928. Památník byl postaven péčí dobrov. hasičů a některých obětavých občanů.*“ Nad deskou je připevněn kovový znak československé republiky.²⁰¹

5.16 Čestín

Pod obcí Čestín patří ještě osady: Čenovice, Čentice, Kamenná Lhota, Kasanice, Kněž, Milotice, Morány a Polipsy. Památníky Velké války lze najít v Čestíně, Kamenné Lhotě a v Polipsech.

5.16.1 Čestín

Čestínský pomník [27] byl odhalen až 5. června 1949 a od počátku byl koncipován jako památník obětem obou světových válkách.²⁰² V rámci této slavnosti šel průvod od místního hřbitova ke škole, kde byl po několika proslovech památník odhalen.²⁰³ Jedná se o monolit z neopracovaného kamene na kterém je připevněn malý československý státní znak vyveden z kovu a pod ním jsou pod sebou připevněny dvě desky dedikované „*obětem války*“, která nesou jména padlých.

U tohoto pomníku se mezi lety 1976-1981 slavily květnové dny osvobození Rudou armádou – v předvečer 1. května byl uspořádán lampionový průvod k pomníku, kde byl položen věnec a následovalo pálení „*mírových ohňů*“.²⁰⁴

199 ZŠ SUDĚJOVA, 131

200 ZŠ SUDĚJOVA, 165

201 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2677> vyhledáno 16.5.2017

202 MNV ČESTÍN – MNV ČESTÍN, kronika obce, inv. č. 89, kn. č. 89, 184

203 MNV ČESTÍN, 185

204 MNV ČESTÍN, 30

5.16.2 Kamenná Lhota

Zdejší pomník byl podle kroniky odhalen 22. července 1927,²⁰⁵ i když na samotné památníku se píše letopočet 1937 a to nákladem dobrovolných hasičů a dalších místních občanů. Kronikář dále tvrdí, že o rok později (tj. pro něj r. 1928) byly u pomníku vysazeny dvě Lípy svobody, které byly málem r. 1943 pokáceny. Jejich osud zvrátil místní starosta J. Dejda, který do Kutné Hory ohlásil, že v Kamenné Lhotě žádné Lípy Svobody nejsou²⁰⁶ Na pomníku přibyla pod žulovou desku se jmény obětí Velké války další, opaxidová deska se jménem Jaroslava Nešpora, který byl němci za 2. světové války umučen, dataci této druhé desky se mi bohužel nepodařilo zjistit.²⁰⁷ Pomník [28] má, podobně jako ten čestínský a polipeský formu neopracovaného kamene, na němž jsou připevněny dvě desky – žulová a opaxidová. Památník je bez dalších ozdob.

5.16.3 Polipsy

Příběh v pomníku v Polipsech byl skoro u konce dřív než začal. Josef Hejduk, tehdejší kronikář, totiž uvádí dvě instance jednání o pomníku. Poprvé, v roce 1921, byl ustanoven komitét čítající osm osob (mezi nimi byli i dva legionáři) a stavba památníku byla počtem sedmi hlasů zamítnuta.²⁰⁸ Nicméně, tato otázka byla otevřena ještě v roce 1923, ale také byla odložena.²⁰⁹ Poštěstilo se až v roce 1933, kdy se na stavbě usnesli Polipeský dramatický odbor a dobrovolní hasiči.²¹⁰ Byla to akce vpravdě lokální: kámen vážící 25q byl nalámán v lese „Zádušáku“, zednické práce vykonali místní Václav Filip a Josef Štícha. Jen deska a státní znak byly objednány z Uhlířských Janovic, od sochaře Semlera.²¹¹

Dnešní vzhled pomníku [29] odpovídá tehdejšímu popisu. Monolit neopracovaného kamene na zděném soklu je zdoben československým znakem a pamětní deskou se jmény padlých.²¹²

205 AO KAMENNÁ LHOTA — AO KAMENNÁ LHOTA, kronika obce 1930-1959, 74

206 AO KAMENNÁ LHOTA, 74

207 AO KAMENNÁ LHOTA, 74

208 AO POLIPSY — AO POLIPSY, Kronika obce 1911-1967, kn. č. 4, inv. č. 4, 28

209 AO POLIPSY, 35

210 AO POLIPSY, 69

211 AO POLIPSY, 69

212 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2651> dne 2.4.2017

5.17 Horka II

Prvním případ trvalé připomínky válečných obětí se nestal v Horce, ale v její osadě Buda. Byla to stromková slavnost, která se zde konala 17. dubna a při které bylo vysazeno na návsi deset lip s vlasteneckými jmény: Beneš, Havlíček, Hus, Husité, Komenský, Legionáři Masaryk, Palacký, Štefánik a Žižka.²¹³ Stromkové slavnosti, které měly oslavovat novou republiku byly běžné, neobvyklý je zde počet zasazených stromů. I v Horce samotné, kde stromková slavnost proběhla o měsíc později, byla zasazena jediná lípa Masarykova.²¹⁴

Pomníku jako takového se Horka dočkala až poměrně pozdě, r. 1932, a to až na podnět tehdejšího starosty J. Rástočného.²¹⁵ Památník, kterému bylo vyhrazeno místo u lípy Svobody, byl postaven místními občany, ale hlavně starostou samotným.²¹⁶ Slavnost odhalení proběhla 31. července za účasti pozůstalých, místních legionářů, hasičů z Horky i z blízkého okolí a dalšího obecnstva a sestávala se z průvodu s hudbou z nedaleké osady Budy, který byl veden k pomníku, kde byly kromě očekávaného proslovu předneseny také vlastenecké básně a písně.²¹⁷ O pravděpodobném charakteru oslav dne Svobody vypovídá zejm. kronikářská zpráva z r. 1933: „28. říjen oslaven projevem říd. učitele a starosty sboru hasičského Jirího Halvy k žactvu před pomníkem padlých v Horce; pak se účastníci odebrali na slavnost do Zruče.“²¹⁸

U pomníku se také 25. září 1937 konala tryzna za prezidenta, která byla dosti prostá. Nehovoří se ani o ozdobeném pomníku, ani o Masarykově obrazu a už vůbec ne o čestné strážci složené z legionářů, což jsou prvky, které se objevují při pietních vzpomínkách v jiných obcích. Tryzna v Horce, která se sestávala hlavně z recitace smutečních básní školními žáky byla přesto hojně navštívená.²¹⁹

Pomník [30] má tvar obelisku, který je postaven na dvou schodech, v obelisku samotném je vsazena nápisová deska se jmény padlých z Horky a z osady Budy, vedle desky jsou porcelánové terčíky s fotografiemi. V soklu se nachází další deska se slovy:

213 AO HORKA II – AO HORKA II, kronika obce 1924-1938, kn. č. 3, inv. č. 4, 43

214 AO HORKA II, 44

215 AO HORKA II, 125

216 AO HORKA II, 126

217 AO HORKA II, 126

218 AO HORKA II, 130

219 AO HORKA II, 161

„Kosti vaše odpočívají v cizině, duch váš žije s námi.“²²⁰ Forma památníku je prostá, bez státních znaků, které se na jiných pomnících objevují tak často. I samotná devíza je všeobecná a nezabarvená euforií z nové republiky.

5.18 Rašovice

Pod obec Rašovice spadají ještě osady Jindice, Mančice a Netušil. Památníky najdeme jak v Rašovicích samotných, tak i v Jindicích.

Rašovický pomník (který slouží i padlým v sousedním Netušilu) byl odhalen 24. května 1920 před lípou Svobody, která sem byla zasazena o rok dříve.²²¹ Během 2. světové války musela být vrchní část pomníku odstraněna a zbyla tak jen spodní část s fotografiemi padlých.²²² V roce 1946 pak byla vrchní část opět navracena do původního stavu.²²³

Jde o další pomník uhlířsko-joanovického Květoslava Semlera [31], na kterém nechybí dedikace: „Padlým vojínům!“ V pravém horním rohu je potom zobrazeno slunce, kolem něž je uvedeno datum 28. říjen 1918. Pod sluncem a dedikací jsou na desce čtyři zemské znaky, pod nimiž je ještě reliéf rukou v okovech.²²⁴

O pomníku, který je v Jindicích u zdi domu čp. 64 se žádné zprávy nedochovaly. Věnován je „památce padlých ve světové válce“ a jsou na něm jména devíti padlých, bez dalších informací.²²⁵

5.19 Slavošov-Hranice

Částmi obce Slavošov jsou ještě Hranice a Věžníkov. Pomník padlým stojí v Hranicích.²²⁶ Tamější pomník byl odhalen na výročí bitvy u Zborova, tj. 2. července 1933 a jde o práci zbraslavické firmy Emanuel Turek v ceně 2570 Kč.²²⁷ Slavnost odhalení pořádaná místním dobrovolným hasičským sborem začínala průvodem od

220 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2690> vyhledáno 16.5.2017

221 ZŠ RAŠOVICE – ZŠ RAŠOVICE, pamětní kniha 1897-1939, inv. č. 3, kn. č. 3, 204

222 MNV RAŠOVICE, kronika obce 1945-1971, kn. č. 60a, 10

223 MNV RAŠOVICE, 10

224 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2660> vyhledáno 10.6.2017

225 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2726> vyhledáno 13.6.2017

226 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2714> vyhledáno 25.4.2017

227 AO HRANICE – AO HRANICE, kronika obce 1934-1936, inv. č. 2, kn. č. 2, 307

školní budovy po silnici, která byla vyzdobena prapory v národních barvách, na náves, kde již v r. 1919 bylo na počest místních padlých vysazeno deset ořešáků „českých legií“ a pokračovala několika proslovy a přednesy vlasteneckých básní.²²⁸ Samotné vyvrcholení slavnosti je v místní kronice zapsáno takto: „*Malebnou a dojímavou skupinou jevílo se u pomníku samého postavení se dvou legionářů zbraslavických v kroji (ital. a franc.) a před nimi dvou zdejších hasičů ve zbroji ... kteří s pěknými krátkými proslovy odhalovali a okrášlovali věncem pomník při čemž hrála hudba: Kdo jste boží bojovníci – a jeden z dorostenců zbraslav. Sokola tvořících špalír okolo zahrádky pomníkové spolu se skupinou Sokolů, dále dopředu postoupivších – skláněl k pomníku sokolský prapor – a seřaděné spolky proti pomníku vzdávaly svou čest! Věru pietní pocit zmocnil se všech účastníků – prochvívaje jejich údy v této nezapomenutelné chvíli.*“²²⁹

Postavení pomníku [32] předcházela spor o jeho umístění, poměrně vážně se uvažovalo o dětském hřišti před školou, nicméně nakonec bylo přihlédnuto k tomu, že děti by byly z hřiště vytlačeny na frekventovanou silnici a náves byla přijata jako schůdnější řešení.²³⁰

Zajímavé je, že jakkoliv detailně byla popsána slavnost odhalení pomníku, žádné jiné pozdější záznamy se o něm již nezmiňují.

5.20 Onomyšl – Miletín

Z částí obce Onomyšle pomník najdeme pouze v Miletíně, kde byl postaven někdy mezi lety 1927-1937. Roku 1927 totiž přišel Miletínu dar krajanů z Ameriky, kteří zaslali jistý peněžní obnos na obnovu místní školy.²³¹ I když byly peníze věnovány škole, snažila se je obec přivlastnit a jeden z návrhů na využití byla právě stavba pomníku padlým. Tento návrh nicméně padl a z realizace sešlo. První zmínka o už stojícím památníku je pak ze 20. září 1937, kdy se u něj konala tryzna za prezidenta Masaryka. Pomník byl smutečně ozdoben květy a byl na něm připevněn portrét zesnulého.²³²

Miletínský pomník padlým je formou dosti střízlivý [33], jde o vysoký žulový kvádr, který je v jedné třetině výšky předělen pásem ze stejného kamene. Ve vrchních dvou

228 ZŠ HRANICE – ZŠ HRANICE, kronika školy 1925-1945, inv. č. 5, kn. č. 5, nepag.

229 ZŠ HRANICE

230 ZŠ HRANICE

231 ZŠ MILETÍN, kronika školy 1919-1957, inv. č. 1, kn. č. 1, 24

232 ZŠ MILETÍN, 81

třetinách je připevněna nápisová deska s nacionálními a podobenkami padlých, ve spodní, oddělené části je další deska s nápisem „*Vaší smrtí svoboda nám vzešla*“.²³³ Tato deska je pravděpodobně pozdějšího data, vzhledem k tomu, že vzhled nápisu nekoresponduje s typem písma použitým výše. Jsem toho názoru, že na spodní desce býval spíše československý znak, který pak musel být r. 1940 odstraněn.

5.21 Nepoměřice

5.21.1 Nepoměřice

Příběh pomníku v Nepoměřicích začíná v r. 1921, kdy byl pro památník nalámán kámen a bylo rozhodnuto, že bude postaven naproti hasičské kůlně.²³⁴ Postaven byl právě někdy v následujících třech letech, protože i když nemáme zprávu o jeho odhalení, v r. 1924 se měla ohradit zahrádka kolem pomníku železným plotem.²³⁵ U památníku se v době první republiky slavil 28. říjen a narozeniny prezidenta Masaryka minimálně v r. 1935. V neděli dne 19. září 1937 byla u pomníku uspořádána tryzna za prezidenta Masaryka.²³⁶ Památník padlých byl při této příležitosti smutečně vyzdoben. Zavěšen na něj byl Masarykův obraz s černým závojem, na kterém byly připevněny bílé a červené růže. Před pomníkem byl umístěn stůl pokrytý černým florem se dvěma kyticemi a věncem, opět v červené a bílé. Památník měl v tento den i čestnou legionářskou stráž složenou z pánů Veselého a Olta.²³⁷

O osudech pomníku během 2. světové války nic nevíme, v r.1945 se konaly oslavy 28. října. Květnové dny se zde slavily od r. 46 a pokračovaly i po převratu r. 1948.²³⁸ 28. říjen je v kronice zmiňován nadále, ale už ne ve spojitosti s památníkem padlých.

Jde o pískovcový na výšku orientovaný pomník s poměrně bohatým reliéfním dekorem s vloženou pamětní deskou.²³⁹ [34] Nad deskou jsou erby československých zemí ověncené lipovými listy, které se nápadně podobají „*znaku legionářskému*“ od pánů Purghardta a Strimpla, až na to, že na jejich vzoru jsou heraldické figury bez

233 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2733> vyhledáno 23.5.2017

234 AO NEPOMĚŘICE — AO NEPOMĚŘICE, kronika obce 1927-1935, inv. č. 7, kn. č. 7, 81

235 AO NEPOMĚŘICE, 85

236 ZŠ NEPOMĚŘICE a — ZŠ NEPOMĚŘICE pamětní kniha 1908-1945, inv. čk 4, kn. č. 4, nepag.

237 ZŠ NEPOMĚŘICE

238 ZŠ NEPOMĚŘICE b — ZŠ NEPOMĚŘICE, pamětní kniha 1939/45-1980, kn. č. 5, inv. č. 5, nepag.

239 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2706> vyhledáno 16.5.2017

korunek.²⁴⁰ Po stranách desky jsou dvě palmy. Na desce samotné jsou napsána jména osmi padlých, prvně jmenovaný J. Kárník je označen jako ruský legionář.²⁴¹ Na desce je také kaptiálkami napsaná dedikace: „*Památce padlým vojínům 1914. ve světové válce 1918. věnují sbor dob. has. ochot. krouž. a občané z Nepoměřic. Budiž čest jejich památce.*“ Pod touto deskou přibyla ještě jedna, žulová, upomínající na jistého Bohumila Šourka, který padl u Prahy dne 7. května 1945.

5.21.2 Miletice

Na pomník v Mileticích [35] byla 18. června uspořádaná veřejná sbírka.²⁴² Památník je dalším z děl sochaře Semlera z Uhlířských Janovic. Postaven byl asi r. 1921 nákladem 4958 Kč.²⁴³ Ze soklu tvaru komolého jehlanu vyrůstá úzké a vysoké hlavní tělo, které je zakončeno oválem, na kterém byl dříve připevněn nějaký znak. Na těle je připevněna deska s porcelánovými podobenkami a byla zde vyryta i jména padlých. Podél těla jsou dva menší pilíře sahající do výše jeho soklu, které jsou zakončeny stříškami.²⁴⁴ Dedikace pomníku je bohužel naprosto nečitelná.

5.22 Pertoltice

Pertoltický pomník byl odhalen až r. 1970.²⁴⁵ Kovová nápisová deska se jmény padlých z obou válek věnovaná „*památce padlých*“ je kamenného kvádru bez dalších ozdob.²⁴⁶

5.23 Zbraslavice

Přestože pod Zbraslavice spadá ještě jedenáct dalších osad,²⁴⁷ pomník najdeme jen v této obci.²⁴⁸ Hned v dubnu r. 1919 byla na místním náměstí vysazena Lípa svobody, stejně jako ve čtyřech dalších osadách.²⁴⁹ Památník samotný byl ve Zbraslavicích

240 ADAM 2008 — Petr ADAM: Věrní Zůstaneme. Pomníky padlým v první světové válce na Chotěbořsku. Chotěboř 2008, 133

241 jména na pomníku jsou seřazená podle neznámého klíče, nejsou dle abecedy, data úmrtí ani dle věku.

242 AO MILETICE — AO MILETICE, protokoly o schůzích zastupitelstva 1902-1928, inv. č.2, kn. č. 2

243 <http://www.nepomerice.cz/miletice/historie/> vyhledáno dne 23.5.2017. 22.9.1921 bylo provedeno vyúčtování pomníku, přesný den odhalení není znám. Dá se ale předpokládat, že to bylo ten samý rok.

244 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2685> vyhledáno dne 23.5.2017

245 <http://www.pertoltice-kh.cz/obec-1/historie/> vyhledáno 13.6.2017

246 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2676> vyhledáno 16.5.2017

247 Jde o Hodkov, Chotěměřice t. Pančava, Kateřinky, Krasonovice, Lipina, Malá Skalice, Ostrov, Radvančice, Rápošov, Útěšenovice a Velká Skalice.

248 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2683&mt=zbraslavice&st=0&>, vyhledáno 25.4. 2017

249 ZŠ ZBRASLAVICE — ZŠ ZBRASLAVICE, kronika školy, inv. č. 10, kn. č. 10, 335

odhalen také velmi brzy a to již 1. listopadu stejného roku.²⁵⁰ Větší oslavy se konaly na páté výročí založení republiky, kdy byl k památníku na vyzdobeném náměstí konán průvod od místní Sokolovny. Na programu byly přednesy básní a písní a také proslov na téma „pět let československé republiky.“ Večer následovalo ochotnické představení „nevěsta legionářova.“ Slavnost nicméně neskončila úplně šťastně, v jedné z místních stodol totiž skoro současně s ukončením představení vypukl požár, který „zžíral nepojištěnou celou letošní úrodu“ rolníka Jana Křivánka. Jak je ale v kronice konstatováno, požár se nerozšířil i kvůli pohotovému pomoci návštěvníků divadelního představení.²⁵¹

V následujících letech jsou zmiňováni ve spojitosti s památníkem padlých obzvláště místní Sokolové, kteří v předvečer 28. října pořádali oslavy uctění státní vlajky.²⁵² Říjnové oslavy se u pomníku konaly až do vzniku Protektorátu, v r. 1946 byla tradice obnovena.²⁵³ Z doby po r. 1948 se památník nezmiňuje ani ve spojitosti s květnovými oslavami, událost zcela vyjímečná se zde ale stala dne 16. dubna 1964, kdy za hudebního doprovodu došli k pomníku místní branci a slavnostně zde položili věnec na počest svých padlých souputníků.²⁵⁴ Pomník byl v létě 2014 opraven a 28. července k němu byly položeny věnce v rámci pietní akce připomínající století od vypuknutí Velké války; tato oprava vyšla asi na 20.000 Kč.²⁵⁵

Památník samotný [36] je z kamene, detailněji je vyveden pouze věnec ve vrchní části pomníku, pod jehož stuhou je vytesán nápis: „*K upomínce našich padlých hrdinů,*“ pod kterým následuje výčet dvaceti čtyř jmen padlých s daty úmrtí. V dolní části je k němu připevněna kovová deska upomínající na oběti 2. světové války.

5.24 Suchdol

Krom Suchdola se pomníky padlých nacházejí ve spádových obcích Dobřeň, Malenovice, Solopysky a Vysoká.

250 MNV ZBRASLAVICE — MNV ZBRASLAVICE, kronika obce (1924) 1945–1974, kn. č. 105, 5

251 MNV ZBRASLAVICE, 29

252 MNV ZBRASLAVICE, 49

253 ZŠ ZBRASLAVICE, 648

254 MNV ZBRASLAVICE, 423

255 <http://www.cervenejanovice.cz/documents/1406721615.pdf> vyhledáno 6.6.2017

5.24.1 Suchdol

V Suchdole byl 20. srpna 1921 za starostování Františka Ryšánka založen „*komitét pro postavení pomníku padlým rodákům*“ a za členy byli zvoleni Al. Čejka, V. Bláha a Fr. Kárník, z nichž ani jeden nebyl legionářem.²⁵⁶ O činnosti komitétu není nic známo, víme pouze, že 6. října téhož roku už se připravoval program slavnosti odhalení pomníku.²⁵⁷ Slavnost samotná se konala o tři dny později, tj. 9. října a byla zahájena průvodem obcí na dolní náměstí, kde byl památník po slavnostním proslovu místního řídícího učitele Zdeňka Hájka odhalen dvěma krojovanými Sokoly.²⁵⁸ Pomník byl objednan od kolínského sochaře Josefa Šašmy, který práci vykonal za 5600 Kč.²⁵⁹

Památník měl tvar „*jehlance s nerovnými plochami, jest ze žuly a má vpředu tento nápis: Památce padlým a zemřelým vojínům ve světové válce, rodákům ze Suchdola a Vysoké věnuje městečko Suchdol. Pod nápisem na dolejší ploše je erb republiky československé.*“²⁶⁰

U památníku byl podle všeho celkem klid, v kronice ani ve školních knihách není zmínka o žádných oslavách, které by se zde konaly a svátek 28. října suchdolští slavili v místní Sokolovně. Vyjímkou byl r. 1933, kdy byl na památku 15. výročí vzniku republiky památník speciálně osvětlen bílým, červeným a modrým světlem.²⁶¹ Za 2. světové války, přesněji 20. června 1940, byl pomník zbaven československého znaku, který se mu podle všeho už nikdy nevrátil.²⁶² Téhož roku bylo okresním úřadem zakázáno jakkoliv připomínat dřívější svátek 28. X., do čehož bylo zahrnuto i kladení květin k pomníku padlých.²⁶³ Nicméně těsně po válce, již 10. května 1945 zde byla uspořádána smuteční tryzna.²⁶⁴ Tady ale poslední „veřejné působení“ jehlancovitého pomníku z roku 1921 končí, protože Suchdol si po konci 2. světové války slavil své slavnosti u hrobu vojínů Rudé armády a hrobů padlých v době revoluce a konečně, 8. května 1949 byl pomník padlých z 1. světové války nahrazen pomníkem novým, protože ten starý prý nedostačoval.²⁶⁵ U tohoto nového památníku, který v Suchdole

256 AO SUCHDOL – AO SUCHDOL, kronika obce (1889) 1935-1939, inv. č. 3, kn. č. 2, 199

257 AO SUCHDOL, 199

258 AO SUCHDOL, 202

259 AO SUCHDOL, 201

260 AO SUCHDOL, 203

261 AO SUCHDOL, 259

262 MNV SUCHDOL – MNV SUCHDOL, kronika obce (1939) 1945-1957, inv. č. 53, kn. č. 53, 62

263 MNV SUCHDOL, 63

264 MNV SUCHDOL, 110

265 MNV SUCHDOL, 141

stojí dodnes, ale nebyla (alespoň do roku 1957) zaznamenána žádná další oslava nebo pietní akce.

Pomník z r. 1949 [37] tvořený třemi deskami, z nichž střední, vyšší, nese vyobrazení lva z malého znaku československé republiky a krajní desky nesou podobenky a jména padlých v letech 1914-1918 a 1939-1945. To vše bez jakékoliv dedikace.²⁶⁶

5.24.2 Dobřeň

Památník v Dobřeni [38] byl postaven r. 1920, zejména z iniciativy místního vzdělávacího kroužku za součinnosti ostatních dobřenských občanů. Kroužek nicméně nebyl tak skromný, aby se tímto faktem nepyšnil na samotné pamětní desce (což ovšem bylo tehdy celkem obvyklé). Dedikován je „*Památce padlým vojínům ve světové válce 1914-1918.*“ Jde pískovcový pomník bohatě zdobený reliéfy s národoveckou tematikou – tj. erby Čech, Moravy, Slezska a Slovenska, ovšem s nekorunovanými heraldickými figurami. Lipové ratolesti se vinou podél vložené pamětní desky, která nese dedikaci a jména, data úmrtí a podobenky vojínů. Pod pamětní deskou je reliéf dvou stisknutých rukou.²⁶⁷

5.24.3 Malenovice

Pomník v Malenovicích [39] byl odhalen 15. září 1921 na tamější horní návsi, postaven byl z iniciativy místních agrárníků v čele s místním předsedou Františkem Škarkou.²⁶⁸ Jde o další z prací sochaře Semlera z Uhlířských Janovic, která malenovické stála 3300 Kč.²⁶⁹ Další zmínka o památníku je až z roku 1928, tj. na desetileté výročí republiky, které se zde slavilo již 16. září, a kdy byl k pomníku uspořádán průvod.²⁷⁰

Deset let po odhalení pomníku se mu dostalo i vysvěcení. Bylo provedeno 26. července 1931 při příležitosti svěcení nového zvonu „Václav“, který byl zavěšen v místní kapliče. První zvonění bylo na počest a připomínku padlým vojínům ve světové válce.²⁷¹ U památníku se také truchlilo, a to zejm. při úmrtí prezidenta Masaryka. 19. září se konalo procesí ze Solopysk do místní kapličky a poté průvod směřoval

266 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2705> vyhledáno 21.5.2017

267 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2701>, vyhledáno 25.5.2017

268 MNV MALENOVICE – MNV MALENOVICE, kronika obce (1926)1945-1979, kn. č. 2, 26

269 MNV MALENOVICE, 27

270 MNV MALENOVICE, 32

271 MNV MALENOVICE, 37

k pomníku, který byl smutečně vyzdoben. Jména padlých zakrýval Masarykův portrét. Čestnou stráž mu dělali čtyři legionáři – jeden místní a tři z nedalekých Solopysk.²⁷²

5.24.4 Solopysky

Pomník v Solopyskách [40] byl odhalen v den svátku sv. Václava roku 1921.²⁷³ Finance na něj byly vybrány především místním dobrovolným hasičstvem, které pořádalo za tímto účelem taneční zábavy, přispěli však i divadelní ochotníci a poštou přišel i příspěvek z amerického Clevelandu od zdejšího rodáka Jana Matyáše.²⁷⁴ Po aktu odhalení zdejšími ruskými legionáři Bohumilem Vošickým a Aloisem Pařezem následovala recitace vlasteneckých básní školními dětmi a samozřejmě nechyběl ani proslov – tentokrát v podání Rudolfa Hlavatého, řídícího učitele v Petrovicích.²⁷⁵

U pomníku byla zaznamenána jedna oslava 28. října a to r. 1923 – při příležitosti pětiletého výročí republiky zde hrála i kapela.²⁷⁶ Další zaznamenanou příležitostí pro setkání občanů u památníku byla až tryzna za prezidenta Masaryka; zde se občané sešli 21. září 1937 a byl sem položen věnec se stuhami v národních barvách, který byl od rána toho dne v kostele na památku prezidenta vystaven a u kterého drželi čestnou stráž legionáři a hasiči.²⁷⁷ O osudu památníku během 2. světové války a po ní se kronika nezmiňuje. Jedinou informaci z r. 1946 dostáváme o zasazení nové Lípy Svobody, která byla během války poražena.²⁷⁸

Pomník v ceně 5500 Kč byl zhotoven v kamenické dílně K. Semlera v Uhlířských Janovicích.²⁷⁹ Má poněkud delší dedikaci: „*Památce těch, kteří se nedožili osvobození obětavše životy ve válce světové.*“ Součástí pomníku v době odhalení byla socha lva, která se ale v průběhu doby někam ztratila. Při příležitosti generální opravy pomníku ale byla vyrobena socha nová.²⁸⁰

272 MNV MALENOVICE, 60

273 OÚ SOLOPYSKY – OÚ SOLOPYSKY, kronika obce 1899-1984, inv. č. 4, kn. č. 4, 154

274 OÚ SOLOPYSKY, 154

275 OÚ SOLOPYSKY, 154

276 OÚ SOLOPYSKY, 159

277 OÚ SOLOPYSKY, 234

278 OÚ Solopysky, 269

279 OÚ Solopysky, 155

280 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2703> vyhledáno 13.6.2017

5.24.5 Vysoká

Památník ve Vysoké [41] má oproti okolním obcím formu dosti zvláštní. Pomník samotný je dosti malý, drží se formy prostého náhrobního kamene, a skutečnost, že stojí na třech schodech jeho drobnost nemění. Co je ale dosti neobvyklé, je fakt, že zpoza pomníku vyrůstá zvonička či alespoň její nápodoba. Pokud tři schody nemají znamenat tři století habsburské poroby, památník, který má kromě jmen čtyř padlých jen dva nápisy: „*Padlým ve svět. válce 1914 – 1918*“ a „*věnují občané*“, je ideologicky nezabarvený.²⁸¹

5.25 Chlístovice

Části obce Chlístovice, ve kterých stojí pomníky padlým Velké války, mají bohužel to neštěstí, že zde nebyly vedeny a nebo se nedochovaly žádné pamětní knihy. Z pramenů tedy mohu poreferovat jen o pomníku v Žandově, o kterém je pár slov napsáno ve školních knihách sudějovských.

V samotných Chlístovicích byla donedávna jen na neopracovaném kameni připevněná pamětní deska upomínající na 20. výročí vlasti sovětskou armádou a jako dodatkem je věnována i „*obětem I. a II. světové války.*“ K tomu přibyl r. 2014 druhý neopracovaný kámen, jehož nápisová deska „*na památku padlým v I. a II. světové válce*“ hlásí i jména vojáků a čísla popisná jejich domů. V nedaleké osadě Vsesoky není hromadný pomník, ale jen boží muka, která zde byla postavena jako upomínka na ve válce padlého Josefa Zatřepálka.²⁸²

5.25.1 Žandov

O pomníku v Žandově se dozvídáme ze záznamu sudějovské školy, ke které byla obec přiškolená. Píše se zde, že v Žandově byl 27. října 1919 odhalen pomník třinácti padlých ve světové válce, který byl postaven jejich příbuznými.²⁸³ Pomník byl posvěcen sudějovským farářem Josefem Navratilem a po slavnostním proslovu řídícího učitele (opět ze Sudějova), při kterém byla mimo jiné provolána sláva prezidentu Masarykovi, byly kolem pomníku vysázeny školními žáky pamětní lípy.²⁸⁴

281 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2700>, vyhledáno 25.5.2017

282 <http://www.obec-chlistovice.cz/index.php?id=26&action=detail&oid=3427097&nid=622> vyhledáno 4.6.2017

283 ZŠ SUDĚJOV B – ZŠ SUDĚJOV, kronika školy 1883-1924, kn. č. 5, inv. č. 5, 300

284 ZŠ SUDĚJOV b, 301

Další oslavy se většinou konaly v tandemu se Sudějovem, tak jak je o nich pojednáno výše (viz. 5.15 Sudějov).

Výškově orientovaný kvádr pomníku [42] je rozdělený na dvě části. V horní je malý československý státní znak a nápisy „*Padlým vojínům*“ a „*Budiž jim cizí země lehkou.*“ Ve spodní části pomníku se nacházejí porcelánové podobenky vojínů, seznam padlých a nachází se zde také nápis: „*Spěte sladce naši hrdinové, bez ruchu a rachotu děl až do dne soudného!*“²⁸⁵

5.25.2 Chroustkov, Kralice, Krsovice Vernýřov a Zdeslavice

Chroustkov se může pyšnit pískovcovým pomníkem, který ztvárňuje kmen stromu [43]. Ve vrchní části je na jednom ze suků plasticky vyvedený věnec ze stuhou. Pod věncem je nápis: „*K upomínce našim padlým hrdinům 1914-1919.*“ Pod touto dedikací je v těle pomníku vložena deska s fotografiemi a nacionálními šesti padlých občanů.²⁸⁶

Kralický pomník [44] byl odhalen r. 1938 z iniciativy hasičského sboru a dorostu republikánské strany.²⁸⁷ Jedná se o velký neopracovaný kámen s deskou z leštěné růžové žuly, na které jsou vyryta jména padlých z 1. i 2. světové války. Dedikace pro padlé z let 1914-1918 je: „*Obětím světové války.*“

U kostela v Krsovicích stojí malý pomníček s novou opaxidovou deskou, který byl postaven „*na památku padlých vojínů z Krsovic ve válce r. 1914-1918,*“ postaven byl rodiči a dětmi padlých.²⁸⁸

Vernýřovský památník [45] je svým vzhledem celkem neobvyklý. Z těla pomníku s výraznou římsou vystupuje pilastr na kterém jsou dvě desky. První, větší, je věnovaná „*Obětím svět. války 1914-1918,*“ zatímco druhá upomíná na Jar. Kratochvíla, který byl umučen Němci r. 1944.²⁸⁹ Na památníku je asi nejzvláštnějším momentem znak, který se nachází nad oběma deskami. Je to variace na střední znak Československé republiky, což v tomto regionu nemá obdobu.

285 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2694> vyhledáno 4.6.2017

286 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2740> vyhledáno 4.6.2017

287 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2736> vyhledáno 4.6.2017

288 <http://www.obec-chlistovice.cz/index.php?id=26&action=detail&oid=3427097&nid=622> vyhledáno 4.6.2017

289 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2739> vyhledáno 4.6.2017

Zdeslavický pomník [46] svou formou napodobuje kmen stromu, reliéfně je na něm vyvedena lipová ratolest a čtyři štíty – dnes jsou nečitelné, ale dá se docela dobře předpokládat, že to byly erby Čech, Moravy, Slezska a Slovenska – které se objevují na jiných památnících. V „kmeni“ je šest porcelánových terčíků s fotografiemi, pod každým je opaxidová destička se jmény padlých a jejich životními daty. Bedřich Lupínek, který je na pomníku nejvýše má na destičce připsáno, že byl legionářem. Dedikace, která se nachází pod ratolestí a znaky je dnes nečitelná. Autorem pomníku je Josef Štícha ze Zbraslavic.²⁹⁰

5.26 Miskovice

Pomníky padlým v první světové válce najdeme jednak v samotných Miskovicích, jednak také v Přítoce a Bylanech.

Za Velké války padlo devět občanů Miskovic,²⁹¹ nicméně ještě v listopadu r. 1937 se vedla debata o tom, zda vůbec nějaký památník postavit. Slovy kronikáře byla v té době „rozvířena opětně a bůhví již po kolikáté také snaha postavit pomník národního osvobození na paměť místních občanů padlých ve světové válce.“²⁹² O rok později přišla stavba pomníku na přetřes znovu, ale pro „nepředvídaný vývoj událostí“ bylo od plánu opět upuštěno.²⁹³ Zadařilo se až po 2. světové válce. 5. května 1946 byla odsouhlasena stavba, ustanoven výbor a určeno pro památník vhodné místo.²⁹⁴ V původním plánu bylo pomník odhalit dne 28. října 1946, nicméně pro nedostatek surovin a řemeslníků se datum přesunulo až na 29. června 1947.²⁹⁵ Slavnost odhalení pomníku a předání díla obci se dělo za zvuků chorálu „ktož jsou Boží bojovníci“ a neobešlo se bez přítomnosti zástupců okresu, vojska a politických vězňů, v zastoupení ministra národní obrany byl přítomen generál Prokop Kumpošt.²⁹⁶

Záznamy o oslavách v dalších letech jsou poněkud zkratkovité. 28. října 1968 byla v blízkosti pomníku zasazena „lípa Republiky.“²⁹⁷ V letech 1978, 1980, 1984 a 1985 byly v

290 <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/8126-zdeslavice/> vyhledáno 4.6.2017

291 AO MISKOVICE – AO MISKOVICE, kronika obce 1855-1945, inv. č. 5, kn. č. 5, 50

292 AO MISKOVICE, 105

293 AO MISKOVICE, 108

294 MNV MISKOVICE – MNV MISKOVICE, kronika obce 1945-1987, inv. č. 21, kn. č. 9, 24

295 MNV MISKOVICE, 24

296 MNV MISKOVICE, 25

297 MNV MISKOVICE, 54

květnových dnech k památníku pořádány lampionové průvody. Data průvodů se pohybovala mezi 1. a 9. květnem.²⁹⁸

Žulový „památník svobody“ [47] je dedikován „obětím války 1914-1918, 1939-1945,“ ovšem nejsou na něm napsána žádná jména těchto obětí. Asi největší finanční podíl měli na památníku místní zemědělci, kteří přispěli 25.363 Kčs,²⁹⁹ druhý největší příspěvek, 9.500 Kčs, byl vybrán v rámci dobrovolné sbírky. Cena samotného pomníku byla 27.228 Kčs, celkem se ale za další materiál, dělnické práce a za slavnost odhalení utratilo přes 59.000 Kčs.³⁰⁰

O památníku v Miskovicích-Přítokách [48] se bohužel žádné informace nedochovaly. V pilíři, který tvoří tělo pomníku, je vsazena deska se jmény padlých a nápisem: „*padlí ve světové válce.*“ Památník byl obnoven r. 2012.³⁰¹

V Bylanech byla napsána jména na deskách v místní kapliče, která se ale do dnešních dnů nedochovala. Na konci 20. století byla do kapličky umístěn náhrobní kámen s textem: „*Na památku rodáků padlých v 1. světové válce.*“³⁰²

5.27 Malešov

Pomník v Malešově [49] byl odhalen r. 1921, jedná se pravděpodobně o další dílo Josefa Štíchy ze Zbraslavic, který vytvořil památníky v Chlístovicích-Zdeslavicích a Paběnicích. Opět se jedná o pískovcové sloup připomínající kmen stromu, na vrchu sloupu je socha sokola, který ve spárech svírá lipové ratolesti, které obklopují dnes již neznatelné znamení, snad jde o erby československých zemí, tak jak jsou zobrazeny v legionářském znaku. Pod tímto výjevem je umístěn nápis: „*K uctění památky padlých za svobodu 1914-1918,*“ a konečně, ve spodní části sloupu jsou jednotlivé opaxidové destičky se jmény a životními daty padlých. V soklu je letopočet odhalení pomníku a po r. 2006 přibyla i malá malešovským obětem holocaustu.³⁰³

298 MNV MISOVICE

299 MNV MISOVICE, 24

300 MNV MISOVICE, 26

301 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2684> vyhledáno 4.6.2017

302 <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2399-bylany/> vyhledáno 10.6.2017

303 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2662&> vyhledáno 4.6.2017

5.28 Černíny

Kromě Černínů se pomníky nacházejí ještě v dalších čtyřech osadách a to jsou: Bahno, Hetlín, Přebořice a Zdeslavice.

5.28.1 Černíny

V černínské školní kronice je ke školnímu roku 1918/19 uveden seznam obětí z této obce, kteří zároveň chodili do zdejší školy: oproti pomníku se v kronice uvádí navíc jméno četaře Otty Orlíka, který prý zemřel na sklonku roku 1916 v Rusku,³⁰⁴ nicméně na pomníku jsou uvedeni jen jeho dva příbuzní Rudolf a Eduard.³⁰⁵ Pomník samotný byl odhalen celkem brzy, v srpnu 1921.³⁰⁶ Žáci pomník navštěvovali na 28. října a na Dušičky.³⁰⁷ Dalším momentem, kdy se obvykle veřejnost u pomníků shromažďovala, bylo úmrtí prezidenta Masaryka, nicméně v Černínech byla uspořádána tryzna ve škole.³⁰⁸ O událostech poválečných, které by měly relevanci k pomníku, se v kronikách nehovořilo.³⁰⁹

Na sklonku 40. let byl památník popsán jako žulový s nápisy a fotografiemi padlých, kolem je malá zahrádka a po stranách stojí dvě lípy. Jedna z nich byla zasazena v r. 1919 jako lípa Svobody, druhá prý byla dosazena dodatečně v letech okupace, aby se tak zakamufloval původ lípy první a byla tak uchráněna od pokácení.³¹⁰ Pomník byl obnoven v r. 1999, ale nebylo zjištěno, proč obnovu potřeboval, popř. kdy byl zrušen.³¹¹ Vedle pomníku [50] je také umístěna pamětní deska věnovaná Vasilovi Fedoroviči, kapitánu Rudé armády.

5.28.2 Bahno

Bahenský pomník [51] byl slavnostně odhalen v září 1920. Pomník věnován „*padlým rodákům*“ uvádí osm jmen a jejich životní data. Školní kronika uvádí jen o málo více o dvou z nich – Josef Samek byl prý ruský legionář a Antonín Stara ochránce

304 jméno Otty Orlíka nebylo nalezeno v kartotéce padlých v 1. světové válce VUA Praha http://vuapraha.cz/sites/default/files/kartoteka_padlych_v_1_sv_valce/O/Or%20-%20Oš/page00003.htm vyhledáno 13.6.2017

305 ZŠ ČERNÍNÝ – ZŠ ČERNÍNÝ, kronika školy 1898-1939, kn. č. 1, 63

306 ZŠ ČERNÍNÝ, 67

307 ZŠ ČERNÍNÝ, 90

308 ZŠ ČERNÍNÝ, 136

309 MNV ČERNÍNÝ – MNV ČERNÍNÝ kronika obce 1945-1980, inv. č. 97, kn. č. 97

310 MNV ČERNÍNÝ, 3

311 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2666> vyhledáno 29.4.2017

Slovenska.³¹² Další slavností, která se prokazatelně udála nicméně nebyl 28. říjen, ale pietní oslava z iniciativy československého Červeného kříže, kdy se na Bílou Sobotu u pomníku držely dvě minuty ticha za padlé a zemřelé vojíny – a i to se událo až o jedenáct let po odhalení památníku, v r. 1931.³¹³ Tato pietní akce se opakovala v letech 1932-1935, v poválečném období v r. 1949.³¹⁴ Mimo držení dvou minut ticha se v Bahně moc neslavilo. Další slavnostní akt se u pomníku odehrál 9. května 1946, kdy zde bylo přečteno poselství prezidenta republiky.³¹⁵ O dalších oslavách bohužel nemáme doklady. Pískovcový pomník se nachází v bezprostřední blízkosti dnes již bývalé školní budovy a má tvar hranolu zakončeného do špice, na jeho čelní straně je připevněna žulová nápisová deska.³¹⁶

5.28.3 Hetlín a Zdeslavice

O hetlínském a zdeslavickém pomníku se bohužel bližší informace nedochovaly, takže alespoň v krátkosti.

Hetlínský památník [52] je zcela strohý, nápisová deska obsahuje jen věnování „*padlým rodákům*“ a pět jmen bez jakýchkoliv dalších přibližujících informací.³¹⁷

Zdeslavický pomník [53] je dedikován „*Obětem svět. války r. 1914 – 1918.*“³¹⁸ Pod nacionálními padlými je připsána douška: „*budiž jim cizí země lehká*“. K tomuto vlastně nestrannému sdělení je nicméně nutno dodat dvě věci: jednak prvně zmíněná oběť války – jistý Jos. Hurt – byl legionářem, což se ostatně také na desce píše; a jednak zbylí dva vojíni, kteří zůstali loajální c. a k. armádě, se tísňí na jednom řádku. Tedy přestože věnování vyryté v památníku se z politického hlediska dá považovat za neutrální, označení jednoho padlého za legionáře a vyzdvihování jeho osoby nad ostatní mrtvé, je poněkud zavádějící.

312 ZŠ BAHNO – ZŠ BAHNO, inv. č. 7, kn. č. 7, 89

313 ZŠ BAHNO, 124

314 ZŠ BAHNO

315 ZŠ BAHNO, 165

316 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2688> vyhledáno 30.5.2017

317 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2632> vyhledáno 29.4.2017

318 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2719> vyhledáno 29.4.2017

5.29 Bohdaneč

Pod obec Bohdaneč dále spadají osady Dvorecko, Kotoučov, Šlechtín, Řeplice a Prostřední Ves, pomníky se nachází v Bohdanči a Kotoučově, v Dvorecku se nachází pomníček ruské partyzánské skupině Zarevo.³¹⁹

V Bohdanči samotné se nachází jak pomník obětem 1. a 2. světové války, tak i deska v kostele Zvěstování Páně, která je ale dedikovaná výhradně obětem války 1938-1945.³²⁰ O památníku [54], který je situován u kostela a obklopen dvěma tůjemi, ale moc informací není. V monografii Bohdanečské školy z r. 1932 se dozvídáme pouze to, že v r. 1919 byla žáky vysazena Lípa Svobody a nachází se zde nedatovaná a nepopsaná fotografie pomníku u kterého je položen věnec s trikolorou a je zde čestná stráž dívky a chlapce.³²¹ Pomník je v regionu dosti originálním dílem, nejvíce ze všeho ale nápisem na římse: „Zda se vrátí?“ Na krajních pilastrech těla pomníku jsou vyryta jména padlých z první světové války, mezi pilastry je žulová deska věnovaná památce legionáře H. Horáka a „občanů za doby okupace umučených.“ Na pomníku je socha vyhlížející ženy s dítětem u nohou.³²²

V případě osady Kotoučov je známo, že tamější pomník je dílem Antonína Herolda, místního zedníka, který jej zdarma daroval osadě.³²³ Odhalení pomníku ve tvaru obelisku se konalo 20. července 1930 za účasti místních občanů a spolků i z blízké Bohdanče, proslovem kotoučské obšťastnil i starosta Ledče nad Sázavou Hálek, který byl ruským legionářem.³²⁴ Jediná pozdější informace je z r. 1937, kdy byla naproti pomníku vybudována obecní studně s novým čerpadlem, která zde stojí dodnes. Na pomníku připevněná nápisová deska, je z doby po 2. světové válce a je dedikována „obětem I. světové války“ a „II. světové války a umučeným v r. 1945“, přičemž pod každým nápisem jsou vyryta jména zemřelých.

319 <https://cs.wikipedia.org/wiki/Dvorecko> vyhledáno 21.4.2017

320 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2741> vyhledáno 21.4.2017

321 ZDŠ BOHDANEČ — ZDŠ BOHDANEČ, monografie školy, 1932, inv. č. 10, kn. č. 10

322 <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2392-bohdanec/> vyhledáno 10.6.2017

323 AO KOTOUČOV — AO KOTOUČOV, kronika obce 1936-1945, inv. č. 2, kn. č. 2, 6

324 AO KOTOUČOV, 6

5.30 Opatovice I

V obci se nachází pamětní kámen „*k upomínce našich padlých hrdinů*“. Jména pěti padlých jsou vytesána pod tímto nápisem spolu s jejich životními daty. Pomník byl postaven r. 1920 nákladem místních občanů.³²⁵

5.31 Kutná Hora

Pomníky Velké války se nacházejí v Kutné Hoře ale i ve spádových obcích Kaňku a Malíně.

5.31.1 Kutná Hora

Výbor pro postavení památníku padlým Kutnohořanům byl ustanoven r. 1916 a už tehdy udržoval kontakty s architektem Rudolfem Stockarem z Bernkopců o možném umístění budoucího pomníku.³²⁶ Ten napsal do Kutné Hory v listopadu r. 1919, zda-li by kutnohořtí nepřijali jeho návrh pomníku, který byl koncipován pro Palackého náměstí a spojoval v sobě pomník a kašnu; tento návrh nicméně nebyl přijat.³²⁷ Nakonec byl komitétém jako autor pomníku vybrán profesor Karel Dvořák, a pomník Národního odboje zobrazují klesající legionáře, který přísahá v okamžiku smrti věrnost republice, byl v blízkosti kutnohorského Hrádku slavnostně odhalen 7. října 1934.³²⁸ Protektorem dvoudenní slavnosti odhalení a hlavním řečníkem byl ministr národní obrany Bohumír Bradáč.³²⁹ Jaké oslavy se u pomníku připomínaly, bohužel, nevíme.

Legionář [55] který je pomníkem padlých Kutnohořanů je zvětšeninou legionáře jiného, jenž je součástí rozsáhlejšího, pařížského pomníku národního odboje na francouzské půdě.³³⁰ Dvořák na pomníku spolupracoval s architektem Pavlem Janákem.³³¹ Dvoudílný podstavec je z leštěné žuly, socha je bronzová. Na podstavci je

325 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2707> vyhledáno 13.6.2017

326 AMKH – MŮ KUTNÁ HORA, 11

327 AMKH – MŮ KUTNÁ HORA, 8

328 VEPŘEK 1934 – Josef VEPŘEK(red.): Památník na paměť odhalení pomníku padlých kutnohořanů ve světové válce. Kutná Hora 1934, 32

329 VEPŘEK 1934, 45

330 VEPŘEK 1934, 17

331 VEPŘEK 1934, 33

nápis: „*Padlým čest a mír živým odpovědnost – a boj.*“ Za dílo bylo vyplaceno 112.600 Kč ve čtyřech splátkách.³³² Pomník je od r. 1958 kulturní památkou.³³³

5.31.2 Kaňk

Z Kaňku nastoupilo během Velké války do služby 280 mužů.³³⁴

28. říjen se v Kaňku slavil už r. 1919 a to mimo jiné i zasazením Lípy svobody školními dětmi na náměstí před školou.³³⁵

Roku 1922 přispěla obec 2500 Kč na zřízení památníku padlým Kaňku.³³⁶ O rok později se sešel čtyřčlenný komitét pro jeho postavení, který se usnesl dvakrát do roka pořádat zábavy, a takto na pomník vydělat. Z obecního zastupitelstva v této době vzešel návrh od památníku upustit a nahradit jej pouhou pamětní deskou, což ale bylo odmítnuto.³³⁷ O pět let později, se Kaňk svého pomníku konečně dočkal. Pískovcový pomník byl slavnostně odhalen 22. července 1928, i když měl podle původních plánů stát před místní farou a ne na náměstí u Lípy svobody.³³⁸ Prokazatelně se u něj slavila oslava 86. narozenin prezidenta Masaryka a o rok a půl později i jeho tryzna.³³⁹ O prvorepublikových oslavách 28. X. je známo to, že je pořádá místní Sokol v hostinci na Baště. Po druhé světové válce k patě pomníku přibyla malá žulová pamětní deska, upomínající na padlé v „*boji proti fašismu 1936-1945.*“

Památník [56], který byl objednan v kamenické škole v Hořicích, má tvar sloupu, ukončen je čtvercovou korunou na níž je vojenská helma.³⁴⁰ Na koruně je výzva: „*Vzpomínejte a nezapomínejte!*“ na patě sloupu je pak letopočet 1914-1918. Na dřívku sloupu jsou pod reliéfy čtyř znaků (český lev, moravská a slezská orlice, slovenský kříž) vyryta a vyzlacena jména padlých a jejich věk.³⁴¹

332 KOMITÉT – Komitét pro postavení pomníku TGM a padlým v 1. světové válce 1929-1934, 1938, 1948

333 <http://pamatkovykatalog.cz?element=14523225&action=element&presenter=ElementsResults> vyhledáno 13.6.2017

334 AM KAŇK, 11

335 AM KAŇK, 4

336 AM KAŇK, 13

337 AM KAŇK, 14

338 AM KAŇK, 24

339 AM KAŇK, 38,41

340 AM KAŇK, 24

341 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2727> vyhledáno 1.6.2017

O průběhu stavby pomníku byla vedena dokonce i samostatná pamětní kniha, která se ale do dnešních časů nedochovala.³⁴²

5.31.3 Malín

O Malínském pomníku se dozvídáme až po konci 2. světové války. Dne 28. října 1945 se totiž konala velká oslava, při které byly k pomníku padlých a k ruským hrobům položeny věnce.³⁴³ Další událost, která se u zdejšího památníku konala, byla oslava desátého výročí osvobození 9. května 1955.³⁴⁴

Pomník samotný [57] je celkem monumentální dílo s poněkud kubistickým nádechem. jde o pískovcový kvádr vprostřed horizontálně stažen páskou do tvaru připomínajícího přesýpací hodiny. Vertikálně pomník rozděluje pískovcový meč, který s páskou tělo pomníku rozděluje na čtyři pole, ve kterých jsou desky se jmény padlých. Na pásce je nápis: „*padlým obětem války.*“³⁴⁵

5.32 Křesetice

Částmi obce Křesetice jsou ještě Bykáň, Chrást a Krupá, pomník se ale nachází jen v samotných Křeseticích.

Zdejší pomník byl postaven v roce 1923 v zahradě zvané „Triangl“, která dříve patřila ke starému zámku.³⁴⁶ Pomník měl podobu mohyly v níž byla připevněna leštěná pamětní deska s dedikačním nápisem „*obětem světové války 1914-1918.*“³⁴⁷ Pod jeho základy byla pohřbena lahev, která obsahovala list nejen se jmény patnácti padlých, ale také seznam místních korporací, které se na stavbě pomníku spolu s místní osvětovou komisí podílely,³⁴⁸ nicméně podle farní pamětní knihy měl stavbu památníku na svědomí spíše místní Sokol.³⁴⁹

V období po druhé světové válce se k pomníku chodilo pravidelně ve dny květnového vítězství, od r. 1955 do r. 1989 tu končil každoroční obecní lampionový průvod,³⁵⁰ ale i když kronika zaznamenává dvě oběti 2. světové války, tak se zjevně neprojevila

342 AM KAŇK, 24

343 MNV MALÍN – MNV MALÍN, kronika obce I, 1945-1957, kn. č. 7, 16

344 MNV MALÍN, 26

345 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2697> vyhledáno 1.6.2017

346 FÚ KŘESETICE – FÚ KŘESETICE, Pamětní kniha 1912-1924, inv. č. 18, kn. č. 2, 21

347 MNV KŘESETICEa – MNV KŘESETICE, příloha, inv. č. 231, jin. č. 1

348 MNV KŘESETICE b – MNV KŘESETICE kronika obce (1936) 1945-1990 (1996), inv. č. 40, kn. č. 29, 11

349 FÚ KŘESETICE, 21

350 MNV KŘESETICE b, 145

dostatečná iniciativa je na pomník připsat.³⁵¹ V letech 1955 a 1979 bylo upraveno okolí pomníku, prve šlo o menší úpravu, ale v druhém případě došlo k vykácení starých stromů a keřů a namísto nich byly pořízené nové okrasné keře za asi 5000 Kčs.³⁵² V roce 1990 ale nastala následující situace:

„Hladina veřejného mínění se zvířila při zvěsti o výstavbě nového památníku padlým. Proto bylo nutno v této věci rozhodnout. Tato akce, která byla plánovaná zhruba před pěti a více lety, byla možná až v této době. Z ONV bylo totiž na tuto akci uvolněno zhruba 90 000 Kčs. Ovšem, nutno podotknout, že v době, kdy se plánovala výstavba nového památníku, bylo uvažováno s realizací akademického sochaře Smrkovského (kutnohorského rodáka), což slibovalo určitou úroveň. Uvolněná částka by ovšem v žádném případě nestačila na realizaci díla sochaře Smrkovského, proto přišli zástupci z odboru kultury ONV s jistými návrhy, které by se ‚vešly‘ do rozpočtu.“³⁵³

Z těchto jistých návrhů byl nakonec v plenárním zasedání jeden z nich schválen, i když byla některými občany zpochybněna samotná nutnost stavby pomníku nového.³⁵⁴ Ale komplikacím nebyl konec, neboť když se v listopadu přistoupilo k demolicí starého památníku, tak na jeho místě byl postaven jakýsi hybrid vytvořený z dříve (na plenárním zasedání) předložených návrhů. Sám kronikář to popisuje následovně: „Výška tohoto monstra je asi 5-6 m a zůstává bez jakékoliv povrchové úpravy. ... Lidé chodí kolem spíše s rozpaky.“³⁵⁵ Pomník [58] ani není veden v evidenci ministerstva obrany.

Při stavbě nového památníku byla objevena i ona lahev, ve které byl umístěn seznam padlých, nicméně byla rozbitá a vzkaz v ní byl nečitelný.³⁵⁶ Lahev spolu s holubicí, která zdobila starý pomník byla odevzdána do okresního muzea v Kutné Hoře.³⁵⁷

5.33 Úmonín-Korotice

V Koroticích stojí pomník volající k „*Hrobům v dáli!*“ Jména osmi padlých doprovází kovový legionářský znak. Pomník byl věnován místními občany.³⁵⁸

351 Gustav Sajsek a Bedřich Buňato jsou oba pochovaní na místním hřbitově.

352 MNV KŘESETICE b, 300

353 MNV KŘESETICE b, 442

354 MNV KŘESETICE b, 442

355 MNV KŘESETICE b, 446

356 MNV KŘESETICE b, 446

357 MNV KŘESETICE b, 446

358 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2710> vyhledáno 6.6.2017

5.34 Červené Janovice

O čerVENOjanovickém pomníku se prve zmiňuje kronika z let 1959-1984 – uvádí, že pomník padlých byl v této obci postaven r. 1920.³⁵⁹ O postavení památníku nemáme žádné bližší informace, kronika z té doby se k žádné takové události nevyjadřuje.³⁶⁰ Po 2. světové válce se u tohoto pomníku (v Červených Janovicích byl totiž r. 1950 také postaven pomník Rudé armádě) moc neslavilo. Věnce zde kladli pouze branci před odchodem k plnění vojenské povinnosti.³⁶¹ Prameny u pomníku dosvědčují jen jednu další oslavu až do r. 1994, a to sice oslavu 5. května 1960, kdy byly položeny smuteční věnce jak k pomníku padlých, tak k pomníku Rudé armády.³⁶² Asi nejnovější událostí, která se u čerVENOjanovického pomníku stala, byla pietní připomínka obětí Velké války dne 28. července 2014.³⁶³

Okolí pomníku bylo upravováno nejméně čtyřikrát, r. 1960 zde byly vysazeno deset růžových keřů,³⁶⁴ průběh dalších úprav v letech 1985, 1988 a 1989 ale není detailněji popsán.³⁶⁵

Pomník [59] je tvořen neopracovaným kamenem, ve kterém jsou vloženy malé opaxidové destičky, každá se jménem a životními daty dvaceti tří padlých vojáků. Ve středu kamene je umístěna deska s dedikací: „*Obětem světové války v upomínku.*“ Po r. 1945 přibyla ještě jedna větší deska se jménem faráře Jana Procházky, který je zde označen jako: „*oběť nacistického útisku.*“³⁶⁶

Památníky Velké války se nachází ještě v obcích Vilémovice a Zhoř, bohužel o nich se mi žádné detailnější informace nepodařilo dohledat. Ve Vilémovicích jde o mramorovou pamětní desku, která je vsazena do ohradní zdi u kostela Narození Panny Marie. Byla vytvořena r. 1931 a je věnována „*Obětem světové války r. 1914-1918.*“³⁶⁷

359 MNV ČERVENÉ JANOVICEa – MNV ČERVENÉ JANOVICE, kronika obce 1959-1984, inv. č. 142, kn. č. 142, 7

360 jde o: AO ČERVENÉ JANOVICE, kronika obce 1912-1935 (1990-1994), inv. č. 4a, kn.č. 4a

361 MNV ČERVENÉ JANOVICEa, 7

362 MNV ČERVENÉ JANOVICEa, 43

363 <http://www.cervenejanovice.cz/documents/1406721615.pdf> vyhledáno 6.6.2017

364 MNV ČERVENÉ JANOVICEa, 45

365 MNV ČERVENÉ JANOVICEb – MNV ČERVENÉ JANOVICE, kronika obce 1985-1990, inv. č. 143, kn. č. 143

366 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2696> vyhledáno 6.6.2017

367 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2691> vyhledáno 6.6.2017

Zhořský památník [60] je tvořen neopracovaným monolitem s opaxidovou deskou, nahoře zakončenou obloukem. V horní části jsou na trnové koruně s skříženým řemdihem a bojovým cepem znaky Čech, Moravy, Slezska a Slovenska s nekorunovanými heraldickými figurami, pod výjevem je nápis: „*Upomínka našim padlým vojínům 1914-1918*“ a následují jména padlých. Ve spodní části monolitu je vytesáno: „*věnuje obec Zhoř*“³⁶⁸

5.35 Petrovice I

O pomníku v Petrovicích I. sice nevíme přesné datum jeho odhalení, ale byl odhalen před r. 1925 a postavil ho místní hasičský sbor s pomocí občanstva.³⁶⁹ V letech 1925 a 1928 se zde také slavil 28. říjen, ostatní léta se slavilo ve škole nebo v Beladově hostinci.³⁷⁰ U pomníku také r. 1925 skládali místní občané přísahu ke státní vlajce československé republiky (nesenou pro tuto příležitost jedním z petrovických legionářů): „*Při památce padlých, při památce vdov a sirotků přísaháme, že prapor náš nezradíme*“³⁷¹

Další zprávy o dění v souvislosti s památníkem padlých máme až z doby po 2. světové válce. Dne 6. listopadu 1967 k němu byl pořádán lampionový průvod, kronika jako důvod uvádí vzpomínku na „*největší historické události světa*“³⁷² V kutnohorském okrese jde o jediný zaznamenaný moment, kdy se u pomníku padlých slavilo také výročí Říjnové revoluce. V první polovině 80. let se u památníku také připomínal konec 2. světové války, datum oslav se pohybovalo mezi 5. a 9. květnem.³⁷³

Kamenný pomník se dvěma opaxidovými nápisovými deskami [61] stojí v blízkosti kostela sv. Václava. Dedikován je: „*Naším padlým hrdinům v roce 1914-1918*“ a krom malovaných lipových ratolestí na něm nejsou žádné znaky, které by odkazovaly na československou republiku.³⁷⁴

Pod Petrovice I spadají ještě další dvě obce, ve kterých je postaven pomník padlým – Senetín a Újezdec. Památník v Senetíně [62] tvoří neopracovaný kámen na kterém

368 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2699> vyhledáno 6.6.2017

369 AO PETROVICE I, 5

370 AO PETROVICE I

371 AO PETROVICE I, 8

372 MNV PETROVICE I – MNV PETROVICE I, kronika obce 1967-1989, kn. č. 77a, 7

373 MNV PETROVICE I

374 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2674> vyhledáno 6.6.2017

jsou připevněny jednotlivé destičky s věnováním „v upomínku na padlé hrdiny“ a se jmény padlých. Ve vrchní části pomníku byla umístěna variace na legionářský znak, nicméně do dnešních dnů se zachoval už jen znak český, ostatní byly odstraněny.³⁷⁵ Pomník v Újezdci [63] nemá na desce žádná jména, jen nápis: „Vzpomínka na padlé 1914-1918.“³⁷⁶ Deska je vsazena v hrubě opracovaný kámen, nad deskou je vytesán legionářský znak.

Všechny tři tyto pomníky spojuje fakt, že nápisy na deskách jsou malované, podle rukopisu a ornamentů lipových lístků i stejnou osobou.

5.36 Třebětín

Třebětínský pomník [64] padlých byl odhalen 21. května 1923.³⁷⁷ Slavnost začala ve dvě odpoledne, celá obec byla vyzdobena praporvy v národních barvách, až na domy, kde bydleli pozůstalí – ti měli v oknech smuteční černou. V průvodu, který procházel celou vsí byla i „černá družička“ která nesla podušku s trnovou korunou.³⁷⁸ Po proslovu kapitána 21. pěšího pluku v Čáslavi Aloise Moravce byl památník odhalen.³⁷⁹ O oslavách 28. října v obci se kronika nezmiňuje, víme jen, že se zde slavily 80. narozeniny prezidenta Masaryka.³⁸⁰ V meziválečné době také proběhly jisté úpravy okolí pomníku. R. 1924 zde byly v rámci stromkové slavnosti vysazeny dvě smuteční tuje,³⁸¹ r. 1936 byly na počest Masarykových 86. narozenin zasazeny ještě dvě lípy – nesoucí jména „Masaryk“ a „Beneš“.³⁸²

Autorem pomníku byl kameník Kronka z Ledče nad Sázavou, zhotovil ho za necelých 1700 Kč, dopravu z dílny a postavení plotu kolem památníku vykonali sami třebětínští občané, a to zdarma.³⁸³ Na pomníku jsou také jména čtyř padlých z nedalekých Tasic.³⁸⁴

375 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2657&> vyhledáno 6.6.2017

376 <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/7375-ujezdec/> vyhledáno 10.6.2017

377 ZŠ TŘEBĚTÍN – ZŠ TŘEBĚTÍN, pamětní kniha 1909-1962, inv. č. 1, kn. č. 1, 82

378 ZŠ TŘEBĚTÍN, 83

379 ZŠ TŘEBĚTÍN, 83

380 ZŠ TŘEBĚTÍN, 109

381 ZŠ TŘEBĚTÍN, 88

382 ZŠ TŘEBĚTÍN, 127

383 ZŠ TŘEBĚTÍN, 82

384 ZŠ TŘEBĚTÍN, 82

V době odhalení byl na pomníku znak československé republiky, dnes je na jeho místě opaxidová deska se znakem stejným jako na pomníku ve Zhoří, tj. na trnové koruně se skříženým řemdihem a bojovým cepem se nachází znaky Čech, Moravy, Slezska a Slovenska s nekorunovanými heraldickými figurami.³⁸⁵ Pod tím je nápis: „*padlým vojínům ve světové válce 1914-1918.*“³⁸⁶

5.37 Paběnice

O paběnickém pomníku není mnoho informací, s jistotou však byl postaven před rokem 1928 a byl umístěn před místní školu.³⁸⁷ Jeho stavbě, jak už je tradiční, předcházelo zasazení Lípy Svobody v květnu r. 1919.³⁸⁸ Téhož roku se 27. října konala v obci také tryzna za padlé vojíny, nicméně pomník v té době ještě nestál.³⁸⁹

U památníku se konala oslava 10. výročí republiky, ale jinak o něm nemáme informace ani z předválečné ani z poválečné doby.

Pískovcový pomník [65] svou formou napodobuje kmen stromu, ve vrchní části je „*znak legionářský*“. V těle památníku jsou umístěny destičky s nacionálními padlých. I když je pomník dedikován „*Padlým vojínům 1914-1918*“, po druhé světové válce zde přibýly dvě destičky se jmény Aloise Veselého a Aloise Němečka, kteří oba padli během Pražského povstání.³⁹⁰ U paty pomníku je destička se jménem autora – byl jím Josef Štícha ze Zbraslavic. Památník se nápadně podobá tomu v obci Chlístovice-Zdeslavice od stejného autora, která je od Paběnic vzdálena vzdušnou čarou asi 8 km.³⁹¹

5.38 Souňov

První, a také bohužel jediná, zpráva meziválečné doby o pomníku padlých stojícího před kapličkou je, že byl postaven r. 1921 nákladem obce celkem za 2600 Kč.³⁹² Na výročí konce 2. světové války byla 5. května 1946 u pomníku vztyčena vlajka a večer se obec dočkala i smutečního aktu.³⁹³ Další oslavy se zde konaly až v 80. letech, slavilo

385 ZŠ TŘEBETÍN, 82

386 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2672> vyhledáno 6.6.2017

387 AO PABĚNICE – AO PABĚNICE, kronika obce 1927-1945(1965), inv. č. 4, kn. č. 4, 69

388 AO PABĚNICE, 46

389 AO PABĚNICE, 48

390 AO PABĚNICE, 98

391 viz. 5.25.2 *Chroustkov, Kralice, Vernýřov a Zdeslavice*

392 AO SOUŇOV – AO SOUŇOV, kronika obce 1914-1945 (1958), inv. č. 2, kn. č. 2, 42

393 AO SOUŇOV, 85

se v předvečer 1. máje, věnce se k památníku dávaly před pálením „*ohňů míru*“.³⁹⁴ Tato tradice trvala nepřetržitě až do r. 1992. R. 1997 se u pomníku připomínal i 8. květen.³⁹⁵

Pískovcový pomník [66] má tvar pilíře, na jehož vrchu je věnec.³⁹⁶ V těle pomníku jsou vyryta jména padlých. Nachází se tam jméno Jana Pipka, který zemřel až doma 16. července 1918 na následky nemoci, kterou si z války přinesl.³⁹⁷ Okolí pomníku se za necelé století téměř nezměnilo, jen r. 1952 byl za 5000 Kčs pořízen a instalován nový železný plůtek.³⁹⁸

5.39 Třebonín

Pomník v Třeboníně [67] byl odhalen 15. června 1924, hlavním iniciátorem jeho postavení byl divadelní spolek J. K. Tyl.³⁹⁹ Slavnost odhalení byla doprovázena v Třeboníně prvním ohňostrojem.⁴⁰⁰ U památníku byla konány velké oslavy v předvečer 10. výročí republiky, tj. 27. října, při které byly, kromě položení věnce na památník, recitovány vlastenecké básně.⁴⁰¹ Větší oslava státního svátku byla uspořádána i v roce 1936.⁴⁰² Kromě těchto větších oslav k pomníku chodily každoročně – právě dne na 28. října - školní děti.⁴⁰³ Tyto oslavy přirozeně ustaly za 2. světové války, obnoveny byly na léta 1945, 1946 a 1947, roku 1948 se 28. říjen připomínal jen ve školní budově a to do r. 1951, příští rok tuto připomínku nahradila oslava „*dne znárodnění*“.⁴⁰⁴ V době třetí republiky byl u památníku připomínán i den 5. května, nicméně i ten se přestal připomínat po roce 1948.⁴⁰⁵

5.40 Dobrovítov

Památník v Dobrovítově má tvar obelisku. Na těle pomníku je opaxidová deska s nápisem „*Naším padlým vojínům 1914-1918*“, pod kterým jsou jména padlých občanů

394 OÚ SOUŇOV – OÚ SOUŇOV, pamtní kniha obce 1959-2001

395 OÚ SOUŇOV, 353

396 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2817> vyhledáno 6.6.2017

397 AO SOUŇOV, 34

398 AO SOUŇOV, 116

399 AO TŘEBONÍN, 14

400 AO TŘEBONÍN, 14

401 AO TŘEBONÍN, 27

402 AO TŘEBONÍN, 41

403 ZŠ TŘEBONÍN – ZŠ TŘEBONÍN, kronika školy 1918-1976, kn. č. 11a, 101

404 ZŠ TŘEBONÍN, 162

405 ZŠ TŘEBONÍN, 148

(u dvou je dokonce zaznamenáno i číslo domu).⁴⁰⁶ Na místním hřbitově se také nachází hrob s ostatky bratrů Josefa a Jána Dobrovítových, kteří oba padli r. 1917.⁴⁰⁷ O obou památkách bohužel nejsou k dispozici další informace.

5.41 Hlízov

Hlízovský pomník byl slavnostně odhalen 29. června 1924, po aktu následovalo veřejné cvičení celkem 224 členů Sokola.⁴⁰⁸ Zhotovení památníku zadala obec Hlízov kolínské firmě Oberherr a Kindl a zaplatila za něj 8000 Kč.⁴⁰⁹ Do roku 1937 se zde pak, pokud počasí dovolilo, připomínal 28. říjen. Kromě těchto oslav byla r. 1936 památka padlých uctěna ještě jednou. Když byl po manévrech v Hlízově ubytován jeden prapor 9. pěšího pluku Karla Havlíčka Borovského z Mostu, tak jeho velitel, podplukovník Jaroslav Novák položil k pomníku padlých za celý prapor věnec.⁴¹⁰ O rok později, 1. července 1937 se u památníku konala větší oslava 20. výročí bitvy u Zborova, při které byl u pomníku mimo jiné vyslechnut proslov ministra Národní obrany Machníka a generála Syrového.⁴¹¹

V Hlízově je také v souvislosti s pomníkem padlých zaznamenána pietní akce dvou minut ticha za padlé na Bílou Sobotu a to r. 1937.⁴¹²

V době po 2. světové válce se u pomníku slavil 28. říjen asi jen r. 1948,⁴¹³ ale zato přibýly příležitosti v podobě oslav květnových. Hlízov je výjimečný i tím, že mají v obci, a to přímo u pomníku padlých, pohřbeného vojína Rudé armády, který zde zahynul 11. května 1945 a tak mají nějaký hmatatelnější symbol konce 2. světové války, než obce okolní.⁴¹⁴ 14. září 1945 roku přibyl u pomníku věnec na památku smrti T. G. Masaryka.⁴¹⁵ Květnové oslavy konce války u pomníků pokračovaly v l. 1946-1948, pak se ale podle všeho oslavy omezily jen na výročí v l. 1958 a 1960.⁴¹⁶ Historie po r. 1963 je bohužel neznámá.

406 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2815> vyhledáno 9.6.2017

407 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26480> vyhledáno 9.6.2017

408 AO HLÍZOV – AO HLÍZOV, kronika obce 1924-1935, kn. č.1., 246

409 AO HLÍZOV, 246

410 MNV HLÍZOV – MNV HLÍZOV, kronika obce 1936-1963, inv. č. 7, kn. č. 7, 18

411 MNV HLÍZOV, 29

412 MNV HLÍZOV, 27

413 MNV HLÍZOV, 225

414 MNV HLÍZOV, 160

415 MNV HLÍZOV, 166

416 MNV Hlízov.

Pomník⁴¹⁷ z hořického pískovce nese kromě nápisu: „*Na paměť prolité krve a hořkých slz 1914-1918*“ také jména dvaceti šesti padlých a jednoho domělého nezvěstného – Josefa Hrodka.⁴¹⁸ Rok po odhalení pomníku [68] se do Hlízova dostala z německého konzulátu zpráva, že J. Hrodek je živ a bydlí v Hamburku. Na pomníku je však jeho jméno ponecháno „*neboť pro český národ Josef Hrodek odumřel, prohlásiv se za Němce.*“⁴¹⁹ Ano, to je v oficiální odůvodnění kronikáře.

Pomník padlých ale nebyl v obci jedinou připomínkou Velké války. 24. května 1936 se konala další velká slavnost – šlo o odhalení pamětní desky francouzskému legionáři Františku Kočárníkovi [69] v místní škole, kterou tento legionář také navštěvoval.⁴²⁰ Podle kronikářských zpráv se této akce zúčastnilo 10-12 tisíc lidí.⁴²¹ Pořádaného průvodu se účastnili vojáci, legionáři, Sokolstvo, hasiči, další tělocvičné spolky a skauti. Slavnostním řečníkem byl divizní generál Kutlvašr, který zde byl v roli zástupce ministra Národní obrany, účastni byli také senátor Machovský, poslanec Suchý a plukovník generálního štábu Flipo.⁴²² Slavnostní den byl zakončen veřejným cvičením vojska a tělocvičných spolků.⁴²³ Ve škole se při příležitosti odhalení desky také konala výstava Památníku odboje, kde byly vystaven i Kočárníkův obraz, jeho vyznamenání a další věci osobní potřeby.⁴²⁴

Pamětní deska stála 1200 Kč, je z černé žuly, legionářův reliéf z bílého mramoru – jde o práci kamenického mistra Borovičky, který prý ale Kočárníkovu podobu úplně nevystihl.⁴²⁵ Deska se bohužel do dnešní doby nedochovala, pravděpodobně byla zničena za 2. světové války.

5.42 Třebešice

Pískovcový pomník [70] byl v Třebešicích⁴²⁶ odhalen 17. července 1921 před školou na místě, kde dříve stála socha sv. Jana Nepomuckého a je dedikován „*Obětem světové*

417 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2704> vyhledáno 9.6.2017

418 AO HLÍZOV, 166

419 AO HLÍZOV 167

420 MNV HLÍZOV, 3

421 MNV HLÍZOV, 12

422 MNV HLÍZOV, 13

423 MNV HLÍZOV, 14

424 MNV HLÍZOV, 12

425 MNV HLÍZOV, 14

426 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2826> vyhledáno 9.6.2017

války 1914-1918.⁴²⁷ Postaven byl nákladem obce.⁴²⁸ Zdá se, že hlavní aktivitu v obci v meziválečné době zastával hlavně Sokol, a oslavy vzniku republiky se tak konaly většinou někde pod střechou. U památníku se tak připomínalo pouze desáté výročí bitvy u Zborova - kdy se pietní vzpomínka skládala z přednesů básní, položení věnce k pomníku a pokračovala veselkou v hostinci „U Bernatů“⁴²⁹ - a desáté výročí vzniku samostatné republiky, jenž se sestávalo z průvodu k památníku, přednášky o významu vzniku republiky a přísahy na československou vlajku. Po slavnosti následovalo divadlo v jednom z místních hostinců.⁴³⁰ Roku 1938 se zde také konala pietní akce dvou minut ticha.⁴³¹

5.43 Kluky

5.43.1 Kluky

Pomník v Klukách [71] má formu obelisku, v horní části je reliéfně vyveden věnec z lipových ratolestí, ve kterém je vepsáno heslo „Hrobům v dáli.“ V těle pomníku dvě desky se jmény padlých, horní nese jména padlých v l. 1914-1918, ta spodní pak jména obětí z let 1939-1945.⁴³²

5.43.2 Nová Lhota

V Nové Lhotě jsou památky na Velkou válku dvě – pamětní deska Bedřicha Havleny [72] a pozdější pomník [73].

Pamětní deska Bedřicha Havleny, popraveného italského legionáře, byla odhalena 10. září 1922 na jeho rodném domě.⁴³³ Velkolepá akce, která probíhala i den předtím, se konala za součinnosti celého kraje a pod protektorátem prezidenta Masaryka.⁴³⁴ Začala 9. září 1922 koncertem vojenské hudby, v poledne den poté se pak konečně konal průvod z Čáslavi přes Močovice, Kluky a Olšany až do Nové Lhoty.⁴³⁵ Na devítikilometrové trase pochodovali legionáři z Kolína, zástupci různých úřadů, hasičská župa čáslavská, studentstvo, skauti, Sokolové (nejen z Čáslavi, ale

427 AO TŘEBEŠICE — AO TŘEBEŠICE, kronika obce 1918-1945, inv. č. 4, kn. č. 3, 12

428 AO TŘEBEŠICE, 12

429 AO TŘEBEŠICE, 34

430 AO TŘEBEŠICE, 39

431 AO TŘEBEŠICE, 105

432 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26494> vyhledáno 10.6.2017

433 AO TŘEBEŠICE, 13

434 AM ČÁSLAV — AM ČÁSLAV, kronika města Čáslavi V., 1919-1926, 172

435 AM ČÁSLAV, 173

i z Třebešic)⁴³⁶ a další korporace.⁴³⁷ Před samotným aktem odhalení měli proslov nejen legionář Josef Čepek, pplk. Rudolf Medek, poslanec Ferdinand Prášek, ale i někteří bývalí spolužáci zesnulého Havleny z čáslavského gymnázia.⁴³⁸ Havlena byl berní úředník v Žamberku.⁴³⁹ Ozvuky této oslavy zaznamenáme i z jiných kronik okolních obcí.

Uctít památku padlého legionáře sem přijel v září r. 1922 i sám prezident Masaryk.⁴⁴⁰ V letních měsících následujících let se zde pak několikrát konaly oslavy na Havlenovu památku. 6. června 1926 se konal v Nové Lhotě Dětský den, kam přijeli i školáci z Třebonína a u pamětní desky žáci zarecitovali básně a pověsili věnec.⁴⁴¹ Žáci školy byli přítomni i na dalších oslavě r. 1933.⁴⁴² O dalším osudu pamětní desky bohužel nevíme nic, deska je stále na svém místě na domě čp. 2.

Pískovcová pamětní deska se nese ve stylu Národního slohu. Plaketa ve středu desky byla vyhotovena podle návrhu sochaře pplk. Šedlíka.⁴⁴³ Legionář Havlena je zde popsán jako: „*mučedník za svobodu národa.*“ Kromě tohoto přípisu jsou na desce ještě jeho nacionále.⁴⁴⁴

Oproti pamětní desce o místním pomníku padlých nevíme vlastně nic. Byl postaven na uctění 20. výročí československé republiky, tj. r. 1938 a je dedikován „*Obětím světové války 1914-1918.*“ Prostá nápisová deska se sedmi jmény je v těle pomníku z hrubě opracovaného kamene. Jméno Bedřicha Havleny je na čestném prvním místě.⁴⁴⁵

5.43.3 Olšany

Pomník na olšanské návsi [74] má velmi prostou formu. Nejsou na něm připomínána ani jména padlých, jde jen o malou desku s nápisem „*Obětím světové války 1914-1918*“

436 AO TŘEBEŠICE, 13

437 AM ČÁSLAV, 173

438 AM ČÁSLAV, 173

439 ZŠ HRABĚŠÍN — ZŠ HRABĚŠÍN, pamětní kniha 1843-1951, inv. č. 7, kn. č. 7, 195

440 ZŠ HRABĚŠÍN, 195

441 ZŠ TŘEBONÍN, 34

442 ZŠ TŘEBONÍN, 70

443 AM ČÁSLAV, 173

444 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26493> vyhledáno 10.6.2017

445 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26566> vyhledáno 10.6.2017

vsazenou do mohyly z neopracovaných kamenů. O osudech pomníku bohužel nejsou žádné informace.⁴⁴⁶

5.44 Vodranty

Vodrantský pomník byl odhalen 29. května 1921.⁴⁴⁷ V červnu 1930 se přistoupilo k mírným úpravám přímého okolí pomníku – byl obehnán mřížkovým plotem.⁴⁴⁸ O žádných oslavách, které se u pomníku konaly, bohužel nevíme.

Památník [75] má totožnou formu s tím z nedalekých Třebešic, věnován je: „Obětem světové války 1914-1918 na památku.“⁴⁴⁹

5.45 Hraběšín

Památník padlých v Hraběšíně [76] byl odhalen 17. června 1921.⁴⁵⁰ Nese jména osmi padlých a čtyř nezvěstných mužů. Jeden z nezvěstných, Josef Uher, ale v lednu 1921 poslal z Ruska dopis, že je živ a zdrav, jeho jméno nicméně už na pomníku zůstalo.⁴⁵¹ Slavnosti 28. října se slavily ve škole, u památníku se konala pouze oslava v r. 1932, kdy tu kromě běžných recitací a zpěvů vlasteneckých písní včetně „hochů od Zborova“ byla vztyčena československá vlajka, na kterou se přísahalo.⁴⁵² Poté se památník v kronice objevuje až r. 1946, kdy se u něj konala jak slavnost 5. května, tak 28. října.⁴⁵³ V témže roce také bylo přistoupeno k mírným úpravám okolí pomníku.⁴⁵⁴

V těle pomníku je nad vloženou deskou se jmény padlých reliéf věnce se stuhou a nápis „Obětem světové války 1914-1918.“⁴⁵⁵

5.46 Zbýšov

Pomníky padlým 1. světové války se kromě samotného Zbýšova nacházejí ještě v obcích Březí, Damírov, Chlum, Klucké Chvalovice, Krchlebská Lhota a Zbudovice.

446 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26565> vyhledáno 10.6.2017

447 http://vodranty.cz/historie_obce.php vyhledáno 10.6.2017

448 http://vodranty.cz/historie_obce.php vyhledáno 10.6.2017

449 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2760> vyhledáno 10.6.2017

450 ZŠ HRABĚŠÍN, 194

451 ZŠ HRABĚŠÍN, 195

452 ZŠ HRABĚŠÍN, 214

453 ZŠ HRABĚŠÍN, 241

454 ZŠ HRABĚŠÍN, 244

455 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2844> vyhledáno 10.6.2017

5.46.1 Zbýšov

Ve Zbýšově se nenachází památník padlým, ale pamětní deska připomínající dva legionáře.⁴⁵⁶ Odhalena byla 22. srpna 1937 a podle slov kronikáře byla doprovodná slavnost „mohoutnou manifestací pro brannost národa.“⁴⁵⁷ Manifestace to vsutku byla, dorazily delegace z šesti různých vojenských útvarů, zástupci okresní správy, legionáři v historických uniformách, dobrovolní hasiči, Sokolové, Orlové a mnozí další.⁴⁵⁸

Zajímavé věci se s pamětní deskou děly během 2. světové války. Nejprve r. 1939 bylo dne 28. října přes zákaz položeno k desce několik květin a o pár dní později byla deska zakryta dřevěným bedněním.⁴⁵⁹ Tak to vydrželo až do 26. června 1940, kdy měla být deska odstraněna a zničena.⁴⁶⁰ Uložena byla nejprve na školní půdě, poté jí někteří členové místní školní rady chtěli zakopat, ale nakonec od tohoto záměru upustili a vymysleli lepší plán. Školní rada se oficiálně usnesla o tom, že pamětní deska má být vybroušena. Tehdejší ředitel školy Alois Ryšán byl domluven s čáslavským sochařem Borovičkou na tom, že deska bude u sochaře uschovaná a v případě prozrazení se bude Ryšán krýt oficiálním usnesením a Borovička tím, že se k vybroušení zatím nedostal.⁴⁶¹ Přeze všechno plánování sice musela být během války vybroušena, ale 5. května 1946 se deska s nově vyrytými nápisy původního znění vrátila na školní průčelí.⁴⁶² Jediný rozdíl mezi starou a novou verzí bylo to, že původní měla písmo vyzlacené a nová vystříbřené.⁴⁶³ V době poválečné se už ale u pamětní desky [77], pokud víme, nic neslavilo ani nepřipomínalo.

5.46.2 Březí

Pomník v Březí [78] byl veskrze prací místních občanů. Kámen byl nalámán ze skály u nedalekého mlýna Doudova, a pomník byl postaven podle návrhu Václava Pohana, který žil v čp. 22. Práce byly odvedeny zdarma místními občany, jen mramorová pamětní deska se pořídila za 700 Kč.⁴⁶⁴ Slavnost odhalení se konala v neděli 22. května

456 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26892> , vyhledáno 10.6.2017

457 AO ZBÝŠOV – AO ZBÝŠOV, kronika obce I, 1929-1954, kn. č. 5, 170

458 AO ZBÝŠOV, 171

459 AO ZBÝŠOV, 207

460 AO ZBÝŠOV, 213

461 AO ZBÝŠOV, 213

462 AO ZBÝŠOV, 268

463 AO ZBÝŠOV, 269

464 MNV BŘEZÍ – MNV BŘEZÍ, kronika obce 1927-1980, inv. č. 9, kn. č. 9, 44

1921, přítomni byli kromě hasičstva ze Štrampouchu, Hraběšina a Šebestěnic také legionáři z Čáslavi a další spolky.⁴⁶⁵ Přednášení básní bylo oproti jiným slavnostem odhalení tentokrát přenecháno válečným sirotkům.⁴⁶⁶ R. 1928 byl u pomníku připomenut osud legionáře Františka Koudelky, o němž je pojednáno níže.⁴⁶⁷ Oslavy důležitých výročí (28. říjen, po r. 1945 květnové dny) se v této obci u pomníku nikdy neodehrávaly, desáté výročí československé samostatnosti se konalo u slavnostní vatry, jiná léta se slavilo ve škole, o květnových oslavách nejsou pak zprávy vůbec žádné.⁴⁶⁸ Jedinou vyjímkou byla oslava narozenin prezidenta Masaryka, která se v obci konala 7. března 1930.⁴⁶⁹

Na pomníku prvně jmenovaný František Koudelka, se r. 1917 přidal k italským legiím a 18. června 1918 byl jako velezrádce popraven.⁴⁷⁰ Jeho ostatky byly v dubnu 1921 převezeny do Prahy na Olšanské hřbitovy.⁴⁷¹ Právě jemu byla v obci 5. června 1924 odhalena ještě speciální pamětní deska na jeho domě čp. 14,⁴⁷² nicméně ta se do dnešních dnů nedochovala. Byla dílem plukovníka 21. pěšího pluku Šidlíka, celá slavnost se konala z iniciativy československé obce legionářské.⁴⁷³ Slavnost nebyla tak velkolepá jako ta při odhalování desky Bedřicha Havleny, přesto se kromě členů 21. ppl. zúčastnily kromě místních i občané z okolí i z asi 8 km vzdálené Čáslavi.⁴⁷⁴ Další slavnost se u desky konala 17. června 1928 – šlo o připomenutí deseti let od legionářovy smrti, přítomny byly hasičské sbory ze tří dalších obcí, delegáti vojska, legionářů i okresního výboru.⁴⁷⁵

V základech pomníku padlých byly na památku uschovány drobné mince.⁴⁷⁶ Památník má v podstatě formu mohyly, ve které je vsazena nápisová deska, která krom deseti jmen padlých nese nápis: „*Obětem světové války na památku.*“ a informaci, že pomník věnovala obec Březí.⁴⁷⁷

465 MNV BŘEZÍ, 45

466 MNV BŘEZÍ, 45

467 MNV BŘEZÍ, 56

468 kronikářské záznamy jsou do r. 1980, nicméně nepředpokládám, že by se poté něco změnilo

469 MNV BŘEZÍ, 64

470 MNV BŘEZÍ, 45

471 MNV BŘEZÍ, 54

472 MNV BŘEZÍ, 53

473 MNV BŘEZÍ, 53

474 MNV BŘEZÍ, 53

475 MNV BŘEZÍ, 55

476 MNV BŘEZÍ, 44

477 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26893> vyhledáno 10.6.2017

5.46.3 Klucké Chvalovice

Památník v Kluckých Chvalovicích [79] byl stejně jako ten v Březí společným dílem místních občanů. Pomník i tak stál celkem 1509 Kč, valná většina nákladů ale byla uhrazena z milodarů.⁴⁷⁸ K odhalení došlo 18. září 1921 za velké účasti místního obyvatelstva, účastny byly i sbory dobrovolných hasičů z pěti dalších obcí.⁴⁷⁹ Jediné pravidelné akce, které zde do 2. světové války probíhaly, byly pietní uctění padlých dvěma minutami ticha na Bílou Sobotu, kdy u pomníku drželi čestnou stráž místní dobrovolní hasiči.⁴⁸⁰ Dále se u pomníku také konaly oslavy Masarykovské, konkrétněji šlo o Masarykovy 85. narozeniny⁴⁸¹ - a na smutnější notu - i o trýznu po jeho smrti, která se zde konala 20. září 1937.⁴⁸² Při této příležitosti byl pomník zahalen černým florem a osvětlen lampiony.⁴⁸³ Po r. 1945 už žádné oslavy zaznamenány nebyly.

Pomník tvoří neopracovaný kámen ukončený čučkem, v těle pomníku je jedna větší deska s nápisem: „*Padlým ve světové válce 1914-1918 věnovala obec.*“ Do trojúhelníku s větší deskou ve svém středu jsou pak rozmístěny malé destičky se jmény padlých.⁴⁸⁴

5.46.4 Damírov, Chlum, Krchlebská Lhota a Zbudovice

Všechny tyto pomníky mají kromě jejich určení společnou ještě jednu věc – nedochovaly se o nich žádné informace. Tak tedy alespoň velmi stručně:

Malý pomník třem padlým stojí v Damírově, nápisová deska je vsazena do menšího neopracovaného kamene.⁴⁸⁵ Je dedikován „*Obětem světové války 1914-1918*“ a jediné, co je na něm nějakým způsobem neobvyklé je to, že všichni tři padlí nesli jméno Josef.

Chlumský památník tvoří obelisk, v jehož krychlové základně je umístěna epoxidová deska se jmény tří padlých, jejich daty úmrtí a nápisem: „*Památce padlým ve světové válce r. 1914-1918 svým drahým věnují jejich rodiny.*“⁴⁸⁶

478 AO KLUCKÉ CHVALOVICE – AO KLUCKÉ CHVALOVICE, kronika obce 1920-1945(1954), inv. č. 4, kn. č. 4, 51

479 AO KLUCKÉ CHVALOVICE, 54

480 AO KLUCKÉ CHVALOVICE, 80

481 AO KLUCKÉ CHVALOVICE, 78

482 AO KLUCKÉ CHVALOVICE, 90

483 AO KLUCKÉ CHVALOVICE, 90

484 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26895>, vyhledáno 10.6.2017

485 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26899> vyhledáno 10.6.2017

486 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26896> vyhledáno 10.6.2017

O památníku v Krchlebské Lhotě [80] v jediné dochované místní kronice, která je vedena do r. 1939, není ani zmínky, což může značit, že vznik pomníku je pozdějšího data. Pomník z leštěných žulových kvádrů je věnován: „*Obětem světové války*“, u pěti z osmi jmen je i porcelánová podobenka.⁴⁸⁷

Zbudovický památník má formu obelisku, v těle pomníku, dedikován je opět „*Obětem světové války r. 1914-1918.*“ Na desce jsou napsána jména čtyř padlých, ovšem bez jakýchkoliv dalších informací.⁴⁸⁸

5.47 Nové Dvory

Pomník v Nových Dvorech [81] je poprvé zmíněn v místní školní kronice v roce 1928, kdy k němu byl pořádán v rámci oslav 28. října průvod.⁴⁸⁹ Ten byl tradiční událostí, která se konala do roku 1937, rok následující už se neslavilo.⁴⁹⁰ Nicméně, dne 4. září 1938 bylo v rámci sbírky do jubilejního fondu pro obranu státu u památníku učiněno prohlášení: „*zdůrazňující oddanost čsl. republice a demokracii,*“ které bylo symbolicky ukončeno písní „*ktož jsou boží bojovníci.*“⁴⁹¹

Během let 1939-45 u pomníku neprobíhaly žádné oslavy, nicméně se zde 28. října 1939 objevila kytice, v nedalekém Kolíně byl prý květinami obsypán památník T. G. M.⁴⁹² Později byla ze sousedství pomníku odstraněna lípa Svobody – která zde byla zasazena v rámci stromkové slavnosti roku 1919.⁴⁹³ K roku 1942 se v kronice objevuje zmínka o tom, že obec má do Kutné Hory hlásit „*pomníky, sochy, lustry, plakety, reliefy apod.*“ které jsou z barevných kovů, nicméně to se zdejšího památníku netýká.⁴⁹⁴

V období poválečném se zde opět slavil 28. říjen, a už r. 1946 se jednalo o vyrytí dalších jmen na pomník.⁴⁹⁵ Dne 4. května následujícího roku tak byla odhalena další pamětní deska na starém památníku padlých.⁴⁹⁶ Po převratu r. 1948 ale všechny zprávy o oslavách ať už dnů květnových nebo říjnových z pramenů mizí.

487 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26898> , vyhledáno 10.6.2017

488 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26894> , vyhledáno 10.6.2017

489 ZŠ NOVÉ DVORY – ZŠ NOVÉ DVORY, pamětní kniha 1891-1937, inv. č. 24, kn. č. 24, 421

490 MNV NOVÉ DVORY, pamětní kniha (1938) 1945-1960, inv. č. 98, kn. č. 98, 25

491 MNV NOVÉ DVORY, 10.

492 MNV NOVÉ DVORY, 47

493 MNV NOVÉ DVORY, 59

494 MNV NOVÉ DVORY, 73

495 MNV NOVÉ DVORY, 128

496 MNV NOVÉ DVORY, 139

5.48 Církvice

Pomníky Velké války najdeme jak v samotné Církvici, tak v obci Jakub.

Památník v Církvici byl postaven z darů občanů r. 1920 a po slavnostním odhalení byl odevzdán do ochrany obce.⁴⁹⁷ R. 1946 byla na sokl pomníku připevněna deska se jmény dvou padlých z předešlého roku.⁴⁹⁸ U pomníku se, pokud víme, slavilo až od r. 1975, kdy se sem na 1. května kladly věnce. Tento akt se pak opakoval v l. 1978, 1983, 1985, 1986 a 1987.

Pomník [82] je svou formou podobný tomu Čáslavskému. Jehlancové tělo pomníku je od soklu odděleno dvěma koulemi. Památník je věnován „*Památce padlým zemřelým nezvěstným vojínům ve světové válce 1914-1918.*“ Pod tímto nápisem jsou jména 17 padlých vojínů, u většiny jmen je i porcelánová podobenka.⁴⁹⁹

Jakubský pomník [83] je věnován „*Památce padlým a zemřelým vojínům ve světové válce 1914-1919.*“⁵⁰⁰ Opaxidové desky jsou ze tří stran pomníku, na čelní straně je dedikace, na bocích pak jména padlých.

5.49 Močovice

Močovický pomník [84] byl odhalen r. 1923, jde o dílo čáslavského sochaře Borovičky.⁵⁰¹ Postaven byl u školy v blízkosti lípy Svobody, která byla zasazena čtyři roky předtím.⁵⁰² Připomínala se zde výročí republiky v l. 1928 a 1932-1935. Věncem byl k pomníku položen i v rámci oslav Masarykových narozenin r. 1930.⁵⁰³ R. 1946 byl památník padlých opraven, ale oslavy konců obou světových válek se už pořádaly jen v Sokolovně.⁵⁰⁴

497 AO CÍRKVICE — AO CÍRKVICE, pamětní kniha obce, 1927-1933, inv. č. 3, kn. č. 3, 10

498 MNV CÍRKVICE — MNV CÍRKVICE, kronika obce 1946-1990, inv. č. 97, kn. č. 97, 77

499 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2738> vyhledáno 10.6.2017

500 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-27973> vyhledáno 10.6.2017

501 AO MOČOVICE — AO MOČOVICE, pamětní kniha obce 1924-1952, inv. č. 7, kn. č. 7, 107

502 AO MOČOVICE, 104

503 AO MOČOVICE, 162

504 AO MOČOVICE, 272

Památník tvoří pylon na němž je socha lva držícího český znak.⁵⁰⁵ Na čelní straně pilíře je text: „*Národe, buď pamětliv, že my za svobodu tvou životy položili. 1914-1918.*“ Ze strany jsou pak dva delší nápisy:

„*Věřme jen sobě, své práci a pili. Věřme jen svatému nadšení v nás. Věřme jen vítězství slovanské síly, která si dobude koruny velebných krás.*“ a

„*Věřím i já Bohu, že po přejití vichřic hněvu hříchy našimi na hlavy naše uvedeného, vlada věcí tvých se zase k tobě navrátí, ó lide český.*“⁵⁰⁶

V prvním případě jde o zkrácený úryvek z jedné z Jitřních písní Svatopluka Čecha z r. 1888 „Nevěřme nikomu,“ v případě druhém je to citát z Kšaftu umírající matky Jednoty Bratrské Jana Amose Komenského. Na památníku nejsou jména padlých.

Pomník padlých v Močovicích ale není jedinou památkou na Velkou válku. Ve štítě domu čp. 29 je vsazena deska připomínající Ludvíka Mráze, který v tomto domě žil.⁵⁰⁷ Mráz byl popraven 8. května 1915 v maďarském Jageru za neuposlechnutí rozkazu.⁵⁰⁸ Slavnost odhalení desky se konala 6. září 1936, hlavní zásluhu na vytvoření desky a slavnosti měl místní Sokol.⁵⁰⁹ Průvod vycházel z Čáslavi, v Močovicích se zastavil u pomníku padlých, kde byla přednesena báseň a položen věnec, a poté pokračovala k domu čp. 29, kde za zvuků chorálu „Kdo jste boží bojovníci“ byla pamětní deska odhalena.⁵¹⁰ Dva projevy pronesli Mrázovi kolegové z 21. pěšího pluku, kteří byli účastni jeho popravě.⁵¹¹ Odhalení desky bylo podle všeho také poslední slavnost, která se u ní konala.

5.50 Krchleby

Krchlebský pomník [85] je postaven v těsné blízkosti zvoničky. Má na sobě tři desky, první nese československého lva a nápis: „*Našim padlým hrdinům občané Krchlebské.*“ Druhá deska může být celkem zavádějící. Je na ní napsáno slovo „*Legionáři*“ pod nímž jsou vypsáni všichni padlí. Legionáři byly ale ve skutečnosti jen první dva, Jaroslav Eis

505 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26686> vyhledáno 10.6.2017

506 <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2536-mocovice/> vyhledáno 11.6.2017

507 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26683> vyhledáno 10.6.2017

508 AO MOČOVICE, 211

509 AO MOČOVICE, 212

510 AO MOČOVICE, 211

511 AO MOČOVICE, 211

a František Vančura.⁵¹² V patě obelisku je pak umístěna deska obětem 2. světové války.⁵¹³

5.51 Záboří nad Labem

Pomník padlých v 1. světové válce [86] byl postaven r. 1920, bohužel ale nejsou informace o tom, jestli u něj v meziválečné době probíhaly nějaké oslavy.⁵¹⁴ Před pomníkem je umístěna malá deska s tmavým štítem, ve kterém jsou vepsána jména padlých během 2. světové války, která je ale neznámého data. U pomníku se v l. 1955, 1957 od r. 1968 do r. 1990 slavily květnové dny 8. nebo 9. květen, v 80. letech oba dva dny. Oslavy začínaly lampionovým průvodem k pomníku, kde byl položen věnec, následoval většinou nějaký proslov.⁵¹⁵ Jména padlých na kamenném pomníku jsou uvedena pod nápisem: „*Našim padlým hrdinům 1914-1918*“ bez jakýchkoliv doprovodných informací.⁵¹⁶

Pomník padlým se nachází i ve spádové obci Záboří Habrkovicích, bohužel o tom, co se u něj dělo máme ještě méně informací než v případě památníku zábořského. Habrkovický pomník [87] byl postaven nákladem obce r. 1921, věnován je „*památce obětí světové války 1914-1918.*“⁵¹⁷

5.52 Kobylnice

O pomníku v Kobylnici není v pramenech z let 1878-1940 ani slovo⁵¹⁸, nicméně existuje a dozajista byl postaven před 2. světovou válkou, protože k uctění památky oběti nacistického režimu Ladislavu Herodovi byla na starší pomník připevněna zvláštní pamětní deska.⁵¹⁹ Pomník obětem 1. světové války je věnován „*Našim padlým hrdinům 1914-1918*“ a pod jmény devíti padlých je dodatek: „*Oběť vaše nebyla marná, jí vděčně vzpomíná svobodný čech.*“

512 LOPAU 2001

513 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2821> vyhledáno 10.6.2017

514 <http://www.zaborinadlabem.cz/obec-7/historie/> vyhledáno 11.6.2017

515 MNV ZÁBOŘÍ NAD LABEM – MNV ZÁBOŘÍ NAD LABEM, pamětní kniha (1932)1945-1980, kn. č. 100a, 158

516 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2663> vyhledáno 10.6.2017

517 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2650> vyhledáno 10.6.2017

518 ZŠ KOBÝLNICE – ZŠ KOBÝLNICE, školní kronika 1878-1940, inv. č. 9, kn. č. 9

519 <http://www.vets.cz/vpm/mista/obec/2483-kobylnice/> vyhledáno 10.6.2017

5.53 Svatý Mikuláš

Pomníky padlým jsou k nalezení ve Svatém Mikuláši⁵²⁰ a v dalších dvou spádových obcích Lišice a Sv. Kateřina.

5.53.1 Svatý Mikuláš

Památní kámen ve Sv. Mikuláši věnovaný „*památce padlých vojáků 1914-1918*“ byl postaven r. 1920.⁵²¹ V kronice je napsán i seznam padlých, který se ale neshoduje s údaji na pomníku, kronice chybí jména Antonína Kedršta a Františka Havlíčka. Antonín Kedršt ale zemřel r. 1917 v Uhrách,⁵²² František Havlíček zemřel v nemocnici ve Vladimíru Volyňském v Rusku r. 1915.⁵²³ Proč je kronikář do svého seznamu nezahrnul a to přestože byli místními občany, se už asi nikdy nedozvíme.

U památníku - alespoň pokud víme - žádné oslavy neprobíhaly až do 16. května 1977, kdy se zde v rámci poutě přednesla báseň a vykonala krátká bohoslužba za padlé.⁵²⁴ Následující rok se k pomníku konal na 9. května lampionový průvod.⁵²⁵

5.53.2 Svatá Kateřina

Na památník ve Sv. Kateřině [88] se složily tamější spolky spolu s pozůstalými.⁵²⁶ Dílo dodané Tomášem Šídlem z Kutné Hory bylo odhaleno 6. července 1920, pomník byl na žádost části pozůstalých den předtím vysvěcen.⁵²⁷ Během slavnosti odhalení byly přečteny stručné životopisy patnácti padlých.⁵²⁸ U pomníku byly r. 1923 vysazeny dvě smuteční vrby, které se ale dnešních dnů nedožily.⁵²⁹ O rok později byl v obci konečně vysvěcen nový zvon náhradou za ten, který byl r. 1917 zrekvírován - první zvonění nového umíráčku bylo na počest padlým ve světové válce.⁵³⁰ R. 1925 bylo potřeba na památník přitesat další jméno – nezvěstný Josef Novák z čp. 69 byl prohlášen za

520 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2735> vyhledáno 10.6.2017

521 AO Sv. MIKULÁŠ — AO Sv. MIKULÁŠ, pamětní kniha 1899-1945(1981), inv. č. 3, kn. č. 3, 82

522 http://vuapraha.cz/sites/default/files/kartoteka_padlych_v_1_sv_valce/K/Kd%20-%20Ke/ipage00058.htm vyhledáno 11.6.2017

523 http://vuapraha.cz/sites/default/files/kartoteka_padlych_v_1_sv_valce/H/Hav%20-%20Haž/ipage00287.htm vyhledáno 11.6.2017

524 AO Sv. MIKULÁŠ, 265

525 AO Sv. MIKULÁŠ, 276

526 MNV MIKULÁŠ — MNV MIKULÁŠ, kronika obce sv. Kateřina 1923-1945(1987), kn. č. 67, inv. č. 69, 33

527 MNV MIKULÁŠ, 33

528 MNV MIKULÁŠ, 33

529 MNV MIKULÁŠ, 33

530 MNV MIKULÁŠ, 43

mrtvého.⁵³¹ Za první republiky se u pomníku padlých připomínalo její 10. výročí,⁵³² vyjimečně se zde zastavil lampionový průvod při oslavě Husově r. 1931 a konala se zde i oslava 100 let od založení místní školy r. 1934.⁵³³ Ostatní oslavy (28. říjen, oslava Masarykových narozenin a tryzna) se konaly v místní Sokolovně.⁵³⁴ Po 2. světové válce se u pomníku konala jediná oslava 28. října a to r. 1946, mezi l. 1970-1987 se zde připomínal konec 2. světové války – oslavy se v Kateřině konaly vždy 8. května.⁵³⁵

Ze soudku neobvyklých zpráv - r. 1949 se k pomníku dokonce pořádal božitélový průvod, modlilo se za padlé v obou světových válkách a hudba na konec zahrála i státní hymny.⁵³⁶

Kamenný pomník je věnován „*památce obětí světové války 1914-1918,*“ později přibyl i nápis „*Oběti nacismu 1939-1945.*“ V horní části jsou ve vyrytém věnci písmena Č S R.⁵³⁷

5.53.3 Lišice

Lišický pomník je svým vzhledem velmi podobný tomu v Kobylnici. Kromě jmen pěti padlých jsou na něj vyryty nápisy „*Našim padlým hrdinům 1914 – 1918.*“ a „*Vy mrtví, Vaši smrtí se pouta naše drtí, je volný národ náš.*“⁵³⁸

5.54 Rohozec

Rohozecký pomník [89] s kovovým medailonem ve středu byl slavnostně odhalen 8. května 1927 za hojné účasti občanstva.⁵³⁹ Jde o dílo kamenické firmy Borovička z Čáslavi, které stálo 12.000 Kč.⁵⁴⁰ Další informace o pomníku bohužel nemáme, jen úplně nejnověji, r. 2016, došlo u pomníku k obnově zeleně.⁵⁴¹

531 MNV MIKULÁŠ, 60

532 MNV MIKULÁŠ, 71

533 MNV MIKULÁŠ, 109

534 MNV MIKULÁŠ, 125

535 MNV MIKULÁŠ

536 MNV MIKULÁŠ, 180

537 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2681> vyhledáno 10.6.2017

538 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2698> vyhledáno 10.6.2017

539 AO ŽEHUŠICE, 230

540 AO ŽEHUŠICE, 230

541 <http://www.obecroholec.cz/obec-1/fotogalerie/2016-1/pomnik-vysadba-73cs.html> vyhledáno 12.6.2017

PVe střední části pomníku je velký bronzový medailon s klečícím vojákem držícím lipovou ratolest. Památník je dedikován „padlým vojínům“.⁵⁴²

5.55 Čáslav

Před kostelem sv. Alžběty v Čáslavi stojí pomník padlým vojínům 21. pěšího pluku [90] v letech 1859, 1866, 1878 a 1914-1918. Z tohoto pomníku byly nejdříve r. 1919 náhradním praporem téhož pluku odstraněny německé nápisy.⁵⁴³ V létě téhož roku byl opraven – na renovaci dohlížel akademický sochař Krtek.⁵⁴⁴ Dá se předpokládat, že právě při této opravě byl na pomník přidán nápis „*Našim chrabrým vojínům padlým ve světové válce 1914-1918.*“⁵⁴⁵ Na to, že Čáslav je jedním z hlavních center regionu a navíc ještě plukovním městem je celkem nečekané, že nebylo postaveno nějaké reprezentativnější dílo, které by neslo dál odkaz nové republiky.

R. 2008 byl v Čáslavi odhalen nový pomník legionářům 21. střeleckého pluku.⁵⁴⁶ Tento pluk byl sloučen s 21. pěším plukem r. 1919 a byl pojmenován po francouzském maršálu Fochovi. V Čáslavi byl maršálu 15. srpna 1925 odhalen figurální pomník, který se ale do dnešních dnů nedochoval.⁵⁴⁷ Na sokl starého pomníku byl tedy nově instalován nynější památník.

5.56 Žáky-Štrampouch

Pomník ve Štrampouchu [91] je poprvé zmíněn r. 1937 při příležitosti konání tryzny za prezidenta Osvoboditele Masaryka – u místního památníku se konal proslov, recitace básní a poté byla tryzna ukončena hymnou.⁵⁴⁸ Další zprávy o dění u pomníku jsou zaznamenány až k 5. květnu 1945, kdy z Čáslavi přijeli hasiči se zprávami o povstání. Po vyslechnutí těchto zpráv uspořádal řídicí učitel průvod celou obcí až k pomníku padlých, kterého se účastnilo asi dvě stě lidí.⁵⁴⁹ Do 5. května 1946 na pomníku přibyla deska obětem německé okupace.⁵⁵⁰ Pomník ožíval na 28. říjen, který

542 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2757> vyhledáno 10.6.2017

543 AM ČÁSLAV, 18

544 AM ČÁSLAV, 31

545 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-28004> vyhledáno 10.6.2017

546 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-30490> vyhledáno 10.6.2017

547 AO ŽEHUŠICE, 197

548 ZŠ ŠTRAMPOUCH – ZŠ ŠTRAMPOUCH, školní kronika 1937-1970, inv. č. 4, kn. č. 4, 10

549 ZŠ ŠTRAMPOUCH, 37

550 ZŠ ŠTRAMPOUCH, 43

byl na místě připomenut v l. 1946 a 1947. Květnové dny se u něj připomínaly na větší výročí, tj. v l. 1955 a 1960.

Pomník padlým věnovala beseda Svornost, je věnován: „*obětem 1. Sv. války 1914-1918 na památku.*“⁵⁵¹

5.57 Schořov

Památník ve Schořově byl postaven k 10. výročí vypuknutí světové války, odhalen byl 20. července 1924.⁵⁵² Stavební kámen byl nalámán v okolí, pomník samotný byl postaven hlavně členy vzdělávacího spolku „Soulad.“⁵⁵³ Místním specifikem bylo při slavnosti odhalení pořádané „*buffee,*“ kde se pro dobročinné účely prodávaly cukrovinky.⁵⁵⁴ Kromě schořovských přišli na odhalení pomníku i štrampouský spolek „Svornost“ a hasičské sbory z Březí a Šebestěnic.⁵⁵⁵ K pomníku o dva roky později postavil „Soulad“ lačkový plot,⁵⁵⁶ který byl r. 1946 nahrazen plotem drátěným.⁵⁵⁷

U památníku jsou zaznamenány pouze oslavy 28. října r. 1934.

Pomník z neopracovaných kamenů [92] má na těle nápisy: „*pravda vítězí*“ a pod ním „*trvalé památce padlých obětí 1914-1918.*“⁵⁵⁸ Ty do kamene vryl sochař Borovička z Časlavi.⁵⁵⁹

5.58 Šebestěnice

Jediná zmínka o šebestěnickém pomníku [93] je z 8. září 1920 a zabývá se jeho umístěním – obecní zastupitelstvo svolilo, aby si pozůstalí postavili památník, kde chtějí.⁵⁶⁰ V pamětní kámen jsou vyryta jména padlýchtrinácti padlých, heslo „*památce obětí světové války 1914-1918,*“ v horní části kamene je vyryt věnec s písmeny Č S R ve svém středu.⁵⁶¹

551 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2748> vyhledáno 10.6.2017

552 AO SCHOŘOV – AO SCHOŘOV, pamtní kniha 1923-1954, kn. č. 1a, 66

553 AO SCHOŘOV, 66

554 AO SCHOŘOV, 67

555 AO SCHOŘOV, 67

556 AO SCHOŘOV, 101

557 AO SCHOŘOV, 169

558 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2825> vyhledáno 10.6.2017

559 AO SCHOŘOV, 66

560 AO ŠEBESTĚNICE – AO ŠEBESTĚNICE, protokoly o schůzích zastupitelstva 1919-1929, inv. č. 1, kn. č. 1, 22

561 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2864> vyhledáno 10.6.2017

5.59 Tupadly

Památník v Tupadlech byl odhalen 26. června 1921, během slavnosti byly recitovány básně školními dětmi, slavnostní proslov měl na starost poslanec Ferdinand Prášek a zakončena byla koncertem vojenské kapely 21. pěšího pluku.⁵⁶² Pomník byl rekonstruován r. 1949 – byly na něj vsazeny nové desky se jmény padlých v 1. světové válce a nově přibyla i deska se jmény obětí 2. světové války.⁵⁶³

Jedinou další událostí, která se v meziválečném období u pomníku prokazatelně odehrála byl tábor lidu, který se konal poslední květnovou neděli r. 1927 - ve vsi prý vznikl jako protest proti svatojánským poutím.⁵⁶⁴ Vyjimečná událost, která nemá v regionu obdoby je ta, že 15. března 1953 byl na počest zesnulého Klementa Gottwalda byl pomník smutečně vyzdoben.⁵⁶⁵

Branci také k pomníku v l. 1951 a 1952 pokládali věnce.⁵⁶⁶ Mezi lety 1951-1963 probíhal v květnu každoročně u památníku pietní akt, v různých letech se slavilo 1. , 8. nebo 9. května.⁵⁶⁷

Na pomníku [94] není žádná dedikace, jen na prostředním pilíři je český lev.⁵⁶⁸

5.60 Drobovice

Myšlenka zbudování pomníku v Drobovicích se v hlavách místních zrodila v lednu 1920. Ještě ten měsíc byl ustanoven komitét, obec dala do začátku příspěvek 2000 Kč a začaly se vybírat dary od občanů.⁵⁶⁹ Slavnost odhalení se konala 11. července 1920 a začala pohřebním průvodem k tomuto novému památníku.⁵⁷⁰ Slavnostní proslov byl opět pronesen Ferdinandem Práškem.⁵⁷¹ Další zaznamenané oslavy jsou až z l. 1969-1978, kdy se k pomníku na 9. května kladly věnce.⁵⁷²

562 AO TUPADLY – AO TUPADLY, kronika obce (1914)1922-1945(1963), inv. č. 2a, kn. č. 2a, 23

563 AO TUPADLY, 116

564 AO TUPADLY, 29

565 AO TUPADLY, 149

566 AO TUPADLY, 132

567 AO TUPADLY

568 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2812> vyhledáno 10.6.2017

569 AO DROBOVICE – AO DROBOVICE, kronika obce 1857-1945(1978), kn. č. 5, 88

570 AO DROBOVICE, 90

571 AO DROBOVICE, 90

572 AO DROBOVICE, 315

Pomník [95] nese poměrně zdlouhavou dedikaci: „*Těm, kteří se nedočkali osvobození, obětovavše životy své ve válce světové 1914-1918.*“⁵⁷³

5.61 Adamov

Otázka pomníku v Adamově [96] se prve otevřela 24. května 1919, když místní občané žádali o místo k jeho postavení. kterézto bylo obcí poskytnuto bezplatně.⁵⁷⁴ Více o pomníku ale bohužel nevíme. Jde o žulový obelisk, ve kterém jsou vyryta jména padlých a jejich životní data. Zcela mimořádně je zde napsáno, zda dotyčný padl nebo zemřel. Památník byl věnován pozůstalými s přispěním dalších občanů.⁵⁷⁵

U pomníku se nachází zvonička z r. 1919.

5.62 Vlkanec

Ve Vlkanči samotné je v kostele sv. Jakuba umístěno tablo se jmény padlých, mimořádné ale je, že jde jen o padlé v l. 1914-1916. Je tedy možné, že bylo v kostele umístěno ještě během Velké války, nebo nepravděpodobněji, nikdo místní v posledních dvou letech války nezemřel.⁵⁷⁶

Pomník padlým se nachází i ve spádové obci Přibyslavice - jde o pilíř, na kterém je kovový malý státní znak republiky československé a pod ním deska nadepsaná: „*oběti 1. světové války*“ - tedy ona sama musí pocházet z doby poválečné. Zajímavé je, že u jmen je pouze rok narození, ale ne smrti.⁵⁷⁷

5.63 Bernardov

Ani o bernardovském pomníku bohužel nevíme vlastně nic. Pomník je věnován: „*Naším padlým*“, na nápisové desce jsou pak jména devíti vojáků a jejich věk.⁵⁷⁸ V posledních letech byla deska nově vyzlacena.⁵⁷⁹

573 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2812> vyhledáno 10.6.2017

574 AO BRATČICE — AO BRATČICE, protokoly o schůzích zastupitelstva 1915-1934, inv. č. 1, kn. č. 1, 28

575 www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2823 vyhledáno 10.6.2017

576 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26880> vyhledáno 10.6.2017

577 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26879> vyhledáno 10.6.2017

578 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2112-2717> vyhledáno 10.6.2017

579 <http://www.bernardov.cz> vyhledáno 12.6.2017

5.64 Žehušice

Památníky padlým se nachází v samotných Žehušicích, ale i ve spádové obci Bojmany.

5.64.1 Žehušice

O pomníku padlých v Žehušicích se začalo mluvit r. 1921 – 7. září byl v obci ustanoven výbor pro jeho postavení.⁵⁸⁰ Komitétu trvalo deset let, než svůj plán uskutečnil a postavil památník, který byl odhalen 28. září 1931.⁵⁸¹ Slavnost odhalení proběhla podobně jako jiné, nejdříve prošel obcí až k pomníku průvod, slavnostní řeč tentokrát vykonal ruský legionář, bankovní ředitel Legiobanky v Praze a zdejší rodák Josef Khýn.⁵⁸² Následoval koncert kapely ostrostřelců z Kutné Hory.⁵⁸³

Z dalších akcí: Z nějakého neznámého důvodu k pomníku položila věnec místní děvčata 5. června 1932.⁵⁸⁴ Dne 29. června 1937 proběhla větší oslava výročí bitvy u Zborova.⁵⁸⁵ 21. září téhož roku se u památníku konala tryzna za prezidenta Masaryka.⁵⁸⁶ 28. říjen se zde slavil v l. 1932-1936 a 1946.⁵⁸⁷ Po 2. světové válce se zde R. 1953 byla před pomník ve dnech 8. a 9. března vystavena velká černá deska s iniciálami J.V.S. a po smrti prezidenta Gottwalda byl u památníku vyvěšen černý prapor.⁵⁸⁸ Krom toho se zde připomínaly i květnové dny, k r. 1961 si ale tehdejší kronikář stěžuje, že na oslavy skoro nikdo nechodí a po r. 1965 se už kronikářské zprávy o památníku nezmiňují.⁵⁸⁹

Pomník [97] je dalším z děl čáslavské firmy Karla Borovičky, který byl r. 1931 požádán o zaslání několika návrhů, z nichž byl jeden vybrán.⁵⁹⁰ Práce na základech, plotové podezdívce a kovovém plotu byla svěřena lokálnímu staviteli Janu Kubelkovi a kováři Oldřichu Havelkovi.⁵⁹¹ Samotný pomník stál 10.512 Kč, spolu s ostatními pracemi se cena vyšplhala na 17.234, 50 Kč.⁵⁹²

580 AO ŽEHUŠICE, 119

581 AO ŽEHUŠICE, 316

582 AO ŽEHUŠICE, 320

583 AO ŽEHUŠICE, 317

584 AO ŽEHUŠICE, 352

585 AO ŽEHUŠICE, 471

586 AO ŽEHUŠICE, 482

587 AO ŽEHUŠICE

588 AO ŽEHUŠICE, 674

589 AO ŽEHUŠICE, 740

590 AO ŽEHUŠICE, 317

591 AO ŽEHUŠICE, 317

592 AO ŽEHUŠICE, 323

Památník je složen ze tří částí z Mrakotínské žuly, horní obelisková část je vysoká 3,70 m.⁵⁹³ Na čelní straně je v obelisku letopočet 1914-1918, dole v soklu je vytesána dedikace „*Padlým vojínům*“ a český znak. Po stranách jsou v soklu vytesána a vyzlacena jména padlých.⁵⁹⁴ Pomník byl renovován v říjnu 2010.⁵⁹⁵

5.64.2 Bojmany

Kolik toho víme o pomníku v Žehušicích, tolik toho nevíme o památníku v Bojmanech [98]. Z protokolu o schůzi zastupitelstva obce ze dne 19. dubna 1930 byla idea postavení pomníku koncipovaná jako uctění památky prezidenta Masaryka při příležitosti jeho osmdesátých narozenin.⁵⁹⁶ Nápisová deska nese kromě osmi jmen padlých i nápis: „*Obětem světové války r. 1914-1918*“. Nad deskou je umístěn kovový malý československý znak.⁵⁹⁷

5.65 Chotusice

Pomník v Chotusicích [99] byl odhalen 28. srpna 1921.⁵⁹⁸ Během první republiky se u něj veřejně neoslavovaly ani svátky 28. října, ani se zde nekonala tryzna za prezidenta Masaryka. Jediné dvě další prvorepublikové zprávy o pomníku je z r. 1938, kdy se padlým přišli poklonit branci.⁵⁹⁹ Ta druhá je z r. 1940, kdy byla zahradníku Špitálníkovi svěřena péče o pomníkovou zahrádku.⁶⁰⁰ V září 1945 byl novými branci položen k pomníku padlých věnec.⁶⁰¹ I po 2. světové válce byla v obci živá vzpomínka na prezidenta Masaryka, u pomníku byly připomínány jeho narozeniny v l. 1945 a 1947, pietní vzpomínka na jeho smrt pak byla uspořádána v r. 1946.⁶⁰² V době pouťové se u památníku připomínalo jen výročí konce 2. světové války, nejčastěji 9. května a to až do r. 1973.⁶⁰³ Oslavy měly nejčastěji formu lampionového průvodu, který směřoval od kaple sv. Jiří k pomníku padlých.⁶⁰⁴

593 AO ŽEHUŠICE, 323

594 AO ŽEHUŠICE, 322

595 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2747> vyhledáno 10.6.2017

596 AO BOJMAN — AO BOJMAN, protokoly o schůzích obecního zastupitelstva 1902-1935, inv. č. 2, kn. č. 2, 266

597 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26928> vyhledáno 10.6.2017

598 AO CHOTUSICE — AO CHOTUSICE, pamětní kniha městyse 1906-1939, inv. č. 3, kn. č. 3, 57

599 AO CHOTUSICE, 231

600 MNV CHOTUSICE — MNV CHOTUSICE, kronika obce 1940-1975, kn. č. 70, 4

601 MNV CHOTUSICE, 163

602 MNV CHOTUSICE

603 MNV CHOTUSICE, 281

604 MNV CHOTUSICE, 231

Na pomníku, jemuž vévodí velká socha lva, je jak deska padlých z Velké války, která je věnovaná „*Obětem světové války 1914-1918*“ občany pokrokových stran, tak deska padlých během let 1938-1945.⁶⁰⁵

5.66 Potěhy

Na obecním úřadě v Potěhách je umístěna mramorová pamětní deska se jmény padlých věnovaná „*památce padlých vojinů 1914- 1918*“. Pod deskou je reliéf plakajícího chlapce.⁶⁰⁶

5.67 Bratčice

Otázka pomníku padlých byla v Bratčicích otevřena již 2. října 1919, kdy bylo obecním zastupitelstvem usneseno, aby se na 28. října zakoupily dvě lipky, a aby se našlo v obci vhodné místo pro tyto budoucí Lípy svobody a památník.⁶⁰⁷ Ten byl ale k lípám přistaven až r. 1923.⁶⁰⁸ Na žulovém obelisku [100] je malý československý znak, pod nímž jsou nápisy „Pravda vítězí! - Masaryk“ a „*Obětem světové války 1914-1918 na památku*.“ Jména padlých a jejich věk jsou na bočních stranách obelisku.⁶⁰⁹

5.68 Horka I

Pomník padlým stojí v Horce I a ve spádové Svobodné Vsi.

Svobodná Ves se může svým památníkem [101] pyšnit od 19. června 1930, postaven byl z iniciativy ochotnického a vzdělávacího spolku *Svornost*.⁶¹⁰ Pomník v Horce [102] byl postaven nákladem místního sboru dobrovolných hasičů a odhalen jen o deset dní později, 29. června 1930.⁶¹¹ O osudu pomníků není nic známo, víme jen, že na Dětský den 19. června 1932 se ze Svobodné Vsi konal průvod do Horky a u obou pomníků byly dětmi položeny věnce.⁶¹²

605 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2776> vyhledáno 10.6.2017

606 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2762> vyhledáno 10.6.2017

607 AO BRATČICE, 44

608 <http://bratcice.cz/obec/historie/> vyhledáno 12.6.2017

609 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26473> vyhledáno 10.6.2017

610 ZŠ HORKA I – ZŠ HORKA I, kronika školy 1876-1931, inv. č. 3, kn. č. 3, 283

611 ZŠ HORKA I, 283

612 ZŠ HORKA, 293

Pomník v Horce I je určen „*padlým vojínům ve světové válce 1914-1918*“. Pod jmény padlých je připojena douška „*oběť vaše není marná, neb právo, pravda zvítězila.*“⁶¹³ V nedaleké Svobodné Vsi je památník, který svou formou ještě připomíná 19. století – před obeliskem s reliéfem věnce v horní části a jmény padlých je socha plačky. Ve středu věnce je nápis: „*Hrobům v dáli*“.⁶¹⁴

5.69 Vrды

Památník ve Vrdech [103] byl odhalen 18. září 1921, slavnostní řeč pronesl i tentokrát Ferdinand Prášek, poslanec a starosta Čáslavi.⁶¹⁵ O šest let později byl pomník přesunut do nového parku.⁶¹⁶ Z další historie památníku víme pouze to, že 5. května 1961 sem byl položen v rámci oslav konce 2. světové války věnec.⁶¹⁷

Pomník byl zhotoven firmou Antonín Svoboda a syn v Pečkách, i s dovozem za něj Vrdští zaplatili necelých 10.000 Kč.⁶¹⁸ *Dedikován je „padlým vojínům 1914-19“*⁶¹⁹

Další z pomníků Velké války se nachází ve spádové obci Vrd – Zbyslavi. Zdejší památník [104] byl postaven až 26. září 1938, postaven byl k dvacetiletému výročí československé republiky.⁶²⁰ K slavnostnímu odhalení pomníku nikdy nedošlo, byla totiž kvůli mobilizaci zrušena.⁶²¹ Téhož roku byla na Dušičky na pomník položena kytice.⁶²²

Pomník byl vytvořen čáslavskou firmou kameníka Poříze, celkový náklad byl 5.220 Kč.⁶²³ Věnován je „*Obětím světové války r. 1914-1918*“.⁶²⁴

613 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2862> vyhledáno 10.6.2017

614 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2824> vyhledáno 10.6.2017

615 AO VRDY – AO VRDY, kronika obce 1861-1945(1961), inv. č. 3, kn. č. 3, 39

616 AO VRDY, 48

617 AO VRDY, 262

618 AO VRDY, 39

619 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26886> vyhledáno 10.6.2017

620 AO ZBYSLAV – AO ZBYSLAV, kronika obce II 1928-1961, inv. č. 4, kn. č. 4, 294

621 AO ZBYSLAV, 295

622 AO ZBYSLAV, 314

623 AO ZBYSLAV, 295

624 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26885> vyhledáno 10.6.2017

5.70 Okřesanec

O pomníku v Okřesanči [105] se, bohužel, žádné informace nedochovaly. Tak tedy jen zcela ve zkratce: památník stojí na návsi u hřbitova, má v podstatě klasicistní formu obelisku s mohutným členěným soklem. Na obelisku jsou jména osmnácti padlých, na soklu potom nápis: „*Postaveno v upomínku na zdejší vojíny padlé ve světové válce za svobodu svého národa 1914- 1918.*“⁶²⁵

5.71 Starkoč

Pomník [106] byl postaven ve dvacátých letech 20. století z iniciativy starškočského okrašlovacího spolku.⁶²⁶ Jediná další informace, která se k pomníku vztahuje je z května 1955, kdy bylo školními dětmi upraveno okolí pomníku, a to kvůli výročí konce 2. světové války.⁶²⁷ Na pomníku ve tvaru obelisku je letopočet 1914-1919 a nápis „*Padli, aniž by tušili, že z krve jejich vzejde svobodná vlast.*“⁶²⁸ Na pomníku jsou stopy po desce v místě letopočtu a nápisu. Ve spodní části pomníku jsou pak vypsána jména padlých a jejich životní data.

5.72 Žleby

Pomníky padlých se nacházejí jak v Žlebech samotných, tak i v osadě Kamenné Mosty Žlebský pomník padlých [107] je opět obelisk zdobený českým znakem. Umístěn je na čestném místě u vstupu do zámeckého areálu. V patě obelisku jsou vyryta slova: „*Pro vlast svou jste umírali, krví s nás jste pouta sňali.*“ a letopočet 1914-1918. Jména padlých jsou uvedena na desce na soklu pomníku.⁶²⁹

V obvodní zdi kamenomostského hřbitova jsou pak u vchodu vsazeny dvě prosté pamětní desky věnované „*Obětem světové války 1914-1918*“ v Zehubech⁶³⁰ a v Kamenných Mostech.⁶³¹

625 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26687> vyhledáno 10.6.2017

626 <http://www.starkoc.cz/informace-o-obci/dvacet-jmen-na-pomniku/> vyhledáno 12.6. 2017

627 ZŠ STARKOČ – ZŠ STARKOČ, školní kronika 1939-1959, inv č. 7, kn. č. 7

628 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2769> vyhledáno 10.6.2017

629 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26930> vyhledáno 10.6.2017

630 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26932> vyhledáno 10.6.2017

631 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26933> vyhledáno 10.6.2017

5.73 Vinaře

Ve hřbitovní zdi ve vinařích jsou u vchodu umístěny dvě pamětní desky věnované „*památce padlých vojáků*“. Deska vlevo od vchodu nese jména padlých z osady Vinice, deska vpravo pak jména padlých vinařských. Pamětní desky mají shodné provedení – jsou kruhové, dedikace je napsána v horním oblouku a pod ní je český znak. Nové hřbitovní průčelí bylo otevřeno 28. října 1933.⁶³²

5.74 Semtěš

O historii semtěšského pomníku [108] toho moc nevíme. Tentokrát ne proto, že by neexistovala obecní kronika, ale proto, že byla těžce cenzurovaná. Pomník padlým vojákům byl v Semtěši odhalen 14. srpna 1922.⁶³³ Slavnostní projev měl náměstek ministra leg. plukovník Matička.⁶³⁴ Dále už jen víme, že r. 1928 probíhaly oslavy desátého výročí československé republiky,⁶³⁵ jestli ale probíhaly u pomníku, to už ví jen cenzor.

Pískovcový pomník je věnován „*padlým ve světové válce 1914-1918*“. Vlevo od nápisu je deska se jmény padlých, vpravo pak socha legionáře. V popředí je pak socha lva stojícího na, dnes už bezhlavé, rakouské orlici.⁶³⁶

632 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-2777> vyhledáno 10.6.2017

633 AO SEMTĚŠ – AO SEMTĚŠ, pamětní kniha 1914-1937, inv. č. 3, kn. č. 3 nepag.

634 AO SEMTĚŠ, nepag.

635 AO SEMTĚŠ, nepag.

636 <http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/detail-hrobu-ci-mista?id=CZE2104-26733> vyhledáno 10.6.2017

6. Typologie pomníků Velké války

6.1 problém dedikace

Nejčastější určení pomníku v kutnohorském okrese je „*Obětí světové války*“, zejména v okolí Čáslavi je pak také častý nápis „*padlým vojínům ve světové válce*“ nebo v celém regionu taktéž oblíbená formulace „*padlým ve světové válce*.“ Z těch nejvýznamnějších nápisů pak vyniká: „*I vaše krev svlažila klíčící símě naší svobody.*“

Čtyři nejpoužívanější označení pro mrtvé jsou pak: oběti, vojíni, hrdinové a rodáci, častý je také výskyt slova „padlí“, a to skoro stejně četně samostatně jako ve spojení s výše vyjmenovanými termíny.

Polemizovat lze hlavně s užitím prvních dvou termínů – oběť a voják. Rozdíl mezi těmito dvěma termíny je, myslím, celkem znatelný. Oběť války může být vojákem i civilistou, může zemřít v boji stejně dobře jako na nějakou nemoc – může a nemusí být zabita. Jde o termín, který se na pomnících padlých používá, aby zvýraznil nevinnost zemřelého, a fakt, že s válkou neměl vlastně co dělat. Proto, myslím, není výraz „oběť války“ úplně nejšťastnější na pomnících, kde jsou vypsána jména padlých vojáků. Ano, byli oběťmi, ale pokud v dané obci zemřel kvůli válečnému nedostatku jiný civilista, jehož jméno na pomníku není jen z toho titulu, že nebyl odveden, tak už jde o jistou manipulaci. Dnes se pro nás oběť rovná spíše civilistovi, někomu neozbrojenému nebo bezbranému.

Oproti tomu termín „vojín“, který je v případě památníků války fakticky správnější zase může působit opačným efektem jistého dehumanizování padlého. Dává zemřelému jakýsi punc toho, že zemřel při výkonu svého „povolání“ a zastírá tak fakt, že valná většina vojáků byla před odvodem civilisty, kterým se dostalo jen omezeného výcviku. Je-li pomník věnován vojákům bere se toto „vojínství“ jako jejich takřka primární funkce a alespoň částečně tak ospravedlňuje jejich smrt, ať už byla jakkoliv zbytečná a možná je i částečně zbavuje odpovědnosti za to, že padli na té „špatné“ straně.

Označení někoho jako „hrdiny“ je často diskutabilní, na pomnících padlých je to skoro až manipulativní. Zvláště v ovzduší první republiky byl prototypem hrdiny legionář, který bojoval za svobodu a samostnost své vlasti. Jak pozůstalí věděli, že všichni padlí

byli hrdiny? Jak se takové hrdinství v rámci rakouské armády posuzuje? Byli tedy dobrými vojiny - hrdiny - z hlediska rakousko-uherského nebo z hlediska československého? A je hrdina monarchie také hrdinou republiky? Domnívám se, že tento termín, ač je vlastně obzvláště problematický, přece jen dobře vystihuje vztah pozůstalých. V očích pozůstalých musela být nálepka hrdinství alespoň mírnou útěchou ve ztrátě blízkého. Když už zemřel, alespoň to byl hrdina. Nikdo přece nechce být zbabělcem.

Jen jedno ze čtyř nejpoužívanějších označení pro padlé je nekomplikované, vyjadřující osobní vztah bez jakéhokoliv dalšího nežádoucího zabarvení nebo manipulace – rodák.

Ještě jedna poznámka o používání termínu „padlý“. Často se, alespoň v kutnohorském okrese, používá jako souborné označení všech mrtvých vojáků. Jen někde, např. v Církvici je na pomníku nápis: „*památce padlým, zemřelým, nezvěstným vojákům ve světové válce,*“ který o dost přesněji popisuje situaci. Padlí jsou ti, kteří skonali v boji nebo na bojišti a zemřelí jsou ti, kteří později zesnuli na zranění nebo z jiného, nebojového důvodu. Přesto se na valné většině památníků objevuje jen označení „padlý“.

Otevřeně „republikánskou“ zprávu nese v kutnohorském okrese jen menšina pomníků. Kromě rozvláchného hesla na začátku této kapitoly jsou to nápisy s podobným posláním jako: „*Pro vlast a svobodu.*“ „*Vaší smrtí svoboda nám vzešla.*“ nebo také „*Občanům, kteří vehnáni byvše do války položili své životy za cizí hříchy a zločiny.*“ Přesto ale i obyčejnější dedikace „*obětem*“ či „*hrdinům*“ mohou, možná o něco skrytěji, s lidmi manipulovat.

6.2 symbolika

Na památnících padlých kutnohorského okresu se vyskytují různé symboly. Nejčastěji jde o různé variace motivu legionářského aliančního znaku [109], jehož autory byli E. Purghardt a L. Strimpl v Paříži.⁶³⁷ Znak je nám znám z pokrývek hlavy francouzských a ruských legionářů a z uniforem hradní stráže z doby

⁶³⁷ ADAM 2008 – Petr ADAM: Věrní Zůstaneme. Pomníky padlým v první světové válce na Chotěbořsku. Chotěboř 2008, 133

první republiky.⁶³⁸ Užíval se i na několika československých státních vyznamenáních legionářům.⁶³⁹

Z dalších symbolů se také hojně užívalo malého československého státního znaku, lipových ratolestí a věnce. V okrese se najde i pár památníků na kterých jsou zobrazeny válečné atributy – helmice (Nové Dvory, Kaňk) a meče (Malín). Překvapivě málo využívaným symbolem byl lev (Močovice).

Legionářský znak se užíval často i na pomnících, které nenesly žádné legionářské jméno, otázkou je, jestli suploval úlohu znaku státního nebo jestli se tak stavitelé pomníků hlásili k legionářské tradici. I přesto, že za éry Protektorátu Čechy a Morava byly legionářské znaky nežádoucí, odstraněn byl jen z některých pomníků a na většině zůstal – podle všeho – netknutý.

638 <http://www.lbsr.cz/csr/csa/Ho-1.html> vyhledáno 11.6.2017

639 <https://www.valka.cz/15539-Uvod-do-typologie-dekretu-cs-statnich-vyznamenani-1918-1989> vyhledáno 11.6.2017

Závěr

Myslím, že nejvíce fascinující je na pomnících Velké války fakt, jak moc – i když možná ne zcela úmyslně – mytizují dějiny. Je otázka, nakolik byla tato praxe podvědomá a nebo nakolik šlo o vědomé překrucování dějin, nicméně je fakt, že na většině zdejších pomníků nalezneme buď republikánské znaky a nebo dedikace, které nejsou v souladu s tím, za co většina na pomnících zvěčněných padlých opravdu zahynula – za Rakousko-Uherskou monarchii a její zájmy. V c. a k. jednotkách se nebojovalo za samostatnost národa, i když by to tak podle pomníků mohlo vypadat. Zdejší památníky - obzvláště za první republiky - hrály funkci jakéhosi „svatostánku republiky“. Bylo to místo, kde se slavila státní výročí, často to bylo místo, u kterého se oplakávala i smrt prezidenta Osvoboditele Masaryka. Obzvláště v tuto chvíli zastupoval památník padlých ještě jednou onen „hrob v dáli“. V několika málo obcích (Tupadly, Žehušice) byl tento motiv použit i pro prezidenta Gottwalda, v případě Žehušic i pro uctění památky Stalinovy.⁶⁴⁰ Mezi dny, které se u pomníků padlých připomínaly nejvíce patřil 28. říjen a dny osvobození – před revolucí r. 1948 to byl 5. nebo 8. květen, poté se nejčastěji připomínaly dny dva - 1. a 9. květen. Pokud se do r. 1989 slavilo 8. května, zpravidla je toto datum uvedeno jako předvečer konce války. Velkým překvapením byla absence v podstatě jakýchkoliv záznamů o uctění padlých při Dušičkách. Možná to bylo dáno vědomým distancem od všeho Rakousko-Uherského a vzpomínka na oficiální uctění padlých, která během války právě v době Dušiček probíhala, byla stále živá. K této teorii by mohl přispět fakt, že československý červený kříž podporoval pietní akce dvou minut ticha u památníků padlých, které se odehrávaly na Bílou Sobotu.

V kutnohorském okresu se vyskytují pomníky různých tvarů. Svépomocí byly stavěny hlavně různé mohyly a kamenné monolity, v nichž je text buď vyryt nebo je na nich připevněna nápisová deska – která už zpravidla musela být zakoupena. Finančně náročnější už byly různé sloupy, obelisky a jiné, rozložitější formy. Častými tvůrci památníku byli Květoslav Semler z Uhlířských Janovic, Karel Borovička z Čáslavi. Josef Štícha ze Zbraslavic měl na svědomí pomníky tři, všechny byly zpracované jako kmen stromu.

640 AO Žehušice, 674

V práci jsem se pokusila přiblížit obecnou problematiku válečných hrobů, kam pomníky padlých spadají, nastínila jsem, že správný pomník má mít jak vizuální kvalitu, tak duchovní rozměr. Nechybí ani kapitoly o pohřbívání za Velké války a o tom, jak vnímali tento konflikt kutnohorští civilisté. Těžiště práce je však v páté a šesté části. Pátá obsahuje jakýsi katalog pomníků kutnohorského okresu se všemi podrobnostmi, které se mi o pomnících podařilo zjistit. Osudy pomníků v nedávné minulosti a dnes se mi podařilo zjistit jen velmi zřídka, nepodařilo se mi totiž nahlédnout do žádné současné kroniky, které jsou v držení obecních úřadů. Poslední kapitola nabízí zamyšlení nad problémem dedikací a nápisů a nad symbolikou, která je na pomnících k nalezení. Musím konstatovat, že žádné výrazné rozdíly mezi pomníky v okolí Čáslavi a ostatními v okrese, které by mohly poukazovat na tamější vojenskou přítomnost, jsem nenalezla. Nutno ale podotknout, že v prostoru bývalého politického okresu Kutná Hora se na pomnících častěji objevuje Legionářský znak než v prostoru Čáslavském. Tam se častěji užívá malého československého znaku.

Myslím, že práce není zbytečná nebo samoučelná a naopak může vnést větší vhled do této problematiky, než je v našem prostoru zcela obvyklé. Svazky, které pojednávají o památnících v jiných regionech se totiž nikdy zcela nedostaly k tomu, aby nějak pomníky interpretovaly a zůstaly tak jen u mapování a popisu, což je možná trochu škoda.

Seznam zkratek

AO – Archiv obce

c. a k. - císařský a královský

čsl. - československý

IR – Infanterieregiment, pěší pluk

leg. - legionář

mons. - monsignore

ppl. - podplukovník

tj. - to jest

MNV – Místní Národní Výbor

Seznam pramenů a literatury

Internetové databáze pomníků:

<http://genebaze.cz/cgi-bin/psv.cgi?v=1> vyhledáno 18.5.2017

<http://www.evidencevh.army.cz/Evidence/Default.aspx>, vyhledáno 18.5.2017

<http://www.vets.cz>, vyhledáno 18.5.2017

Prameny:

Státní oblastní archiv Praha - Státní okresní archiv Kutná Hora:

AM ČÁSLAV — AM ČÁSLAV, kronika města Čáslavi V., 1919-1926

AM KAŇK — AM KAŇK, kronika obce 1923-1938, inv. č. 156, kn. č. 155

AMKH — MŮ KUTNÁ HORA — AMKH MŮ KUTNÁ HORA: VII-69/1914, č. kart 242

AO BOJMANY — AO BOJMANY, protokoly o schůzích obecního zastupitelstva 1902-1935, inv. č. 2, kn. č. 2

AO BRATČICE — AO BRATČICE, protokoly o schůzích zastupitelstva 1915-1934, inv. č. 1, kn. č. 1

AO CÍRKVICE — AO CÍRKVICE, pamětní kniha obce, 1927-1933, inv. č. 3, kn. č. 3

AO ČERVENÉ JANOVICE — AO ČERVENÉ JANOVICE, kronika obce 1912-1935 (1990-1994), inv. č. 4a, kn.č. 4a

AO DROBOVICE — AO DROBOVICE, kronika obce 1857-1945(1978), kn. č. 5

AO HLÍZOV — AO HLÍZOV, kronika obce 1924-1935, kn. č.1

AO HORKA II — AO HORKA II, kronika obce 1924-1938, kn. č. 3, inv. č. 4

AO HRANICE — AO HRANICE, kronika obce 1934-1936, inv. č. 2, kn. č. 2

AO CHABEŘICE — AO CHABEŘICE, protokoly o schůzích zastupitelstva 1923-1941, inv. č. 1, kn. č. 1

AO CHOTUSICE— AO CHOTUSICE, pamětní kniha městyse Chotusic, 1906-1939, inv. č. 3, kn. č. 3

AO KAMENNÁ LHOTA — AO KAMENNÁ LHOTA, kronika obce 1930-1959

AO KÁCOV — AO KÁCOV, kronika obce (1914)1933-1945, inv. č. 10, kn. č. 10

AO KLUCKÉ CHVALOVICE — AO KLUCKÉ CHVALOVICE, kronika obce 1920-1945(1954), inv. č. 4, kn. č. 4

AO KOTOUČOV — AO KOTOUČOV, kronika obce 1936-1945, inv. č. 2, kn. č. 2, 6

AO MILETICE — AO MILETICE, protokoly o schůzích zastupitelstva 1902-1928, inv. č. 2, kn. č. 2

AO MISKOVICE — AO MISKOVICE, kronika obce 1855-1945, inv. č. 5, kn. č. 5, 50

AO MOČOVICE — AO Močovice, pamětní kniha obce 1924-1952, inv. č. 7, kn. č. 7

AO NEPOMĚŘICE — AO NEPOMĚŘICE, kronika obce 1927-1935, inv. č. 7, kn. č. 7

AO PABĚNICE — AO PABĚNICE, kronika obce 1927-1945(1965), inv. č. 4, kn. č. 4

AO PETROVICE I — AO PETROVICE I, kronika obce 1925-1945(1966), inv. č. 2, kn. č. 2

AO PODVEKY — AO PODVEKY, pamětní kniha 1923-1945(1959), inv. č. 4, kn. č. 4

AO POLIPSY — AO POLIPSY, Kronika obce 1911-1967, kn. č. 4, inv. č. 4

AO SEMTĚŠ — AO SEMTĚŠ, pamětní kniha 1914-1937, inv. č. 3, kn. č. 3

AO SCHOŘOV — AO SCHOŘOV, pamtní kniha 1923-1954, kn. č. 1a

AO SMILOVICECHLUM — AO SMILOVICECHLUM. Protokoly o schůzi zastupitelstva 1914-38, inv. č. 2, kn. č. 2

AO SUCHDOL — AO SUCHDOL, kronika obce (1889) 1935-1939, inv. č. 3, kn. č. 2

AO SV. MIKULÁŠ — AO SV.MIKULÁŠ, pamětní kniha 1899-1945(1981), inv. č. 3, kn. č. 3

AO ŠEBESTĚNICE — AO ŠEBESTĚNICE, protokoly o schůzích zastupitelstva 1919-1929, inv. č. 1, kn. č. 1

AO TŘEBEŠICE — AO TŘEBEŠICE, kronika obce 1918-1945, inv. č. 4, kn. č. 3

AO TŘEBONÍN — AO TŘEBONÍN, pamětní kniha obce (1898)1925-1939, inv. č. 4, kn. č. 4,

AO TUPADLY — AO TUPADLY, kronika obce (1914)1922-1945(1963), inv. č. 2a, kn. č. 2a

AO UHLÍŘSKÉ JANOVICE — AO UHLÍŘSKÉ JANOVICE, kronika 1917-1945 (1967), inv. č. 93, kn. č. 85

AO ÚŽICE — AO ÚŽICE, pamětní kniha obce Užice 1925/45–1951, I. díl, inv. č. 87

AO VRDY — AO VRDY, kronika obce 1861-1945(1961), inv. č. 3, kn. č. 3

AO ZBYSLAV — AO ZBYSLAV, kronika obce II 1928-1961, inv. č. 4, kn. č. 4

AO ZBÝŠOV — AO ZBÝŠOV, kronika obce I, 1929-1954, kn. č. 5

AO ZRUČ NAD SÁZAVOU — AO ZRUČ NAD SÁZAVOU, pomník padlým 1926-1932, inv. č. 129, kart. 24

AO ŽEHUŠICE — AO ŽEHUŠICE, kronika obce III. díl, 1910-1945(1975), inv. č. 6, kn. č. 4,

FÚ KŘESETICE, PAMĚTNÍ KNIHA 1912-1924, inv. č. 18, kn. č. 2

FÚ VAVŘINEC — FÚ VAVŘINEC, Pamětní kniha 1836-1952, kn. č. 1, inv. č. 21

MNV BŘEZÍ — MNV BŘEZÍ, kronika obce 1927-1980, inv. č. 9, kn. č. 9

MNV CÍRKVICE, MNV CÍRKVICE, kronika obce 1946-1990, inv. č. 97, kn. č. 97

MNV ČERNÍNÝ — MNV ČERNÍNÝ, kronika obce 1945-1980, inv. č. 97, kn. č. 97

MNV ČERVENÉ JANOVICE a — MNV ČERVENÉ JANOVICE, kronika obce 1959-1984, inv. č. 142, kn. č. 142

MNV ČERVENÉ JANOVICE b — MNV ČERVENÉ JANOVICE, kronika obce 1985-1990, inv. č. 143, kn. č. 143

MNV ČESTÍN — MNV ČESTÍN, kronika obce, inv. č. 89, kn. č. 89

MNV HLÍZOV — MNV HLÍZOV, kronika obce 1936-1963, inv. č. 7, kn. č. 7

MNV CHOTUSICE — MNV CHOTUSICE, kronika obce 1940-1975, kn. č. 70

MNV KŘESETICE — MNV KŘESETICE, kronika obce (1936) 1945-1990 (1996), inv. č. 40, kn. č. 29

MNV LEDEČKO — MNV LEDEČKO, Kronika obce Leděčko (1945)1996-92, inv. č. 48, kn. č. 48

MNV MALENOVICE — MNV MALENOVICE, kronika obce (1926)1945-1979, kn. č. 2

MNV MALÍN — MNV MALÍN, kronika obce I, 1945-1957, kn. č. 7, 16

MNV MIKULÁŠ — MNV MIKULÁŠ, kronika obce sv. Kateřina 1923-1945(1987), kn. č. 67, inv. č. 69

MNV MISOVICE — MNV MISOVICE, kronika obce 1945-1987, inv. č. 21, kn. č. 9

MNV NOVÉ DVORY — MNV NOVÉ DVORY, pamětní kniha (1938) 1945-1960, inv. č. 98, kn. č. 98

MNV PETROVICE I — MNV PETROVICE I, kronika obce 1967-1989, kn. č. 77a

MNV RAŠOVICE — MNV RAŠOVICE, kronika obce 1945-1971, kn. č. 60a

MNV SAMOPŠE — MNV SAMOPŠE, kronika obce 1923-1987, kn. č. 35

MNV STARÉ NESPEŘICE — MNV STARÉ NESPEŘICE, Pamětní kniha obce (1914) 1937-1958, kn. č. 1a

MNV SUCHDOL — MNV SUCHDOL, kronika obce (1939) 1945-1957, inv. č. 53, kn. č. 53

MNV ZÁBOŘÍ NAD LABEM — MNV ZÁBOŘÍ NAD LABEM, pamětní kniha (1932)1945-1980, kn. č. 100a

MNV ZBRASLAVICE — MNV ZBRASLAVICE, kronika obce (1924) 1945-1974, kn. č. 105

OÚ SOLOPYSKY — OÚ SOLOPYSKY, kronika obce 1899-1984, inv. č. 4, kn. č. 4

OÚ SOUŇOV — OÚ SOUŇOV, pamětní kniha obce 1959-2001

ZŠ BAHNO — ZŠ BAHNO, inv. č. 7, kn. č. 7

ZŠ HOLŠICE — ZŠ HOLŠICE, kronika školy 1908-1977, inv. č. 6, kn. č. 6

ZŠ HORKA I — ZŠ HORKA I, kronika školy 1876-1931, inv. č. 3, kn. č. 3

ZŠ HRABĚŠÍN — ZŠ HRABĚŠÍN, pamětní kniha 1843-1951, inv. č. 7, kn. č. 7

ZŠ HRANICE — ZŠ HRANICE, kronika školy 1925-1945, inv. č. 5, kn. č. 5

ZŠ KOBYLNICE — ZŠ KOBYLNICE, školní kronika 1878-1940, inv. č. 9, kn. č. 9

ZŠ MILETÍN — ZŠ MILETÍN, kronika školy 1919-1957, inv. č. 1, kn. č. 1, 24

ZŠ NEPOMĚŘICEa — ZŠ NEPOMĚŘICE, pamětní kniha 1908-1945, inv. čk 4, kn. č. 4,

ZŠ NEPOMĚŘICEb — ZŠ NEPOMĚŘICE, pamětní kniha 1939/45-1980, kn. č. 5, inv. č. 5

ZŠ NOVÉ DVORY – ZŠ NOVÉ DVORY, pamětní kniha 1891-1937, inv. č. 24, kn. č. 24
ZŠ RAŠOVICE – ZŠ RAŠOVICE, pamětní kniha 1897-1939, inv. č. 3, kn. č. 3
ZŠ STARKOČ – ZŠ STARKOČ, školní kronika 1939-1959, inv. č. 7, kn. č. 7
ZŠ ŠTRAMPOUCH – ZŠ ŠTRAMPOUCH, školní kronika 1937-1970, inv. č. 4, kn. č. 4
ZŠ SUDĚJOVA – ZŠ SUDĚJOV, Kronika školy 1924-1963, kn. č. 6, 29
ZŠ SUDĚJOVB – ZŠ SUDĚJOV, kronika školy 1883-1924, kn. č. 5, inv. č. 5, 300
ZŠ TŘEBĚTÍN – ZŠ TŘEBĚTÍN, pamětní kniha 1909-1962, inv. č. 1, kn. č. 1, 82
ZŠ TŘEBONÍN – ZŠ TŘEBONÍN, kronika školy 1918-1976, kn. č. 11a, 101
ZŠ ZBRASLAVICE – ZŠ ZBRASLAVICE, kronika školy, inv. č. 10, kn. č. 10, 335
ZŠ ZDERADINY a – ZŠ ZDERADINY, školní kronika 1892-1922, inv. č. 4, kn. č. 4
ZŠ ZDERADINY b – ZŠ ZDERADINY, školní kronika 1921-1939, kn. č. 5, 92

Literatura:

BENDA/LEŠENAR/BLAŽEK 2007 – Jan BENDA/ Bořivoj LEŠENAR/ Alois BLAŽEK: Památníky obětem první a druhé světové války 1914-1918, 1939-1945 na Šumpersku, Zábřežsku a Mohelnicku. Šumperk 2007

BERGEN 2009 – Leo van BERGEN: Before my helpless sight. Suffering, dying and military medicine on the Western Front, 1914-1918. Farnham: Ashgate 2009

CIGLBAUER 2016 – Jan CIGLBAUER: Vojáci Švejkova pluku. Vzpomínky vojáků z Chotýčan na Velkou válku, osvobození jihočeského pohraničí v roce 1918, pohřbívání vojáků na Českobudějovicku. Praha 2016

GALANDAUER 1999 – Jan GALANDAUER: Hrob neznámého vojína v proměnách času. In: Historie a vojenství 1999/2, s.251-273, 253

GALANDAUER 2014 – Jan GALANDAUER: Chrám bez Boha nad Prahou. Památník na Vítkově. Praha 2014,

HOJDA/POKORNÝ 1996 – Zdeněk HOJDA/ Jiří POKORNÝ: Pomníky a zapomníky. Praha-Litomyšl 1996

- HOLUBIČKOVÁ 2014 — Lenka HOLUBIČKOVÁ: Hrobům v dáli. Otisk 1. světové války na Semilsku, Jilemnice 2014
- CHYTIL 1904 — Alois CHYTIL: Rakousko-Uherská armáda. C. a k. vojsko a námořnictvo, c. k. zeměbrana a král. uherská zeměbrana, se zřetelem na zastoupení národů, 1904
- JUNG 2007 — Peter JUNG: Rakousko-uherská armáda za první světové války, Brno 2007
- KLÁTIL 2008 — Karel KLÁTIL: Historie jednoho lva, Písek 2008
- LOPAUR 2001 — M. LOPPAUR: Legionáři okresu Kutná Hora (1914-1920). Kutná Hora 2001
- MICHÁLKOVI 2009 — Irena a Ladislav MICHÁLKOVI: Kamenů hlas. O válce roku 1866, Praha 2009
- MICHLOVÁ 2013 — Marie MICHLOVÁ: Byli jsme a budem aneb česká každodennost 1914-1918, Řitka 2013
- NEDOROST 2006a — Libor NEDOROST: Češi v 1. světové válce. 1. díl Mým národům, Praha 2006
- NEDOROST 2006b — Libor NEDOROST: Češi v 1. světové válce. 2. díl Na frontách velké války, Praha 2006
- NEDOROST 2007 — Libor NEDOROST: Češi v 1. světové válce. 3. díl Do hořkého konce, Praha 2007
- PERNES 2003 — Jiří PERNES a kol.: Pod císařským praporem. Historie habsburské armády 1526-1918, Praha 2003
- SCHULZE 2005 — Max-Stephan SCHULZE: Austria-Hungary's economy in World War I. In: Stephen BROADBERRY/Mark HARRISON: Economics of World War I. Cambridge 2005, 77-111
- VETRÁK 2011 — Imrich VETRÁK: Válečné hroby. In: David STEJSKAL/Jaroslav ŠEJVL a kol.: Pohřbívání a hřbitovy. Praha 2011, 339-353
- WITTMAN 2011 — Laura WITTMAN: The tomb of the unknown soldier, modern mourning, and the reinvention of the mystical body. Toronto 2011

Přílohy:

1. Mrchojedy, pomník, u čp. 7

2. Samopše, pomník

3. Leděčko, pomníky obětem 1. a 2. světové války.

4. Úžice, pomník padlých

5. Čekanov, pomník padlých

6. Chrastná, pomník padlých

↑ 7. Nechyba, pomník

↑ 8. Radvanice, pomník

9. Malovice, pomník

10. Podveky, pomník padlých

11. Kácov, pomník padlých, na náměstí vedle zámku

12. Zderadiny, pomník padlých

13. Vavřinec, pomník padlých

14. Chmeliště, pomník padlých

15. Staňkovice, pomník padlých, před OÚ

16. Smilovice, pomník padlých

17. Staňkovice – Chlum, pomník, na návsi

18. Uhlířské Janovice, pomník padlých, u Sokolovny

19. Uhlířské Janovice, deska Josefe Beneše, Jungmannova 152

20. Petrovice II, pomník padlých

21. Staré Nespeřice, pomník padlých

↑ 22. Řendějov - Nový Samechov, pomník obětem světové války

23. Chaběrice, pomník padlých →

24. Zruč nad Sázavou, slavnost odhalení pomníku

25. Zruč nad Sázavou, pomník obětem 1. a 2. světové války, Malostranské náměstí

← 30. Horka II, pomník padlých

31. Rašovice, pomník padlých →

←32. Slavošov – Hranice, pomník padlých

33. Onomyšl – Miletín, pomník padlých

← 36. Zbraslavice, pomník padlých

↓ 37. Suchdol, pomník padlých

← 38. Dobřeň, pomník padlých

↓ 39. Malenovice, pomník padlých

↑ 40. Solopysky, pomník padlých

41. Vysoká, pomník padlých →

↑42. Žandov, pomník padlých

43 Chroustkov, pomník padlých →

← 44. **Kralice**, pomník padlých

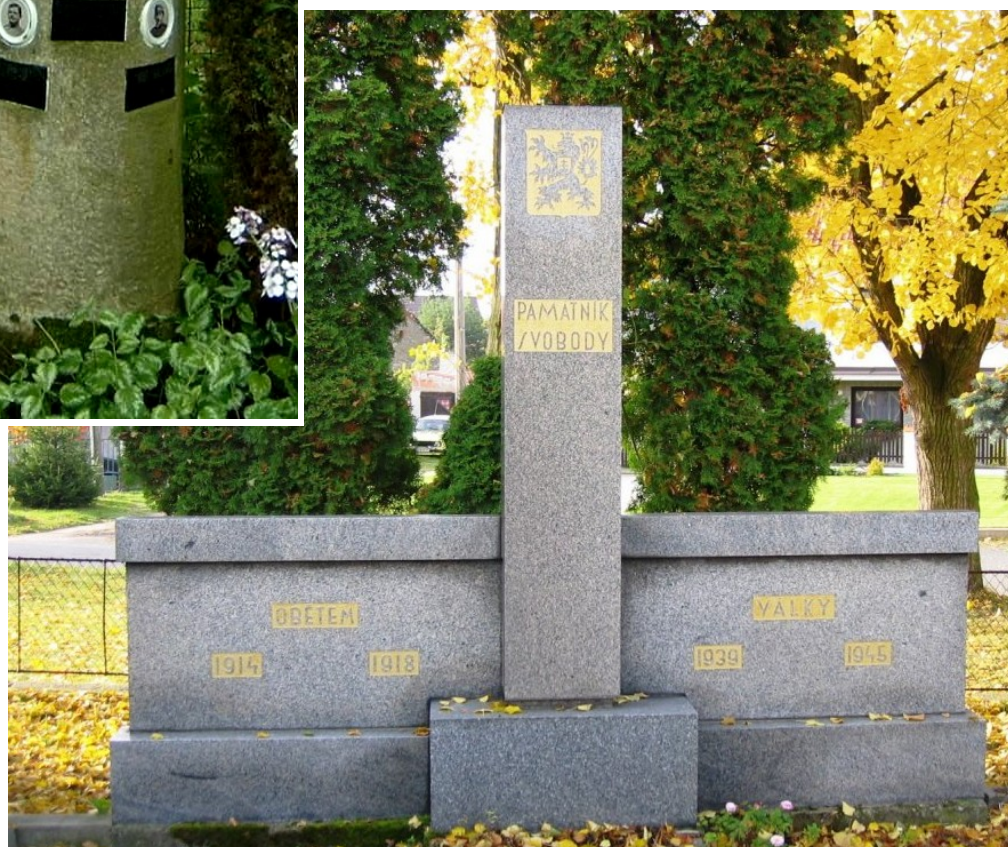
↓ 45. **Vernýřov**, pomník padlých

← 46. Chlístovice – Zdeslavice, pomník padlých

↓ 47. Miskovice, pomník padlých

← 50. Černíny, pomník padlých

↓ 51. Bahno, pomník padlých

← 52. **Hetlín**, pomník padlých

↓ 53. **Černíny – Zdeslavice**, pomník padlých

54. Bohdaneč, pomník padlých, před kostelem

55. **Kutná Hora**, model tamějšího pomníku padlých

← 56. **Kaňk**, pomník padlých

↓ 57. **Malín**, pomník padlých

← 58. **Křesetice**, pomník padlých

↓ 59. **Červené Janovice**, pomník padlých

62. Senetín, pomník padlých

63. Újezdec, pomník padlých

64. Třebetín, pomník padlých

65. Paběnice, pomník padlých

← 66. **Souňov**, pomník padlých

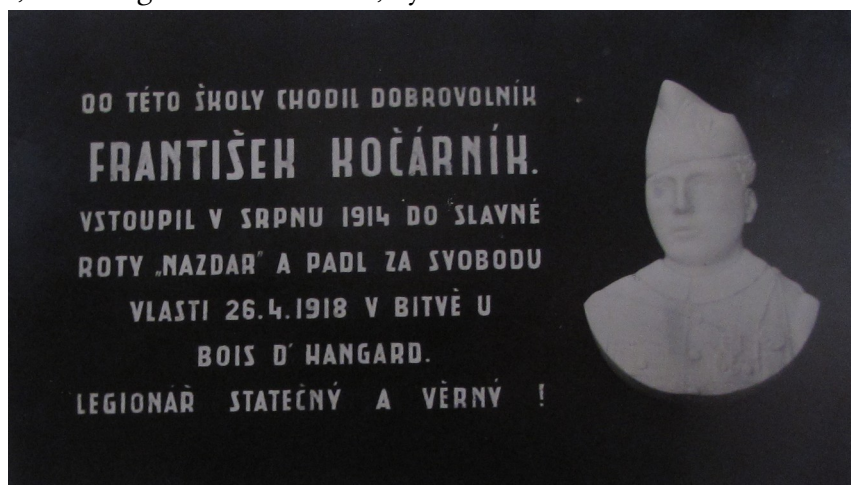
↓ 67. **Třebonín**, pomník padlých

68. Hlízov, pomník padlých

69. Hlízov, deska legionáře Kočárníka, bývalá škola

70. Třebešice, pomník padlých

71. Kluky, pomník padlých

↑ 72. **Nová Lhota**, pamětní deska legionáře Havleny, na domu čp. 2

← 73. **Nová Lhota**, pomník padlých

↑ 74. Olšany, pomník padlých

75. Vodranty, pomník padlých →

76. Hraběšín, pomník padlých

77. Zbýšov, pamětní deska legionářů, na budově základní školy

← 80. Krchlebská Lhota, pomník padlých

↓ 81. Nové Dvory, pomník padlých

82. Církvice, pomník padlých

83. Jakub, pomník padlých

84. Močovice, pomník padlých

85. Krchleby, pomník padlých

Ministerstvo obrany - Centrální evidence válečných hroby

↑ 89. **Rohozeč**, pomník padlých

← 90. **Čáslav**, pomník padlých, před kostelem sv. Alžběty

↑ 91. Štrampouch, pomník padlých

← 92. Schořov, pomník padlých

← 93. Šebestěnice, pomník padlých

↓ 94. Tupadly, pomník padlých

↑ 95. Drobovice, pomník padlých

96. Adamov, pomník padlých →

↑ 97. **Žehušice**, pomník padlých

98. **Bojmany**, pomník padlých →

OBĚTEM
SVĚTOVÉ VÁLKY
R.1914—1918.
SVEJDA ANTONÍN
PAULOVSKÝ BOHŮMIL
HORÁK JOSEF
HORÁK ANTONÍN
HON JAROSLAV
PROKŮPEK JOSEF
POUPĚ JAN
KARETA JOSEF

↑ 99. Chotusice, pomník padlých
 100. Bratčice, pomník padlých →

↑ 101. Svobodná Ves, pomník padlých
 102. Horka I, pomník padlých →

105. **Okřesaneč**, pomník padlých

106. **Starkoč**, pomník padlých

107. Žleby, pomník padlých, u vchodu do zámeckého areálu

108. Semtěš, pomník padlých

109. Znak legionářský

Seznam vyobrazení:

- [1] **Mrchojedy**, pomník, u čp. 7. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [2] **Samopše**, pomník. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [3] **Ledečko**, pomníky obětem 1. a 2. světové války. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [4] **Úžice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [5] **Čekanov**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [6] **Chrastná**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [7] **Nehyba**, pomník. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [8] **Radvanice**, pomník. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [9] **Malovidy**, pomník. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [10] **Podveky**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [11] **Kácov**, pomník padlých, na náměstí vedle zámku. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [12] **Zderadiny**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [13] **Vavřinec**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [14] **Chmeliště**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [15] **Staňkovice**, pomník padlých, před OÚ. Foto: web obce
- [16] **Smilovice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů

- [17] **Staňkovice-Chlum**, pomník, na návsi. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [18] **Uhlířské Janovice**, pomník padlých, u Sokolovny. Foto: vets.cz, Adam Vykydal
- [19] **Uhlířské Janovice**, deska Josefe Beneše, Jungmannova 152. Foto: vets.cz, Vladimír Vojta
- [20] **Petrovice II**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [21] **Staré Nespěřice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [22] **Řendějov - Nový Samechov**, pomník obětem světové války. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [23] **Chabeřice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [24] **Zruč nad Sázavou**, slavnost odhalení pomníku. Reprodukce z AO ZRUČ NAD SÁZAVOU, 1
- [25] **Zruč nad Sázavou**, pomník obětem 1. a 2. světové války, Malostranské náměstí
- [26] **Sudějov**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [27] **Čestín**, pomník obětem války. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [28] **Kamenná Lhota**, pomník obětem války. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [29] **Polipsy**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [30] **Horka II**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [31] **Rašovice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [32] **Slavošov** – Hranice, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [33] **Onomyšl** – Miletín, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů

- [34] **Nepoměřice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [35] **Miletice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [36] **Zbraslavice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [37] **Suchdol**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [38] **Dobřeň**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [39] **Malenovice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [40] **Solopysky**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [41] **Vysoká**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [42] **Žandov**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [43] **Chroustkov**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [44] **Kralice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [45] **Vernýřov**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [46] **Chlístovice – Zdeslavice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [47] **Miskovice**, pomník padlých. Foto: vets.cz, Ivo Šťastný
- [48] **Přítoky**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [49] **Malešov**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [50] **Černíny**, pomník padlých. Foto: vets.cz, Lucie a Jiří Portešovi
- [51] **Bahno**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů

- [52] **Hetlín**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [53] **Zdeslavice - černíny**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [54] **Bohdaneč**, pomník padlých, před kostelem. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [55] **Kutná Hora**, model tamějšího pomníku padlých.
- [56] **Kaňk**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [57] **Malín**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [58] **Křesetice**, pomník padlých. Foto: vets.cz, Ivo Šťastný
- [59] **Červené Janovice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [60] **Zhoř**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [61] **Petrovice I**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [62] **Senetín**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [63] **Újezdec**, pomník padlých. Foto: vets.cz, Milan Lašťovka
- [64] **Třebetín**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [65] **Paběnice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [66] **Souňov**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [67] **Třebonín**, pomník padlých. Foto: vets.cz, Zdeněk Skok
- [68] **Hlízov**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [69] **Hlízov**, deska legionáře Kočárníka, bývalá škola. Reprodukce z: AO HLÍZOV, 3
- [70] **Třebešice**, pomník padlých. Foto: vets.cz, Naďa Gutzerová

- [71] **Kluky**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [72] **Nová Lhota**, pamětní deska legionáře Havleny, na domu čp. 2. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [73] **Nová Lhota**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [74] **Olšany**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [75] **Vodranty**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [76] **Hraběšín**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [77] **Zbýšov**, pamětní deska legionářů, na budově základní školy. Foto: archiv autora
- [78] **Březí**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [79] **Klucké Chvalovice**, pomník padlých. Foto: vets.cz, Zdeněk Skok
- [80] **Krchlebská Lhota**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [81] **Nové Dvory**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [82] **Církvice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [83] **Jakub**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [84] **Močovice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [85] **Krchleby**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [86] **Záboří**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [87] **Habrkovice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů

- [88] **Sv. Kateřina**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [89] **Rohozec**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [90] **Čáslav**, pomník padlých, před kostelem sv. Alžběty. Foto: archiv autora
- [91] **Štrampouch**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [92] **Schořov**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [93] **Šebestěnice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [94] **Tupadly**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [95] **Drobovice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [96] **Adamov**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [97] **Žehušice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [98] **Bojmany**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [99] **Chotusice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [100] **Bratčice**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [101] **Svobodná Ves**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [102] **Horka I**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [103] **Vrdy**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [104] **Zbyslav – Vrdy**, pomník padlých. Foto: vets.cz, Ivo Šťastný
- [105] **Okřesaneč**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů

- [106] **Starkoč**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [107] **Žleby**, pomník padlých, u vchodu do zámeckého areálu. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [108] **Semtěš**, pomník padlých. Foto: ministerstvo obrany – centrální evidence válečných hrobů
- [109] **Znak legionářský**